

Baylen.

Eene bladzijde uit de Krijgsgeschiedenis, met beschouwingen van den
Luitenant-Kolonel J. T. OOSTERMAN.

(Vervolg en slot van blz. 910, 1905.)

III.

Eene opheldering van 's vijands operatiën diene tot recht begrip van den toestand op den 19^{en} Juli.

Te *Porcuna* werd op den 11^{en} Juli door de Spaansche bevelhebbers een operatieplan vastgesteld, volgens hetwelk de ongeregelde troepen van VALDECANAS boven *Mengibar* de rivier zouden overgaan, ten einde tusschen *Baylen* en *Guarroman* de Fransche gemeenschapslijn af te snijden en versterkingen voor DUPONT tegen te houden. Verder zouden de 1ste en de 2de divisie bij *Mengibar* de rivier overschrijden, op *Baylen* marcheeren en van hier DUPONT bij *Andujar* in den rug vallen.

De 3^e en de reserve-divisie zouden daarbij tegenover *Andujar* blijven.

Den 14^{en} Juli begon men met de uitvoering; de 1ste divisie kwam voor *Mengibar*, de 2^e voor *Villanueva*, de 3^e en de reservedivisie bij *Arjonilla*.

Den 15^{en} zou men de rivier overgaan, doch de verschijning van de Fransche divisie VEDEL bij *Mengibar* wierp het plan in duigen. De 1ste divisie (REDING) ging niet over, de 2^e bepaalde zich tot het terugwerpen der Fransche voorposten, terwijl CASTAÑOS bij *Andujar* het bruggehoofd beschoot. Alleen de flankkorpsen van DE LA CRUZ en VALDECANAS volvoerden den rivierovergang.

Ziende, dat Fransche troepen in den avond van den 15^{en} van *Mengibar* naar *Andujar* afmarcheerden en in het algemeen zeer volledig en nauwkeurig onderricht van alles, wat bij de tegenpartij voorviel, ging REDING den 16^{en} met zijne geheele divisie bij en ten oosten van *Mengibar* over de rivier, drong tot halfweg *Baylen* voort, doch ging om 2 uur n.m. weer bij *Mengibar* op den zuidelijken oever terug, ten einde, zooals REDING aan zijn Chef schrijft, het aantal door hitte, dorst en vermoënis gevallen slachtoffers niet nog grooter te maken. DE COUPIGNY hield zich rustig, doch CASTAÑOS beschoot op nieuw het bruggehoofd; overigens bleef alles werkeloos. Ook den 17^{en} werden geene bewegingen uitgevoerd, met uitzondering, dat in den avond van dien

dag REDING met zijne divisie weder over de rivier ging en ten noorden daarvan bivakkeerde.

Den 18^{en} 's morgens ging ook DE COUPIGNY over de rivier en voegde zich bij REDING, waarna beiden naar *Baylen* marcheerden, alwaar zij om 9 uur v. m. aankwamen en zich door voorposten naar de zijde van *Andujar* en naar die van *Guarroman* beveiligden. Overigens bleven op den 18^{en} alle overige Spaansche afdeelingen, ook de ongeregelde troepen, werkeloos in hunne stellingen staan.

De 19^e Juli was bestemd om DUPONT in front en rug aan te vallen. Tot dit einde wilden REDING en DE COUPIGNY — te zamen sterk 17.000 man, waaronder 1200 ruiters en 16 vuurmonden — in den ochtend op marsch gaan. Hunne voorhoede stond bij het aanbreken van den dag op den weg opgesteld, toen deze plotseling door den vijand werd aangevallen. Beide divisieën namen daarop stelling ten westen van *Baylen*; reeds hadden zij, om bij den marsch naar *Andujar* in den rug gedeckt te zijn tegen Fransche troepen, die van de zijde van *Guarroman* mochten naderen, ten oosten van *Baylen* en aan weerszijden van den weg twee hoogten ieder met 3 bataljons bezet en aan een cavalerieregiment het eclaireeren in de richting van *Guarroman* opgedragen.

Zoo opgesteld, sloeg REDING alle aanvallen van DUPONT in den voormiddag af.

CASTAÑOS vernam om 2 uur v. m. van den 19^{en} den afmarsch der Franschen uit *Andujar* en kreeg kort daarna het bericht van REDING, dat deze om 3 uur v. m. naar *Andujar* zou opbreken. Hij zond nu LAPENA met diens divisie de Franschen achterna en bezette zelf met de divisie JONES het stadje. Om 8 uur v. m. marcheerde LAPENA uit *Andujar* naar *Baylen*; om 2 uur n. m. kwam zijne voorhoede aan de *Rumblar*brug.

Omstreeks 12 uur 's middags, nadat zijn laatste aanval was afgeslagen, zond DUPONT zijn adjudant, den Kapitein DE VILLOUTREYS, naar REDING met een mondeling verzoek om:

1°. eene wapenschorsing, 2°. vrijen doortocht door *Baylen* naar de *Sierra-Morena* en *Madrid* en 3°. eene eervolle capitulatie.

REDING stond het eerste verzoek toe, mits CASTAÑOS deze toestemming goedkeurde, doch weigerde het tweede. Wat de capitulatie betrof, daarvoor verwees hij naar zijn opperbevelhebber.

DE VILLOUTREYS werd nu naar CASTAÑOS gezonden. Om 2 uur n. m. ontmoette hij ten zuiden van de *Rumblar* de divisie LAPENA en kwam om 5³⁰ n. m. te *Andujar*.

LAPENA, ofschoon door REDING en door de VILLOUTREYS onderricht van DUPONT's aanzoek tot wapenschorsing en capitulatie, stoorde zich niet aan een en ander; hij drong over de *Rumblar* en nam tusschen 4 en 5 uur n. m. stelling op de hoogten langs den linker *Rumblar*oever; daarna zond hij een officier naar DUPONT met de mededeeling, dat zijne operatiën onafhankelijk waren van die van REDING en dat, indien

DUPONT zich niet onmiddellijk met zijn geheele leger krijgsgevangen gaf, hij — LAPENA — niets anders kon doen, dan de bevelen van zijn opperbevelhebber uitvoeren.

DUPONT verkeerde in een hopeloozen toestand. Op eene zeer beperkte ruimte in het dal van de *Dehesa* saamgedrongen, was hij thans geheel ingesloten. Met REDING had hij eene voorwaardelijke wapenschorsing gesloten, welke door LAPENA niet werd erkend. Daarbij was hij volmaakt weerloos; de laatste veerkracht was uit zijne troepen geweken. Op de kleine ruimte, welke zij innamen, lagen dooden, gewonden en levenden dooreen. Geen water, geen verbandmiddelen voor de gewonden, geen brood, geen drank voor de overigen.

„Du pain, du vin, de l'eau de vie, je vous prie par Dieu, pour mes „soldats si patients et si dignes de la plus grande considération”, schrijft DUPONT aan LAPENA om 2³⁰ n.m.

14. Inmiddels nadert zijn onderbevelhebber VEDEL onbewust en langzaam uit het Noorden. Wij kennen diens voornemen uit zijn brief aan DUPONT van den 18^{en}, 10³⁰ v.m.

Omstreeks 3 à 4 uur v.m. van den 19^{en} hoort men te *La Carolina* geschutvuur uit het Zuiden.

VEDEL meent, dat het van *Andujar* over komt. Hij gaat om 5 uur op marsch naar *Baylen*; de marsch gaat langzaam. Om 9 uur komt de spits te *Guarroman*, 14 KM. van *La Carolina*.

In weerwil, dat het gedonder van het geschut steeds uit het Zuiden doordringt, houdt VEDEL te *Guarroman* halt en zendt cavalerie naar *Linares*, om te onderzoeken, of de vijand daar staat. Eene kudde geiten, die toevallig in handen zijner troepen valt, geeft den generaal aanleiding den soldaten te vergunnen af te koken; inmiddels houdt het vuur op. De divisie DUFOUR en het kurassierregiment achter latende, hervat VEDEL volgens sommigen om 2, doch meer waarschijnlijk en volgens anderen om 12 uur den marsch naar *Baylen* — 15 KM. van *Guarroman*. Dit oord naderende, ontwaart hij oostwaarts daarvan troepen: „Je les pris d'abord pour celles d'*Andujar*”, — zegt VEDEL — „présument que le général en chef serait venu s' y établir pendant que j'étais à la recherche de l'ennemi dans les gorges de la *Sierra Morena*.” Het duurde echter niet lang, of hij bemerkte met Spaansche troepen te doen te hebben, welke op de hoogten ter weerszijden van den weg, waarlangs VEDEL naderde, in stelling stonden.

Het was 5 uur n.m., toen de colonne VEDEL tegenover deze hoogten — de *Ahorcado* ten O. en de *San Cristobal* ten W. van den weg — opmarcheerde. Hiermede bezig, komen twee Spaansche officieren, als parlementairs, VEDEL mededeelen, dat met DUPONT eene wapenschorsing was gesloten. VEDEL gelooft aan eene list en antwoordt, dat hij zich niet van den aanval laat afbrengen; doch aangezien de Spanjaarden verklaren, dat op dit oogenblik nog officieren van DUPONT's staf bij hun generaal zijn, zendt hij zijn adjudant naar het vijandelijke

hoofdkwartier met opdracht binnen een kwartier terug te zijn.

De adjudant komt niet terug, waarop VEDEL den aanval begint. Eerst richt hij dien op den *Ahorcado*, dien hij omvattend aanvalt en vermeestert. De bezetting — 3 batons, met 2 stukken en 3 vaandels — valt in zijne handen; daarna richt hij zich tegen den *San Cristobal*, doch te midden der voorbereiding komt een adjudant van DUPONT hem het volgende bericht van zijn opperbevelhebber brengen:

„Je vous prie de ne point agir jusqu'à nouvel ordre. D'après ce qui „s'est passé aujourd'hui, il a été convenu entre M. DE REDING et moi, „qu'on chercherait les moyens de faire un arrangement, et des officiers „ont été en conséquence, envoyés à M. de CASTAÑOS. J'attends sa „réponse sous peu d'heures et vous serez prévenu des conditions qui „auront été faites.”

Zonder verder iets te vernemen omtrent den toestand van DUPONT, noch omtrent het voorgevallene op dezen dag, noch omtrent den aard der in uitzicht gestelde schikking, gehoorzaamt VEDEL en staakt den aanval.

„Ce n'est que dans la matinée du 20, par le retour de mon aide de „camp, que j'appris la position critique du général DUPONT. Que de „regrets alors de ne pas en avoir été informé la veille!”

In den nacht van 19 op 20 is de toestand, als volgt:

VEDEL ten N.-O. van *Baylen* zonder kennis van den algemeenen toestand, diens adjudant bij DUPONT; REDING en DE COUIGNY ingesloten tusschen VEDEL en DUPONT, waarbij REDING op verzoek van DUPONT de vijandelikheden tegen dezen laatste heeft gestaakt, doch zonder dat hierop de goedkeuring is verkregen van CASTAÑOS.

Verder DUPONT ingesloten tusschen DE LA CRUZ, REDING en LAPENA, welke laatste niets van de wapenschorsing wil weten. Ten slotte CASTAÑOS te *Andujar*, alwaar zich ook DUPONT's adjudant DE VILLOUTREYS ophoudt, wachtende op CASTAÑOS besluit omtrent het al of niet ratificeren van de wapenschorsing. Dit besluit was echter reeds lang genomen; immers op den 19^{en}, om 6 uur n.m., meldde CASTAÑOS reeds aan de Junta van *Sevilla*, dat hij de wapenschorsing geweigerd en verklaard had, dat aan de Franschen geene andere voorwaarden toegestaan werden dan krijgsgevangenschap. Dit zelfde besluit was ook aan LAPENA medegedeeld, ofschoon deze generaal reeds te voren in den zelfden geest had gehandeld door het terugwerpen van de Fransche achterhoede en het stelling nemen op den oostelijken *Rumblar*-oever.

15. Op den 20sten kwam DE VILLOUTREYS 'smorgens in DUPONT's kamp met de beslissing van CASTAÑOS en diens ultimatum: geen wapenschorsing, geen capitulatie, doch onverwijld overgave en krijgsgevangenschap van de divisien BARBOU en FRESIA; de troepen van VEDEL echter niet daarin te begrijpen, omdat deze niet ingesloten waren en bevochten zouden worden.

Gelijktijdig rukten de Spaansche divisiën JONES en LAPENA meer naar DUPONT's kamp op en omsingelden dit zoo volkomen, dat REDING en DE COUIGNY naar VEDEL front konden maken.

CASTANOS vestigde zijn hoofdkwartier halfweg *Andujar—Baylen* in het Posthuis.

DUPONT, trachtende zachtere voorwaarden van overgave te verkrijgen, verzocht den Generaal MARESCOT ¹⁾ deze te gaan bepleiten. „Je lui demandai ses véritables intentions. Il me dit, qu'il voulait „que la division VEDEL et les autres troupes fussent comprises dans la „capitulation, qu'il désirait que je prolongeasse la conférence jusqu'à „la nuit, s'il était possible et du reste il ne me donna aucuns pouvoirs „pour terminer.” Zoo verklaarde MARESCOT later.

MARESCOT vertrok, doch werd door LAPENA teruggezonden. Deze achtte het gaan naar CASTANOS onnoodig; hij eischte volmacht voor MARESCOT om met hem, LAPENA, te onderhandelen en diens terugkomst met volmacht binnen 1½ uur.

DUPONT riep daarop alle generaals en korpscommandanten in krijgsraad bijeen tusschen 10 en 11 uur v.m.

Deze krijgsraad adviseerde: „que l'honneur de l'armée était sauvée „par le combat de la veille et qu'il était indispensable d'adhérer aux „propositions de l'ennemi pour conserver à S. M. l'Empereur des troupes „aussi dévouées à son service; qu'en prenant ce parti le général en „chef cédait à la nécessité militaire la plus évidente, etc.”

MARESCOT, daarop geweigerd hebbende als onderhandelaar op te treden, zoo werd de generaal CHABERT gekozen, aan wien, als toegevoegde, de kapitein DE VILLOUTREYS, iemand die zich, zooals wij reeds opmerkten, zeer in het vertrouwen van DUPONT scheen te verheugen, werd medegegeven. Ook MARESCOT ging mede, doch slechts als adviseur.

Bij LAPENA gekomen met volmacht, beweerde deze nu weder, dat men bij CASTANOS moest zijn, waarheen men vertrok.

Ook VEDEL had een krijgsraad belegd, nadat zijn adjudant in den morgen van DUPONT was teruggekeerd. Stofwolken aan weerszijden van den weg *Baylen—Guarroman* verontrustten hem; niets van den uitslag der onderhandelingen vernemende, vreesde hij ingesloten te zullen worden. In overeenstemming met den krijgsraad zond hij den Kapitein ter zee BASTE naar DUPONT met voorstel den volgenden dag gelijktijdig bij het aanbreken van den dag op een afgesproken teeken den vijand aan te vallen.

Dit voorstel werd door DUPONT en de hem omringende generaals

¹⁾ ARMAND SAMUEL MARESCOT, Generaal-Inspecteur der Genie, Grootkruis van het Legioen van Eer, had eene schitterende reputatie in het Fransche Leger. Belast met eene zending naar Cadix en Gibraltar, had hij zich bij het uitbreken van den opstand aangesloten bij DUPONT's troepen. Wegens vroeger bewezen diensten in Spanje zeer gezien, was hij tevens persoonlijk met CASTANOS bevriend.

slecht ontvangen; nauwelijks liet men BASTE uitlegging geven. De onderhandelingen waren in gang en de onderhandelaars vertrokken, zoo zeide men. Overeenkomstig zijne instructie vertrok BASTE toen naar de plaats der onderhandeling, maar niet tot deze toegelaten wordende, keerde hij onverrichter zake terug.

Het schijnt nu, dat BASTE op zijn terugweg naar VEDEL, DUPONT opnieuw heeft gesproken. Althans VEDEL zegt: „le général en chef me „fit dire de profiter de la nuit pour me retirer. Cet ordre me fut donné „et retiré plusieurs fois dans la journée. Enfin je mis à exécution les „dispositions du dernier et je partis”.

16. Inderdaad marcheerde VEDEL 's avonds naar het Noorden af en stond den volgenden ochtend — 7 à 800 gewonden en uitgeputten langs den weg achterlatende — om 10 uur v.m. te *Santa-Elena*, d.i. 37 KM. van *Baylen*, met het voornemen om 4 uur n.m. weer op marsch te gaan.

17. Maar nauwelijks waren de Spanjaarden onderricht van VEDEL's afmarsch, of zij eischten op grond van de wapenschorsing en van de capitulatie — welke eerste echter geweigerd en de laatste nog niet gesloten was — onverwijlden terugkeer van VEDEL, onder bedreiging aan DUPONT diens troepen over de kling te zullen jagen.

De Generaal LAPEÑA begon daartoe in den ochtend van den 21sten maatregelen te nemen, welke aan duidelijkheid niets te wenschen overlieten. Behalve dat hij de voor DUPONT's troepen bestemde levensmiddelen achterhield, drong hij de Fransche troepen nog verder terug en opende het vuur op hen, ofschoon zij zich van elke vijandelijkheid onthielden. Hij naderde tot op pistoolschotsafstand; ook DE LA CRUZ vuurde op de Franschen.

Hoe vreemd het moge schijnen, ook de Fransche generaals in DUPONT's kamp keurden VEDEL's aftocht af. Zoo kwam het, dat DUPONT om 6 uur v.m. van den 21sten den sous-chef van zijn staf MARTIAL THOMAS naar VEDEL zond. Generaal LEGENDRE, de Chef van den Staf, gaf hem een geschreven en verzegelden brief mede, waarin stond: „Votre division se trouve comprise dans le traité que nous venons de „faire avec le général en chef de l'armée espagnole. En conséquence, „veuillez rester où la présente vous trouvera, en attendant que je „puisse vous envoyer copie du traité”. Mondeling werd hem opgedragen, VEDEL te doen kennen, dat zijn terugtocht de troepen van DUPONT blootstelde aan het gevaar door den vijand vermoord te worden.

Waarschijnlijk onder den drang der Spanjaarden zond DUPONT om 1 uur n.m. den Generaal PRIVÉ als tweede boodschapper af, met een geschreven bevel aan VEDEL om terug te keeren. „Votre division est comprise dans le traité qui a eu lieu”, schrijft DUPONT in dat bevel.

Opgemerkt moge worden, dat noch om 6 uur v.m., noch om 1 uur n.m. van den 21sten sprake kon zijn van een gesloten verdrag. Eerst

in den avond van dien dag kwamen de onderhandelaars tot voorloopige overeenstemming.

18. VEDEL wees, na aankomst van MARTIAL THOMAS, den Generaal CASSAGNE aan als overbrenger van zijn antwoord aan DUPONT. Dit luidde, dat hij in alles bewilligde, wat DUPONT zou doen.

CASSAGNE vertrok met THOMAS, welke laatste om 8 uur n.m. bij DUPONT terugkwam, na onderweg eenige kilometers ten N. van *La Carolina* PRIVÉ ontmoet te hebben.

Deze laatste generaal had bij *Guarroman* rechts van den weg zware stofwolken waargenomen, wijzende op den marsch van troepen en op den weg talrijke achterblijvers van VEDEL, welke naar *La Carolina* marcheerden. Te *Santa-Elena* vond hij de troepen van VEDEL in oproer; een gedeelte was onder de wapens en wilde naar *Madrid* teruggaan, het andere gedeelte daarentegen naar *Baylen*, om DUPONT te bevrijden. Wat was het geval? De troep was tot dusverre geheel onkundig gebleven omtrent hetgeen VEDEL, de generaals en DUPONT van plan waren. Doch na de komst van THOMAS drong iets van capitulatie tot den soldaat door, hetgeen het sein was tot een algemeen oproer. De belofte der officieren, om bij VEDEL aan te dringen op verderen terugtocht naar *Madrid*, bracht eenige kalmte. Alle korpscommandanten en hoofdofficieren begaven zich toen naar den generaal. Zij wezen hem er op, dat zijne troepen geheel vrij waren, dus niet noodig hadden te capituleeren, dat DUPONT, geheel in 's vijands macht, het recht verloren had orders te geven, dat de eer niet toeliet te capituleeren, omdat men meester was van het defilé in de *Sierra Morena* en men 12 uur voorsprong op den vijand had.

Het baatte niet; VEDEL hield hun de noodzakelijkheid voor om te gehoorzamen, de gevolgen van weigeren en de verplichting om het gegeven woord trouw te blijven. Verscheidene generaals steunden zijne woorden en wezen daarbij op het gevaar van verder teruggaan.

De korpscommandanten verwijderden zich en vroegen aan de troepen berusting in de beslissing van hun generaal. Dit deden zij, aan dezen de verantwoordelijkheid overlatende, tegen den wensch van de troepen en van de korpscommandanten, op eene capitulatie te zijn ingegaan, nog vóór hij de voorwaarden dier capitulatie kende.

PRIVÉ keerde den 22sten bij het aanbreken van den dag terug. Hij vond *La Carolina* door Spaansche troepen bezet, die aldaar bij hunne aankomst den vorigen dag alle zieken, gewonden en achterblijvers van VEDEL hadden vermoord.

Toen hij bij DUPONT terug kwam, was de capitulatie een feit geworden. In den avond van den 21sten was CHABERT bij DUPONT gekomen met de voorwaarden; DUPONT keurde ze goed en zond afschrift aan VEDEL, welke in den nacht van 21 op 22 daarvan kennis kreeg.

CHABERT vertrok in den morgen van den 22sten weder naar CASTANOS met de goedgekeurde capitulatie. Deze laatste teekende en bekrachtigde

het stuk eerst in den namiddag. Tot op het laatste oogenblik bleef de soldaat onkundig van zijn lot; des avonds beval DUPONT aan zijne troepen, dat zij den volgenden ochtend om 3 uur v.m. tot den afmarsch gereed moesten zijn, zonder van de capitulatie te gewagen. En toch gold het hier het defileeren voor den overwinnaar.

Hoe ongelooflijk het ook schijnen moge, toch zegt PRIVÉ, dat hij bij zijne terugkomst van *Santa-Elena* een stuk vond door LEGENDRE gesteld en bestemd om geteekend te worden door generaals en korpscommandanten, waarin getracht werd het gedrag van DUPONT te verontschuldigen door het ongeluk, dat het leger getroffen had, te wijten aan de schuld der soldaten.

De capitulatie was vervat in 21 artikelen, waaraan nog 3 aanvullingsartikelen werden toegevoegd. Zij was buitengewoon slecht gesteld met tegenstrijdige bepalingen, hetgeen te meer verwonderen moet, als men let op den tijd, aan de samenstelling besteed.

Bij art. 1 werden de troepen onder bevel van DUPONT krijgsgevangen verklaard, uitgezonderd de divisie VEDEL en de andere Fransche troepen in *Andalusië*.

Volgens art. 2 moesten de divisie VEDEL en in het algemeen de Fransche troepen in *Andalusië*, niet in art. 1 bedoeld, deze landstreek ontruimen.

Art. 6 echter schreef voor, dat alle Fransche troepen in *Andalusië* naar *San Lucas* en *Rota* zouden marcheeren, om hier ingescheept te worden op Spaansche schepen met bestemming naar *Rocheport* in *Frankrijk*.

Voorts was vastgesteld, dat de troepen van DUPONT met krijgseer zouden uittrekken, daarna hunne wapens afleggen en overgeven; die van VEDEL moesten hunne geweren aan rotten zetten en deze met hunne artillerie en voertuigen overgeven aan de Spaansche autoriteiten, welke een en ander weder zouden teruggeven op de inschepingsplaats en zulks ten einde onderweg elke reden tot rustverstoring te vermijden.

Den 23sten Juli om 4 uur v.m. zou de marsch naar de plaatsen van inscheping aanvangen onder Spaansch escorte, met vermijding van de steden *Cordova* en *Sevilla*.

De overige artikelen van de capitulatie regelden detailzaken, echter verdient art. 11 bijzondere vermelding. In dit artikel werd bepaald, dat alle generaals een rijtuig en een bagagekar, alle hoofd- en staf-officieren een rijtuig mochten behouden, zonder onderzoek van den inhoud daarvan.

Op den 23sten des v.m. 7 uur defileerden voor CASTAÑOS de divisien BARBOU en FRESIA en in den ochtend van den 24sten rukten de divisien VEDEL en DUFOUR *Baylen* binnen tot ontwapening en afmarsch.

Volgens Spaansche opgaaf was de sterkte van de eerstgenoemden 15 generaals, 469 officieren en 8242 man met 17 vuurmonden en 32 caissons, die van de laatstgenoemden 7 generaals, 163 officieren en 9393 man met 23 vuurmonden en 24 caissons; bovendien telde het artilleriepark nog 82 caissons, 2 gereedschapswagens en 6 smidswagens.

De bagagetrein van beide divisien telde \pm 200 voertuigen, die krachtens de capitulatie bijna alle door de troepen behouden werden. De buit, die de Spanjaarden meenden te behalen, was niet groot; zij werd nog minder door de handeling van DUPONT's troepen. De verbittering en de wanhoop toch, van deze na het defileeren was zoo groot, dat slechts het hoofd der colonne de wapens nederlegde, de rest zich ter zijde van den weg verspreidde en daar de wapens stuk sloeg en de paarden los liet.

19. Treurig was het lot der ongelukkigen geweest, die van den 19^{en} tot den 23sten waren ingesloten. Te midden van de onbegraven lijken hunner gevallen makkers, die de lucht verpestten, lagen officieren en soldaten, verteerd door honger en dorst, onder de olijfboomen. Men had geene andere levensmiddelen dan die, welke de vijand zond; er was slechts eene bron, doch deze was blootgesteld aan het vijandelijk vuur. Spaansche boeren, in hinderlaag opgesteld, schoten op ieder, die de bron naderde. Gebrek aan water en verbandmiddelen, in verband met de hevige hitte, maakten bijna alle wonden doodelijk. De verhouding van de dooden tot de gewonden, ten gevolge van het gevecht op den 19^{en}, bedroeg na eenige dagen 2200 tot 400. Zoo groot was de verstomping dezer menschen, dat Spanjaarden ongestraft zich beleedigingen en kwellingen konden veroorloven, terwijl zij zich door het Fransche kamp bewogen.

Toch zou de Spaansche trouweloosheid, wreedheid en bloeddorst nog zwaarder over hen neerkomen.

In lange rijen trokken zij langzaam naar de kust, geheel overgeleverd aan en weerloos tegenover de Spaansche bevolking. Iedere gevangene, die de colonne om de eene of andere reden verliet of uit zwakte niet meer volgen kon, werd, zonder mededoogen afgemaakt; zijne kameraden hoorden de kreten van den ongelukkige en het gezang van de moordenaars, waaronder grijsaards, vrouwen en kinderen. Men verreed de groote steden, alwaar massamoord dreigde.

Doch dit was nog niet voldoende. De Junta van *Sevilla* onthield hare goedkeuring aan de gesloten capitulatie en schond die op de meest trouwelooze en verachtelijke wijze. Den 10^{en} Augustus schrijft MORLA, lid der Junta aan DUPONT o.a.: Ik ben overtuigd, dat noch CASTAÑOS, noch gij de capitulatie uitvoerbaar geacht hebt; CASTAÑOS heeft er zich mede uit de verlegenheid gered en Gij hebt voorwaarden bedongen, die hoezeer onuitvoerbaar, Uwe overgave eervol maakten. Ieder Uwer heeft gekregen, wat hij wenschte; nu stelt de noodzaak hare wetten."

En welke waren deze wetten?

Terwijl DUPONT met zijne generaals hun lot van dat der troepen scheidde en in de maanden September, October en November te *Marseille* voet aan wal zetten, werden de overigen — omstreeks 17.000 man — naar *Cadix* gevoerd en in oude schepen opgehoopt. Overbevolking, volslagen gebrek en barbaarsche behandeling deden kwaadaardige

ziekten ontstaan, die de ongelukkigen bij honderdtallen wegraapten. Hunne lijken werden in de haven geworpen. Reeds was omstreeks $\frac{2}{3}$ gedeelte bezweken, toen men de overblijvenden, \pm 6000 man, overbracht naar het rotsachtige en onbewoonde eiland *Cabrera* en ze daar zonder iets, zonder woning, zonder gereedschap achter liet. Zij zochten een toevlucht in de holen der rotsen; elke vier dagen kwam een vaartuig eenig karig en onvoldoend voedsel brengen. Honderden werden krankzinnig en zwierven als spoken om de rotsen. In 1814, na den val van NAPOLEON, kwamen twee Fransche fregatten de overblijvenden, ten getale van 2000 krankzinnigen en levende geraamten, afhalen. Met uitzondering van eenige honderden, die uit *Cadix* ontsnapten of met DUPONT naar Frankrijk mochten terugkeeren, waren alle overigen van ellende omgekomen in eene langzame en afgrijselijke marteling; zelfs het gebeente dezer ongelukkigen bleef tot in Juli 1847 onbegraven het strand van *Cabrera* bedekken.

Aan den Kapitein DE VILLOUTREYS werd krachtens een der artikelen van de capitulatie opgedragen de tijding daarvan over te brengen aan SAVARY te *Madrid*. Hij vertrok den 24sten van *Baylen* en nam onder escorte van 20 Spanjaarden met een officier, den weg over *La Carolina* door de *Sierra Morena*.

Niet alleen, dat DE VILLOUTREYS van zijn kant niet trachtte de op de verbindingslijn in en ten noorden van het gebergte staande Fransche detachementen van het gebeurde te onderrichten en hen aan te sporen zich door terugtocht aan het dreigende gevaar te onttrekken, integendeel deelde hij hun mede, dat zij in de capitulatie begrepen waren. Tot en met den post te *Manzanares*, d.i. 122 KM. van *Baylen*, stelden alle detachementen zich krachtens de capitulatie in handen der Spanjaarden!

Eerst te *Madrilepas*, 54 KM. ten noorden van *Manzanares*, staakte het werk van DE VILLOUTREYS. Toen hij ook hier aan den Commandant van het 5^e Provisioneele regiment mededeelde, dat dit regiment in de capitulatie begrepen was, beval deze den terugtocht op *Madrid*, waardoor althans dit regiment van de divisie DUFOUR aan de ramp ontkwam.

DE VILLOUTREYS kwam den 29sten te *Madrid*; den 3^{en} Augustus vernam NAPOLEON te *Bordeaux* het gebeurde.

Na aankomst in Frankrijk werden de Generaals DUPONT, MARESCOT, VEDEL, CHABERT en LEGENDRE op last van NAPOLEON in hechtenis genomen.

Het onderzoek duurde tot in het midden van 1809, doch bleef vruchteloos in zoverre, dat aan geen te laste legging van misdrijf kon gedacht worden. In Juli 1809 in vrijheid gesteld, werden de verdachten in Februari 1812 voor een raad van onderzoek gebracht; overeenkomstig het advies van dezen raad werden DUPONT, MARESCOT, CHABERT, VEDEL en DE VILLOUTREYS vervallen verklaard van hun rang met ongeschikt verklaring den Keizer te dienen, aan hen de decoratiën van het Legioen van Eer ontnomen en verboden zich binnen zekeren afstand

van eenige Keizerlijke residentie op te houden, op straffe van inhechtenisneming.

Ten opzichte van DUPONT ging NAPOLEON nog verder. Hij werd een maand na het vonnis in het fort *de Joux* gedurende 14 maanden gevangen gezet, en daarna te *Dreux* onder politietoezicht gesteld.

Beschouwingen.

ad 14. Het gedrag van den Generaal VEDEL op den 19^{en} is in sommige opzichten raadselachtig en niet voldoende opgehelderd, om er een oordeel over te kunnen vellen. Zoo b.v. schreef hij op den 18^{en}, om 10³⁰ v.m., uit *La Carolina* aan DUPONT, dat hij den 19^{en} naar *Baylen* zou terugkeeren. Aangezien echter dit oord op den 18^{en} reeds om 9 uur v.m. door den vijand bezet werd, zoo is het schrijven zeker niet in DUPONT's handen kunnen komen en moest de overbrenger bij het onverrichter zake terugkeeren, het feit van de bezetting dus gerapporteerd hebben. Hij kan echter in 's vijands handen gevallen zijn.

Doch toen de Spanjaarden *Baylen* bezetten, wierpen zij een Fransch bataljon in de richting van *Guarroman* terug. Dit kan niet anders geweest zijn dan het bataljon van den Generaal CAVROIS, door VEDEL op den 17^{en} achtergelaten. Heeft nu die generaal zijn chef niet gerapporteerd, ook niet toen hij hem ontmoette?

En verder, als VEDEL op den 19^{en} des voormiddags 4 uur kanongebulder uit het Zuiden hoort en gedurende den geheelen voormiddag blijft hooren, waarom meent hij dan en blijft hij meenen, dat dit van *Andujar* komt — 58 KM. — en niet van een meer nabij gelegen punt? En waarom zet dit feit hem niet tot spoed aan, om naderbij te komen; hiermede werd toch geen misslag begaan, ook al kwam het kanonvuur van *Andujar* overschallen. Dit alles is zeer vreemd, vooral in den Generaal VEDEL, die zich sedert den 14^{en} Juli zoo ijverig betoont om aan den vijand te komen. Waarom zendt hij voorts van *La Carolina* zijn dragonderregiment niet vooruit naar *Baylen* en waarom zendt hij, te *Guarroman* aangekomen, wel cavalerie ter verkenning naar *Linares*, vanwaar het kanon zich niet, en niet naar *Baylen*, waar het zich wel laat hooren.

Ter sterkte van \pm 6000 man infanterie, 700 ruiters en 16 vuurmonden om 5 uur v.m. van *La Carolina* vertrokken, marcheert hij zonder overhaasting, houdt te *Guarroman*, alwaar hij aan de troepen verlof tot afkoken geeft, eene lange rust en dit alles met het hevige kanonvuur in zijne ooren. Indien bij dit gedrag geen kwade trouw in het spel is en hiertoe is geene aanleiding te vinden, dan zijn er slechts twee zaken, die dit gedrag begrijpelijk, hoewel niet verschoonbaar maken, n.l. het gemak, waarmede VEDEL zich in een gefantaseerden toestand kan indenken, en de toestand van de troepen, uitgeput door marschen en ontberingen. Omtrent dit laatste herinnere men zich, dat het gros der troepen sedert den 14^{en} Juli in nachtmarschen langs slechte en klimmende wegen en bij gemis van behoorlijke verpleging 108 KM.

had afgelegd; dat VEDEL op dezen zelfden 19^{en} Juli aan BELLIARD meldde, dat hij zijne troepen sedert 8 dagen geen stuk brood had kunnen geven, 5 dagen geleden zijne laatste twee rations beschuit had uitgedeeld en zijne soldaten van pompoenen, komkommers en eenige in het gebergte opgevangen geiten leefden.

Vijf uren nadat DUPONT's lot reeds beslist was, verscheen VEDEL voor *Baylen*. Te laat, hoe energiek ook VEDEL's maatregelen voor den aanval zijn! DUPONT's troepen waren niet meer te redden; er bleef voor VEDEL niets anders over dan zichzelf te redden met alles, wat nog te redden viel, zoodra hem den waren toestand van de divisiën BARBOU en FRESIA bekend werd. Onverklaarbaar is het hier weder hoe op de enkele schriftelijke lastgeving van DUPONT, om den aanval op den *San Cristobal* te staken, gemotiveerd door de woorden: „D'après ce qui s'est passé aujourd'hui", VEDEL den overbrenger — Kapitein BARBARIN — niet omstandig laat mededeelen, wat er gebeurd is en dit eerst moet vernemen van zijn adjudant MEUNIER, als deze den volgenden ochtend van DUPONT terugkeert.

Hoe dit zij, toch kan men in het gedrag van VEDEL op den 19^{en} niet de oorzaak van DUPONT's ondergang vinden. Vóór het uur der beslissing op het gevechtveld bij *Baylen*, had VEDEL niet kunnen ingrijpen. In aanmerking nemende den toestand zijner troepen en zoovele andere ongunstige factoren, konden de 29 KM. tusschen *La Carolina* en *Baylen*, met inbegrip van den opmarsch voor *Baylen*, niet tusschen 5 uur v.m. en 12 uur middag worden afgelegd. Aan den anderen kant lijdt het geen twijfel, dat VEDEL zijne cavalerie en rijdende artillerie had kunnen vooruitzenden en door het vuur dezer artillerie den inzinkenden moed van DUPONT's dapperen had kunnen doen herleven. DUPONT zou dan vermoedelijk geen capitulatie voorgesteld hebben en VEDEL onder-richt van den toestand, had zich meer kunnen spoeden. In zooverre is VEDEL's gedrag dan ook vermoedelijk niet zonder invloed geweest op den gang van zaken.

ad. 15. De divisiën BARBOU en FRESIA waren na den 19^{en} Juli op genade en ongenade aan den vijand overgeleverd; hun bestaan hing af van de bereidwilligheid van den vijand, om aan de ingeslotenen levensmiddelen en water te doen toekomen. Onder zulke omstandigheden moesten zelfs de hardste voorwaarden worden aanvaard. Anders was het met de divisiën VEDEL en DUFOUR gesteld; deze waren geheel vrij. Dit was de meening van den Spaanschen Opperbevelhebber en dit had in nog veel sterkere mate de meening van DUPONT en van diens onderbevelhebbers moeten zijn. Het is dan ook bepaald verrassend op den 20sten Juli en volgende dagen bij deze Fransche officieren zoo weinig kameraadschap, vaderlandsliefde en eergevoel aan te treffen, dat zij niet alleen bij den vijand aandringen om ook de divisiën VEDEL en DUFOUR in de capitulatie te begrijpen, doch bovendien VEDEL daarvan onkundig laten en daarna door machtsmisbruik, list en onwaarheid we-

ten te bewerken, dat deze wil- en karakterlooze onderbevelhebber zich met zijne twee divisiën aan den vijand overgeeft.

Op den 19^{en} na 5 uur n.m. en op den 20sten Juli stond DUPONT in onbepaalde verbinding met VEDEL; het was zijn onafwijsbare plicht VEDEL nauwkeurig en zoo spoedig mogelijk in te lichten en hem het opperbevel over de divisiën VEDEL en DUFOUR op te dragen, voor zichzelf van dat bevel afstand doende.

VEDEL had alsdan zelfstandig maatregelen kunnen nemen op eigen verantwoordelijkheid, hetzij tot het doen van eene poging om DUPONT te verlossen, hetzij tot het aannemen van den terugtocht.

Ons dunkt, dat het oordeel over DUPONT's gedrag ten aanzien van de divisiën VEDEL en DUFOUR in den hoogsten graad laakbaar is en alleen kan verklaard worden, door de omstandigheid, dat hij in eene soort van ontoerekenbaarheid, veroorzaakt dóór fysiek en moreel lijden, de speelbal en het werktuig was van zijne onderbevelhebbers of van zijne omgeving, die zonder de verantwoordelijkheid te dragen hun chef tot eene dergelijke daad wisten te bewegen.

ad. 16. VEDEL's besluit, om in den nacht van 20 op 21 Juli de divisiën BARBOU en FRESIA aan haar lot over te laten en over het gebergte terug te trekken, was zeer oordeelkundig. Indien VEDEL in den nacht van 19 op 20 alle beschikbare troepen van de divisie DUFOUR had kunnen aantrekken, zou hij in den morgen van den 20sten wellicht met eenige hoop op succes eene poging hebben kunnen doen om de Spaansche divisie REDING ten noorden van *Baylen* te verdrijven en met DUPONT's troepen in gemeenschap te komen. Doch uit alles wat ons van VEDEL als aanvoerder gebleken is, was deze generaal niet de man om zonder medewerking van DUPONT zelfstandig tot zoodanige operatie over te gaan. Er bleef derhalve werkelijk niets anders over dan terug te trekken en wel zoo spoedig mogelijk, ten einde de defilé's niet door den vijand bezet te vinden.

Was ook deze terugtocht, begonnen in den nacht van 20 op 21, nog mogelijk? Wij meenen van ja, en wel op de volgende gronden.

De terugtochtsweg over *La Carolina* en de defilé's was vrij, want REDING en DE COUIGNY stonden bij *Baylen*, DE LA CRUZ aan de *Rumbalar* (brief van LAPENA aan CASTANOS dd. 21 Juli n.m.) VALDECANAS te *Baëza* (brief van REDING aan CASTANOS dd. 21 Juli, 's avonds). Eerst den 21sten begonnen de Spanjaarden eene poging te doen om in den rug van VEDEL te komen. Spaansche troepen marcheerden op dezen dag over *Linares* naar *La Carolina* en kwamen hier des namiddags of 's avonds aan; doch in den morgen van dezen dag waren VEDEL en DUFOUR reeds te *Santa-Elena*, 8 KM. verder noordwaarts, aangekomen. Verder hielden troepen van de divisie DUFOUR het defilé bezet, stond het 8ste regiment infanterie op de verbindingslijn in *La Mancha* en was het 5e regiment infanterie van de divisie DUFOUR in aantocht om zich bij die divisie aan te sluiten. Den 25sten Juli kwam dit regiment te *Madrilejos*, 54 KM. ten N. van *Manzanares* aan. Ten slotte mar-

cheerde den 26sten onder den Generaal LAVAL van *Madrid* eene mobiele colonne af, ter sterkte van omstreeks 2500 man infanterie, 150 ruiters en 4 vuurmonden, ter ondersteuning van DUPONT. Met beleid uitgevoerd, konden aan den terugtocht geene onoverkomelijke beletselen in den weg worden gelegd; alleen moest men zich op eene vervolging voorbereiden en zich de guerilla's van het lijf houden.

De divisie VEDEL telde op 6 Juli aan presenten onder de wapens: 5260 man infanterie, 450 ruiters en 14 vuurmonden; de divisie DUFOUR: 3039 man infanterie, 700 ruiters en 10 vuurmonden. De verplegingssterkte dezer troepen bedroeg toen \pm 10.000 man en 1900 paarden. Voor de sterkte op den 21sten Juli moeten wij bijvoegen: 1 esk^{on}. dragonders en 1 esk^{on}. jagers, van de divisie FRESIA gedetacheerd, en eenige aanvulling voor de divisie VEDEL sedert 6 Juli aangekomen; daarentegen aftrekken 1 esk^{on}. kurassiers bij de colonne van den Opperbevelhebber en voorts de verliezen, geleden in gevechten en bij marschen sedert den 14^{en} Juli. In verband met de sterkte van de divisien, zooals deze op den 24sten te *Baylen* ontwapend werden, achten wij het waarschijnlijk, dat de verplegingssterkte van de beide divisien, voor zooveel de troepen in en ten zuiden van de defilé's betreft, omstreeks 9500 man en 2000 paarden, de sterkte aan combattanten 7000 man infanterie, 1300 ruiters en 23 vuurmonden bedroeg.

Voor den terugtocht van deze troepen, des morgens van den 21sten te *Santa-Elena* aankomende, waren de volgende bevelen te geven, daarbij in aanmerking nemende, dat de weg door de *Despena-Perros* ook voor voertuigen, die door de *Puerto del Rey* alleen voor infanterie en cavalerie bruikbaar is (zie schets VIII):

a. onverwijld afmarsch van genietroepen op voertuigen, onder dekking van een eskadron dragonders, ter voorbereiding van eene onbruikbaarmaking van de *Despena-Perros* op eenig geschikt punt, b.v. door aanleg van eene mijnkamer in den rotswand van het ravijn;

b. afmarsch van de brigade LEFRANC (4 bat^s.) en 1 eskadron jagers om 4 uur n.m. naar *El Viso*. Deze afdeeling houdt met eene achterhoede voorloopig de *Puerto del Rey* vast;

c. afmarsch van alle voertuigen, zieken, gewonden, enz., onder dekking van de rest der divisie DUFOUR met hare artillerie en het regiment kurassiers, om 4 uur n.m. naar *Visillo*; te *Cardenas* wordt 1 bat^{on}. achtergelaten, 1 ander bat^{on}. houdt het defilé bezet;

d. om 6 uur n.m. afmarsch van eene der brigades van de divisie VEDEL met 1 eskadron dragonders en 1 batterij naar *Correderas*, alwaar deze troepen zich voorloopig opstellen;

e. om 8 uur n.m. afmarsch van de rest der divisie VEDEL.

Zoodra deze laatste troepen zijn doorgetrokken, volgen die te *Correderas* en te *Cardenas* de beweging; daarna wordt het defilé, zoo mogelijk, onbruikbaar gemaakt. Terwijl de hoofdmacht naar *Visillo* voortrukt, neemt de achterhoede stelling tegenover den uitgang van het defilé naar de zijde van *Visillo*.

In deze opstelling te *Viso* en *Visillo*, met vasthouding van de defilé's, wordt den 22sten Juli standgehouden, indien de vijand zulks niet onmogelijk maakt. Dit laatste is weinig waarschijnlijk, aangezien *La Carolina* 36 KM. van *Visillo* verwijderd is. In den avond van den 22sten wordt de marsch door alle troepen hervat tot *Val de Penas* (30 KM.). De graad van slagvaardigheid, waarin de troepen verkeerden, moet over den meerderen of minderen spoed, waarmede teruggetrokken wordt, beslissen. Wenschelijk is het, zoo mogelijk, de troepen te *Santa Cruz*, anders te *Val de Penas* rust te gunnen en ruime verpleging te geven, waartoe de landstreek de vereischte hulpbronnen oplevert.

ad 17. Het tegenstrijdige, dat DUPONT op den 19^{en} aan CASTAÑOS de mede-capitulatie der divisien VEDEL en DUFOUR moest opdringen en dat op den 21sten de Spanjaarden daarentegen die mede-capitulatie zoo heftig eischten, kunnen wij slechts daaraan toeschrijven, dat op den 19^{en} CASTAÑOS er met zekerheid op meende te mogen rekenen, dat die divisien hem niet konden ontsnappen, omdat VALDECANAS de défilé's zou hebben bezet. Dit was niet geschied, ten gevolge waarvan op den 21sten maatregelen daartoe werden getroffen, die echter door VEDEL's afmarsch vruchteloos dreigden te worden. Ook het slepende houden der onderhandelingen schijnt geen ander doel te hebben gehad dan tijd-winst, ten einde in den rug van VEDEL te komen.

De vraag rijst, waarom DUPONT of zijne omgeving er op stonden, dat de divisien VEDEL en DUFOUR in de capitulatie werden begrepen, althans later in den eisch daartoe van Spaansche zijde toestemden.

De onderhandelaar, Generaal CHABERT, heeft die vraag later beantwoord, aldus: „L'ennemi ne voulait entrer dans aucune espèce d'arrangement, si la division VEDEL n'était pas comprise sur le traité. Si nous eussions refusé absolument de l'y comprendre: 1°. Il serait arrivé que les ennemis, c'est à dire le général LAPENA, seraient tombés sur la division BARBOU. 2°. Le général VEDEL aurait trouvé dans la *Sierra Morena* soit dans la *Manche*, des obstacles, qui auraient empêché son passage sur *Madrid* et il aurait été poursuivi par le corps de REDING.

„Je suis certain que le général VEDEL n'aurait pas pu effectuer sa retraite; il l'a dit au général CERVONI... Les troupes ennemies gardaient les passages de la *Sierra Morena*, la *Manche* était insurgée; étant poursuivi par les divisions REDING en COUIGNY le général VEDEL n'aurait pu effectuer sa retraite.”

Wij moeten ten aanzien van deze verklaring in de eerste plaats aantekenen, dat zij afgelegd werd, toen de Generaal CHABERT in staat van beschuldiging was gesteld wegens zijn aandeel in de capitulatie, dat zij derhalve eene sterk gekleurde verontschuldiging is, waarbij waarheid en verdichting door elkaar loopen.

Zoo is de aanhef in volmaakten tegenstrijd met de verklaring van den medebeschuldigde, Generaal MARESCOT, die uitdrukkelijk zegt, dat

het aanvankelijk DUPONT's wil en niet CASTANOS eisch was om VEDEL in de capitulatie te begrijpen.

Waren echter de aangevoerde beweegredenen grondig genoeg om VEDEL en DUFOUR op te offeren? In geen en deele. Het is zeer waarschijnlijk, dat de Spanjaarden, onder LAPENA, in bedekten vorm bedreigd hebben met het over de kling jagen van de divisiën BARBOU en FRESIA, doch tusschen de bedreiging en de daad is altijd nog een afstand. Hoe menige vesting is niet opgeëischt, onder bedreiging van het over de kling jagen van de bezetting bij niet-overgave?

Was de generaal, die voor deze bedreiging zwichtte, niet immer een lafaard of een eerlooze? Stel, dat de Spanjaarden inderdaad de barbaren waren, waarvan zij den schijn aannamen, en dat zij de divisiën BARBOU en FRESIA, met inbegrip van zieken en gewonden, afmaakten, was dan het lot dier ongelukkigen niet duizendmaal te verkiezen geweest boven de onmenselijke behandeling, die zij zouden hebben te ondergaan, indien zij levend in handen van zulke bloeddorstigen bleven? Zes jaren van afgrijselijke martelingen waren hun dan bespaard gebleven. Hoe kon in handen van zulke vijanden, zelfs het overleveren van 10.000 andere kameraden een waarborg voor goede behandeling zijn?

Hoe hard ook uit het oogpunt van humaniteit en kameraadschap de gedachte aan eene volvoering der bedreiging op CHABERT mocht inwerken, als generaal en trouw en eerlijk soldaat, had hij de eer van het Fransche leger, de belangen van zijn Keizer en van zijn land hooger moeten stellen en de bedreiging met verachting moeten terugwijzen.

De tweede opgenoemde beweegreden geeft nog minder aanleiding tot inwilliging van den eisch: Welke generaal geeft zich over, omdat hij gevaren loopt en van welken aard waren die gevaren? CHABERT zelf kon ze niet schatten en de opsomming ervan door zijn vijand was zeker niet betrouwbaar.

In elk geval waren het noch DUPONT, noch CHABERT, die zich bezorgd behoefden te maken over den terugtocht van VEDEL. Aan dezen bleef het overgelaten de eer van zijne troepen tot den laatsten man en de laatste patroon hoog te houden.

ad. 18. De onjuiste berichten door DUPONT aan VEDEL op den 21sten door MARTIAL THOMAS en PRIVÉ verzonden, de druk door deze overbrengers namens DUPONT op VEDEL uitgeoefend en de toestemming van VEDEL, in strijd met den wensch zijner soldaten, om naar *Baylen* terug te keeren, werpen een droevig licht op de karaktereigenschappen van de hoogere bevelhebbers der Fransche troepen. Ware VEDEL een man van karakter geweest, dan had hij onverwijld na hunne aankomst èn THOMAS èn PRIVÉ èn het Spaansche escorte in arrest moeten nemen, niemand tot hen toegang moeten verschaffen en ze over het gebergte moeten medevoeren, ten einde het geheim van zijne terugtochtsmaatregelen te bewaren. Hij had in eene dagorder aan zijne troepen den ernst van den toestand moeten blootleggen en een beroep moeten doen op

hunne toewijding en dapperheid. Het lijdt geen twijfel, dat bij zoodanige bezielende woorden, tot Fransche troepen gericht, de divisien VEDEL en DUFOUR behouden waren gebleven.

Is het werkelijk humaniteit geweest, die DUPONT en VEDEL met hunne omgeving bewogen, VEDEL en DUFOUR's troepen uit te leveren om die van BARBOU en FRESIA voor over de kling jagen te behoeden? Een afdoend antwoord is hierop niet te geven, als men er op let, dat die zelfde generaals niet schroomden honderden zieken en achterblijvers achter te laten met de wetenschap, dat zij allen onder het mes der Spanjaarden zouden vallen, — als men er op let, dat die zelfde generaals zich later haastten bij de schending der capitulatie naar Frankrijk terug te keeren en hunne soldaten achter te laten.

Het kan geen verwondering baren, dat reeds spoedig na de capitulatie DUPONT, VEDEL en de andere generaals onder verdenking lagen, dat hun eigenbelang zwaarder gewogen had dan het belang van hun vaderland. Men beweerde, dat zij de schatten, die zij bij de plundering van *Cordova* zouden verkregen hebben, door middel van de capitulatie in veiligheid wilden brengen. Deze beschuldiging is nimmer volkomen weerlegd; art. 11 van de capitulatievoorwaarden geeft hierbij te denken. Er moet echter onmiddellijk bijgevoegd worden, dat noch VEDEL, noch DUFOUR te *Cordova* waren geweest en dat toen later het Spaansche grauw de gesloten voertuigen der generaals openbrak en plunderde, geene schatten voor den dag kwamen.

ad 19. Het gedrag der Spanjaarden, zoo hooger als lageren, tijdens en na de capitulatie tegenover de Fransche troepen was schaamteloos, schandelijk en afschuwelijk. Aan alle lage hartstochten werd den vrijen teugel gevierd. Doch wat te verwachten van een op lagen trap van beschaving staand volk, wat te verwachten van barbaren? Het *Vae Victis* van BRENNUS was ook hun devies. Indien werkelijk de capitulatie — zooals MORLA schreef — door CASTAÑOS met kwade trouw is gesteld en bekrachtigd, welke verachting verdienen dan niet de Spaansche onderhandelaars. En hoe konden de Franschen zich illusiën scheppen omtrent de nakoming van art. 6 der voorwaarden, daar, waar *Engeland* — meester van de zee en vijand van *Frankrijk* — elke overbrenging kon beletten? Voor de eer van *Engeland* moet echter gezegd worden, dat het later verklaarde, de overbrenging te zullen gedoogen, daarmede alle schande van de verkrachting der capitulatie aan de Spanjaarden overlatende.

SLOTBESCHOUWING.

Er zijn geschiedschrijvers, die de ramp van *Baylen* aan den Franschen Keizer wijten. In zooverre dat deze het bevel tot den tocht naar *Cadix* gaf, heeft hunne meening eenigen grond. De vraag is dan echter op hare plaats, of de capitulatie bij *Baylen* een noodzakelijk gevolg moest

zijn van dat bevel. Hierop moet, meenen wij, een beslist ontkennend antwoord gegeven worden. Op den Generaal DUPONT drukt o.i. de verantwoordelijkheid voor de capitulatie, voor de oorzaken en voor de gevolgen daarvan.

Zooals deze generaal zich aan ons oog vertoont, nog vóór dat ernstige gevaren hem bedreigden (zie *ad.* 7 van dit opstel), zoo vertoont hij zich ook daarna. Op het gevechtsweld is hij een dapper soldaat, doch daarbuiten is hij besluiteloos, zonder initiatief, toestanden fantaseerend zonder bestaande te omvatten. Zonder strategische en tactische talenten mist hij de kennis der troepenleiding, voor het richtig voeren van zijn commando vereischt, den snellen en juistten blik om fouten zijner tegenpartij te benutten.

Toen NAPOLEON op 3 Augustus 1808 de ramp en hare oorzaken vernam, schreef hij zijn oordeel, als volgt, neder: „tout ce qui est arrivé, est le résultat de la plus inconcevable ineptie. Il (DUPONT) avait paru, bien faire à la tête d'une division; il a fait horriblement en chef”.

De studie van het onderwerp naar vollediger en uitgebreider gegevens leidt, nu bijna honderd jaren later, naar onze meening, tot geen ander oordeel.

MAASTRICHT, 1905.

Voorschriften Bereden-Artillerie.

1905.

Eene bespreking van het voorschrift voor niet-artilleristen,

door J. N. BRUIJN, Kapitein der Infanterie.

Alhoewel dit voorschrift voor elk officier te verkrijgen is, zoo hebben wij toch gemeend, dat het niet ondienstig geacht mag worden eene beknopte beschouwing er over te geven. Niet alle officieren komen er toe zich een reglement of voorschrift van een ander Wapen aan te schaffen, terwijl voor sommigen wellicht het lezen ervan met eigenaardige bezwaren gepaard gaat. Om hieraan eenigszins te gemoet te komen, willen wij trachten eene beschrijving te geven van de officieele Nederlandsche artillerie-tactiek up to date. Critiek ligt niet in onze bedoeling en is voor het doel ook niet noodig.

Wat den geest betreft, die in het voorschrift op den voorgrond treedt, zij gezegd, dat de nieuwste denkbeelden op veldartilleristisch gebied er in gehuldigd worden, zooals deze b.v. zijn neergelegd in het Fransche Artillerie-Reglement (F.A.R.) en in de zeer bekende geschriften van den Duitschen Generaal ROHNE, die, ofschoon geheel in de oude Duitse school opgegroeid, door studie en onderzoek gebracht werd tot het aanvaarden van de moderne denkbeelden omtrent het gebruik der veldartillerie, en dat, niettegenstaande den scherpen tegenstand, dien hij in Duitschland ondervond.

Het gronddenkenbeeld van dit nieuwere gebruik der artillerie is, dat men haar ook werkelijk als *snelvuur*-artillerie gebruikt, zonder daarom onder sommige omstandigheden geheel van een langzaam vuur af te zien.

Het karakter en de inrichting van den vuurmond behoeven zeker niet meer beschreven te worden. In andere geschriften is indertijd hieromtrent reeds voldoende vermeld, terwijl de Mem. v. Toel. bij het wetsontwerp betreffende de aanschaffing van snelvuur-veldartillerie-materieel meerdere gegevens verstrekke. Voor de inrichting der richtmiddelen zie men het belangrijke artikel van den Kapitein C. J. M. COLLETTE in den Mil. Spect.: „Iets over moderne vizierinrichtingen van veld- en vestinggeschut”.

Het enkele Stuk.

Het stuk bestaat uit vuurmond en caisson.

Bij een snelvuurkanon vormt de munitie een nog belangrijker factor dan bij de andere geschutsoorten. Het kanon is de machine, die de munitie moet verschieten. Zonder *veel* munitie, die dadelijk bij de hand is, heeft een *snelvuur*-kanon geen waarde; vandaar dat vuurmond en caisson één geheel vormen.

De vuurmond wordt dan ook altijd begeleid door de caisson. Volgt de caisson den vuurmond, dan spreekt men van de formatie *met éénen*, bevindt de caisson zich naast den vuurmond, dan heet de formatie *met tweeën*.

De bediening van vuurmond en caisson bestaat uit vijf manschappen en één reserveman, terwijl de korporaal richter is.

Drie manschappen nemen, bij opgezeten bediening, op den voorwagen van de caisson plaats, en drie op dien van den vuurmond. Het stuk en elk der voertuigen van het stuk zijn hierdoor meer beweegbaar geworden, immers plaatsing van kanonniers op de vandehandsche paarden komt niet meer voor, terwijl bovendien de vuurmond lichter is geworden, zoowel door vermindering van het gewicht, als doordat geen manschappen op de affuit zitten.

Deze meerdere beweegbaarheid komt de artillerie natuurlijk zeer ten goede.

In de vuurstelling staat de caisson, hetzij bij uitzondering anders bepaald is, met $\frac{1}{2}$ M. tusschenruimte naast den vuurmond.

De Batterij. Samenstelling.

De batterij bestaat uit:

de Gevechtsbatterij	(6 stukken, alzo 6 vuurmonden + 6 caissons);
den Gevechtstrein	{ 3 caissons, 1 gereedschapswagen, de hand- en reservepaarden;
den Bagagetrein	{ 1 bagagewagen, 1 haverwagen, 1 proviandkar.

De Gevechtsbatterij:

1 Kapt. Ct.,
1 Wachtmeester, hulprichter,
1 " " verkenners,
1 Korporaal " "
1 Trompetter,
1 Ordonnans,
3 Lts., S. Cn.,
6 Wachtmrs., St. Cn.,
6 Korporaals,
30 Kanonniers,
36 Stukrijders,
6 Reservemanschappen.

Personeel
toegevoegd
a/d Bt. Ct.

Voor verkenningen beschikt de B. Ct. dus over afzonderlijk daarvoor bestemd personeel. Tot dusverre moest dit personeel in mindering komen van het kader der batterij, dat wel is waar eenige opleiding geniet, maar slechts noode kan worden gemist.

de Gevechtstrein.

1 Opperwachtm. (d.d. officier), Ct.

1 Trompetter

1 Ordonnans } toegevoegd a/d Ct.

Bij de 3 caissons 1 wachtmr., 1 korpl., de noodige stukrijders, reservemansch., werkl., geleiders van res. paarden, off. opp. met handp. en een hosp. soldt.

de Bagagetrein.

1 Opperwachtm. (administrateur), Ct.

1 Fourier, de noodige stukrijders en reservemansch. (Zie voor meer bijzonderheden de samenstelling van het leger op voet van oorlog.)

De batterij kan naar omstandigheden in haar geheel bijeengehouden, dan wel gesplitst worden, waarbij intusschen, als regel, het sectieverband behouden blijft; intusschen kan ook eene andere splitsing dan die in sectiën worden toegepast.

De groote vuurkracht, zelfs van één stuk, als het maar voldoende munitie heeft, in vergelijking met vroeger, maakt zulks mogelijk. Het gebruik van één zelfstandig stuk zal natuurlijk uitzondering zijn.

Voor het geven van bevelen wordt, behalve van Cos., mondelinge of schriftelijke bevelen en signalen, als regel gebruik gemaakt van teekens, al of niet voorafgegaan door één of meer stooten op de signaalfluit.

Bij Cos. worden steeds de overeenkomstige teekens gegeven. Men heeft zeer te recht ingezien, dat veelal op het gevechtsveld uitsluitend op teekens gewerkt zal moeten worden, en *geeft nu ook alle teekens in het voorschrift aan*, die noodig kunnen zijn.

De sabel wordt niet anders getrokken dan bij wapenschouwingen. Overigens is het gebruik van de sabel ook niet noodig; men kan haar echter niet afschaffen, ten minste niet voor kader en officieren, aangezien zij voor dezen nog een uitstekend wapen voor zelfverdediging vormt op patrouille, op marsch, enz. De stukrijders en kanonniërs zijn niet met de sabel gewapend. Allen zijn van een revolver voorzien.

In Frankrijk voeren de kanonniërs eene karabijn mede, in Engeland wordt een zeker aantal karabijnen per batterij medegenomen. Of men hiertoe ook in ons land zal overgaan, weten wij natuurlijk niet. Er is veel voor en veel tegen te zeggen. De meest gegronde reden, waarom men geen karabijn wenscht, is volgens sommige schrijvers de omstandigheid, dat het kanon het wapen van den artillerist is, waarmede hij tot op het laatste oogenblik moet werken, zelfs voor zelfverdediging.

Ons wil het echter voorkomen, dat het kanon niet dient voor zelfverdediging maar tot steun van de andere Wapens, en dat eene karabijn, mits niet te vroegtijdig ter hand genomen, in dezen veel betere diensten bewijst. Wanneer het zoover gekomen is, dat de artillerie uit zelfbehoud naar haar wapen grijpt, is van een steunen van de eigen troepen geen sprake meer. Natuurlijk worden de oefeningen der kanonniërs

al weder uitgebreid met die van de behandelingen van het gebruik van de karabijn, hetgeen wellicht te veel zou worden voor onzen korten oefeningstijd.

Formatiën en bewegingen der gevechtsbatterij.

Wat dit onderdeel van het voorschrift aangaat, treffen wij een bijzonderen vooruitgang aan. Alle nuttelooze vormen en ingewikkelde evolutiën zijn vervallen; slechts de strikt noodige komen voor. Het voorschrift is hier met recht zeer „kriegsmässig” geworden.

Als vormen kent de batterij slechts:

- 1°. De formatie in bataille, de stukken met ééne of met tweeën ($25 \times$ tusschen de stukken normaal).
- 2°. De formatie in colonne met tweeën of met ééne ($5 \times$ afstand achter de stukken).

Alzoo geen gesloten of open sectie-colonne, geen flankmarsch-colonne meer, die dan ook best gemist kunnen worden. Ten gevolge hiervan veel minder evolutiën, en geen tijdroovende, ingewikkelde frontveranderingen meer.

Als marschcolonne, zoowel op als buiten het gevechtsveld, is de stukken-colonne de eenig bruikbare; het voorschrift noemt op de wegen de colonne met eenen; in het terrein, gedekt tegen gezicht, de colonne met tweeën; onder 's vijands vuurbereik de batailleformatie met ééne.

De normale gang voor opmarschen tot de stelling is de draf, terwijl de galop op gunstig terrein desgewenscht kan worden aangenomen.

Hoe de vormveranderingen en bewegingen worden uitgevoerd, doet voor de officieren van de zusterwapens niet ter zake; alleen willen wij nog vermelden, dat in bataille de tusschenruimten van $50-10 \times$ kunnen bedragen.

Het stelling nemen.

Vóór het innemen der stelling wordt deze zoo mogelijk afgebakend door plaatsing van personeel op beide, of op één der vleugels.

Men kan stelling nemen voorwaarts, achterwaarts en zijwaarts. Men moet aannemen, dat men dit niet zoo angstvallig wenscht opgevat te zien, dat bij het zijwaarts in stelling komen altijd juist 90° naar rechts of links wordt afgelegd; men moet immers, wanneer dit onverwacht uit de marschcolonne mocht noodig zijn, in elke willekeurige richting kunnen afleggen, hetgeen anders niet mogelijk zou zijn.

De stukken komen in stelling door voorwaarts, achterwaarts of zijwaarts de vuurmonden af te leggen en de caissonachterwagens links van de vuurmonden te plaatsen; hoe dit geschiedt doet hier niet ter zake.

Personeel van den gevechtstrein geleidt de voorwagens naar de aangegeven opstellingsplaats.

De caissonachterwagens kunnen, op bevel van den B. Ct., zich ook niet naast de vuurmonden opstellen.

Wij missen hier het stelling nemen, zoogenaamd „à volonté”, zooals

het in F. A. R. wordt genoemd, dat zoo uitmuntend gelegenheid biedt gebruik te maken van het terrein.

F. A. R., p. 520, zegt hieromtrent:

Lorsque le terrain ne permet pas de se mettre en batterie par un déploiement régulier (hetgeen veelvuldig voorkomt), le capitaine arrête la batterie dans le voisinage de la position, puis quand la reconnaissance est terminée, il va se placer, face au but, au centre de la ligne que devront occuper les pièces, et commande:

„En batterie à volonté”.

A ce commandement chaque chef de section va reconnaître rapidement l'emplacement sur lequel il établira ses deux pièces et l'itinéraire à suivre pour y arriver.

Il met ensuite sa section en batterie par les moyens qu'il juge le mieux appropriées aux circonstances, *chaque pièce exécutant son mouvement individuellement* s'il est nécessaire. (De cursiveering is van ons.)

Deze methode moet b.v. gevolgd worden in heuvelachtig terrein of achter een heuvelrug, waar op de eene plaats de hoogte iets minder bedraagt dan op de andere, en waar de eene sectie meer tusschenruimte tusschen de stukken moet nemen dan de andere. De S. Cⁿ. en St. Cⁿ. moeten hier beoordeelen, waar zij met hunne afdeeling moeten komen staan.

De in het F. A. R. beschreven methode wordt reeds sinds lang bij ons toegepast, doch komt niet in het voorschrift voor.

De afdeeling en het regiment.

De afd. bestaat uit een staf, 3 batterijen en ééne lichte munitie-colonne (L. M. C.).

Bij den staf behooren o. a. de handpaarden der officieren, } Gewechts-
trein.

eene ziekenkar,
een paardenarts,
een off. v. gezondh.,

een luit. kwartierm^r.
eene bagagekar. } Bagagetrein.

Tot de L. M. C. behooren:

1 Lt., Ct.,
2 ordonnansen,
1 wachtm^r.
3 korp^{ls}.
27 stuk^{rs}.
25 res.-mansch.,
4 werklieden, enz.

} bij de 9 caissons (per batterij b.v. 3).

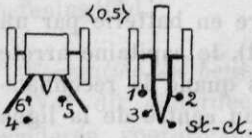
Tot den bagagetrein behooren:

1 haverwagen,
1 proviandkar,
2 reservemanschⁿ.

Het gebruik van de L. M. C. zal worden besproken bij de munitie-aanvulling. Het regiment bestaat uit den staf en 2 afdeelingen.

Bediening van in stelling staande stukken.

Het enkele stuk.

De bediening knielt zooveel mogelijk, behalve N°. 1 en N°. 2, welke op de zitplaatsen van de affuit achter de schilden zitten.

Om de bediening zoo gedekt mogelijk op te stellen, wordt gecommandeerd „Dekken”, waarop zij zich zooveel mogelijk achter de schilden dekt.

N°. 1 is richter (in den regel korpl.).

N°. 2 „ sluitstukbediende.

N°. 3 „ lader en hulprichter.

N°. 4 „ tempereder.

N°s. 5 en 6 zijn patroonaangevers.

Het voorschrift voorziet in het samenvoegen van verrichtingen bij niet voltallige bediening, tot twee manschappen toe. Het kanon kan dus nog door twee manschappen bediend worden, al gaat dit natuurlijk met groote inspanning en met vermindering der vuursnelheid gepaard.

Voor het eerste schot moet de bediening zijwaarts buiten de raden staan, daarna is zulks niet meer noodig, aangezien de vuurmond bij de volgende schoten volkomen stil staat.

Door het opheffen van den terugloop van de affuit is het mogelijk geworden de vuurmonden van schilden te voorzien. Daardoor wordt de gevechtswerkzaamheid der artillerie zeer verhoogd. De meerdere dekking van het personeel vermindert de verliezen, sterkt het moreel en geeft dus gelegenheid tot eene juistere en snellere bediening. De afwezigheid van kruitdamp bevordert het richten en waarnemen, wanneer meerdere schoten snel achter elkaar worden afgegeven. Wegens deze voordeelen, de technische verbeteringen aan kanon en richtmiddelen, en de eenheidspatroon wordt:

1°. Het kanon na elk schot snel en automatisch in zijne aanvankelijke opstelling hersteld.

2°. De wijze van laden vereenvoudigd.

3°. Het richten en afvuren versneld.

Sub 1°. Het herstellen van het stuk kan achterwege blijven. Proeven hebben volgens Genl. ROHNE aangetoond, dat zonder het z. g. *narichten* betere resultaten bereikt worden, dan door na elk schot wel na te richten. Bij het vroeger noodzakelijke herstellen van het stuk moest steeds opnieuw gericht worden.

Het narichten kan voor de zijdelingsche richting (Z. R.) ook in Nederland bij indirecte richting en snelvuur worden achterwege gelaten, behalve bij het vuur op in stelling staande artillerie.

(Voor de proeven zie o. a.: ROHNE, Studie über die Schnellfeuergeschütze in Rohrrücklauf. 1901.)

Sub 2°. De wijze van laden wordt vereenvoudigd en versneld:

a. door het gebruik van eene snelvuursluiting, waarbij de opening en sluiting van den vuurmond elk slechts ééne beweging eischen;

b. door het gebruikmaken van geschutpatronen, waarbij projectiel, lading en ontstekingsmiddel een geheel uitmaken;

c. doordien minder tijd noodig is voor het gereed maken der munitie voor het vuur. Er behoeft geen slagdrop meer te worden geplaatst, het tempeeren kan automatisch geschieden met eene temperemachene, die ook bij ons zal worden ingevoerd, en waardoor, indien deze goed werkt, het tempeeren sneller en nauwkeuriger geschiedt;

d. doordat het projectiel niet meer behoeft te worden aangezet. De patroonhuls behoeft slechts krachtig in den vuurmond geschoven te worden; na het schot wordt de huls automatisch verwijderd bij het openen van het sluitstuk;

e. doordat gedurende het richten met laden kan worden voortgegaan.

Sub 3°. Het snelle richten wordt bevorderd:

a. door de verbeterde richtmiddelen;

b. doordat het narichten veelal achterwege kan blijven.

De snelheid van afvuren wordt verhoogd, omdat men geen pijpje behoeft te plaatsen, doch slechts aan het afrektouw behoeft te trekken.

Door deze verbeteringen, door een kaliber van niet of zeer weinig beneden 7,5 cM., zoodat de GKT. nog een groot aantal vulkogels kan bevatten, door gewijzigde schietregels en door een gebruik van het wapen als werkelijk *snelvuur*wapen komt men tot eene gelijkmatige verhooging van uitwerking en vuursnelheid. Daardoor kan in een minimum van tijd eene zeer groote uitwerking verkregen worden.

In het F. A. R., p. 615, wordt dan ook o. a. genoemd als eene der wezenlijke eigenschappen van de moderne artillerie: „La rapidité et la puissance du feu”.

Dit beginsel huldigt ook het Nederl. voorschrift. Het heeft echter zeer wijselijk onderscheid gemaakt, of de verlangde uitwerking verkregen moet worden in den kortsten tijd, dan wel met de minste hoeveelheid munitie. (Zie vuurleiding.)

De vuurleiding.

In het algemeen vormen de aanwijzingen, in het voorschrift gegeven, slechts een leidraad voor den B. Ct.

De vuurleiding beoogt het verkrijgen van de gewenschte uitwerking, of in den kortst mogelijken tijd, of met het geringste munitieverbruik, dan wel door oordeelkundige opvolging van beide. M. a. w. de Ct. moet bepalen of met een *juist inschieten*, door middel van minder munitie, dan wel door strooien met opoffering van meer munitie na een *voldoend inschieten* (ruime grenzen bepalen) uitwerking verkregen moet worden.

De uitwerking wordt verkregen door een z. g. *uitwerkingsvuur*, waarvoor de gegevens, n.l. de artilleristische afstand — of de grenzen, waartusschen deze gelegen is —, de Z. R. en de tempering (T.) door *inschieten* worden bepaald. In den regel wordt de art. afstand eerst

benaderd door het *grensschieten met één vuurmond*, waarna de Z. R. en T. geregeld, de gevonden afstand getoetst, of de grenzen nauwkeuriger bepaald worden door *contrôlelagen*, met alle vuurmonden, die aan het vuur zullen deelnemen.

Tegen doelen, waarvan de afstand nauwkeurig bekend is, en tegen zeer goed waarneembare doelen op korten afstand kan het grensschieten met één vuurmond vervallen.

De groote vuursnelheid van den vuurmond stelt in staat met één kanon in te schieten; als voordeelen hiervan worden opgegeven, dat men zich minder spoedig verraadt, zich gemakkelijker inschiet en minder munitie gebruikt dan bij de in Frankrijk gevolgde wijze. (Ook in Zweden gebruikte men deze methode bij de proefvuren met snelvuurveldgeschut; zie ROHNE's opstel in Jahrbücher, Mei 1905.)

De voorbereiding van het vuur.

Aangezien snel inschieten eene levensquaestie voor de artillerie is, men het vuur zoo verrassend mogelijk moet openen, en spoedige werkzaamheid noodzakelijk wordt geacht, is het noodig vóór de opening van het vuur al die gegevens te verzamelen, welke, zonder één schot te lossen, verkregen kunnen worden.

Behalve de noodige bevelen en verkenningen behooren tot deze voorbereiding:

- 1°. De verkenning van het doel.
- 2°. Het vuurplan.
- 3°. Het bepalen van een inschietpunt, van de verdeling der richtlijnen en c. q. het aanwijzen van een inschietvuurmond.
- 4°. De gegevens voor het eerste schot, t. w.:
 - a. De Z. R.;
 - b. de terreinhoek;
 - c. de afstand;
 - d. de T.

Sub 1°. Wat de verkenning van het doel betreft, tracht de B.Ct. zich nauwkeurig rekenschap te geven van aard, vorm, ligging en breedte van het doel, van de plaats der vleugels en de gesteldheid van het terrein nabij het doel.

Een en ander is natuurlijk noodig om met de meeste kans van slagen het doel te kunnen bevuren. Vooral de breedte is van veel belang, ten einde te kunnen bepalen, of het in zijn geheel onder vuur genomen kan worden, of alle vuurmonden aan het vuur moeten deelnemen, en op welke wijze het doel beschoten moet worden. (Zie later.)

Hoe kan nu de B.Ct. de breedte van het doel te weten komen?

Het voorschrift noemt het meten met de hand, met de vingers, met een meetlatje, of met den hoekmeter van het kanon. Voor de laatste methode is het noodig, dat het doel van af den vuurmond goed kan worden gezien.

De eerste methoden werden ook vroeger reeds algemeen gebruikt,

zoodat zij geen nadere toelichting behoeven. Men meet de breedte van het doel in $\frac{\circ}{\infty}$ van den afstand.

Sub 2°. De B. Ct. moet bepalen:

1°. of in den kortst mogelijken tijd, of met de minste munitie, dan wel door opvolging van de met beide doeleinden overeenstemmende methoden, de gewenschte uitwerking moet worden verkregen;

2°. of al dan niet moet worden grensgeschoten met één vuurmond.

Uitwerking in den kortsten tijd wordt verkregen door den art. afstand ruw te benaderen en tusschen de gevonden (wijde) grenzen te strooien.

Uitwerking met de minste munitie wordt verkregen door den art. afstand zoo nauwkeurig mogelijk te bepalen en op dien afstand het uitwerkingsvuur te doen plaats hebben.

Wij hebben hier als het ware de oude en nieuwe methode van vuren naast elkander. Al naar gelang het noodig is, gebruikt men de eene of de andere.

Na een ruw benaderen van den art. afstand maakt men gebruik van de groote vuursnelheid en van de gelegenheid om zeer snel in breedte- en dieptewerking, of wel in ééne van beide, veranderingen aan te brengen. Men rekent zich zeer spoedig met voldoende nauwkeurigheid te kunnen inschieten, om althans met een deel der te verschieten munitie in zeer korten tijd uitwerking te verkrijgen; niet eene vernietigende, maar eene werking, die voldoende geacht mag worden om aan het doel zijne vrijheid van beweging te ontnemen door het in te sluiten tusschen twee grenzen, die 400 of 200 M. uit elkaar liggen, en in die ruimte te strooien.

Bij meer nauwkeurig inschieten legt men den nadruk niet op het rendement van den tijd, doch wil men vóór alles zekerheid verkrijgen, dat elk schot eene groote uitwerking geeft om zodoende met weinig munitie het doel te vernietigen. Waar snelheid niet op den voorgrond staat, omdat men b.v. zelf niet beschoten wordt, of omdat men zeer gedekt is opgesteld, waar men den tijd heeft om zich stelselmatig, juist in te schieten en waar de aard van het doel en de gevechtsonmstandigheden een zeer juist vuur noodig en mogelijk maken, daar maakt men nog gebruik van de tot dusverre gevolgde wijze van inschieten.

Sub 3°. Bij het grensschieten met één vuurmond, bestemt de B. Ct. daartoe in den regel den vuurmond, die zich het dichtst bij zijn opstellingsplaats bevindt.

Als inschietpunt wordt dat gedeelte van het doel gekozen, waarop het best kan worden waargenomen.

De verdeeling der richtlijnen.

Bij *directe richting* geschiedt de verdeeling van het vuur over het doel vanzelf, doordat aan elke sectie of elken vuurmond een deel van het doel aangewezen wordt, waarbij rekening gehouden moet worden met de breedte.

Bij *indirecte richting* wordt de breedte van het doel in $\frac{\circ}{\infty}$ gedeeld

door het aantal vuurmonden, en dit quotient, afgerond in een veelvoud van 5, als *breedteverdeling* gecommandeerd.

Bedraagt deze meer dan 30‰, dan wordt het doel in gedeelten opvolgend onder vuur genomen.

Indien de breedteverdeling minder dan 8‰ bedraagt, kan de B.Ct. één of meer stukken niet aan het vuur doen deelnemen.

De breedteverdeling is m. a. w. het verschil in Z. R. tusschen de vuurmonden, noodig om het vuur over het doel te verdeelen.

Bij de bespreking van het vuur komen wij nader op de breedteverdeling terug.

Sub 4°.

a. de Z. R.

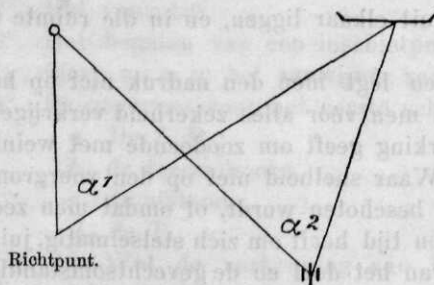
Is het doel goed zichtbaar, dan wordt de richting in het C°. aangeduid, zoo noodig in hand- of vingerbreedten ten opzichte van een gemakkelijk aan te wijzen punt; desverreicht worden de vleugels aangegeven.

Is het doel zelf niet duidelijk te zien, maar wel een in de nabijheid (niet verder dan 3 handbreedten zijwaarts en op ongeveer den zelfden afstand als het doel) gelegen punt (hulprichtpunt), dan wordt de *hoekmeterstand* (H. M. S.) bepaald, waarmede op dat punt gericht moet worden.

De B.Ct. bepaalt met zijn richttoestel den hoek tusschen het doel, de batterij en het hulprichtpunt, en geeft dien hoek als H. M. S. aan elk stuk op (c. q. met correctie voor derivatie, wind, enz.).

Hulprichtpunt.

Doel.

Natuurlijk is niet voor elk stuk van de batterij de hoek $\alpha' = \alpha''$, doch de gemaakte fout is betrekkelijk gering, en wordt bij het vuur gecorrigeerd te gelijk met de andere fouten in de elementen voor het eerste schot, zonder dat de regeling hiervan eenige vertraging ondervindt. (Zie het reeds vermelde artikel van den

Kapitein COLLETTE in den Mil. Spect.)

Wanneer een bruikbaar hulprichtpunt niet aanwezig is, kan de B.Ct. den inschietvuurmond in de richting plaatsen en de overige vuurmonden door richten op de springpunten hunne Z. R. doen nemen; is ook dit niet mogelijk, dan doet hij de overige vuurmonden evenwijdig stellen aan den inschietvuurmond, hetgeen door middel van de hoekmeters vrij eenvoudig geschieden kan.

b en c.

Omtrent terreinhoek en afstand valt niets bijzonders op te merken.

d. Tempeering.

De tempeering voor het eerste schot wordt zoodanig geregeld, dat de S. H. gemiddeld 0 tot 1‰ bedraagt. (GKT. L.S.)

Men tracht lage springpunten (L.S.) of aanslagen te krijgen, waardoor eene betere waarneming ten opzichte van het doel mogelijk is, dan bij hoog in de lucht springende projectielen.

Het inschieten.

Het inschieten heeft, zooals bekend is, ten doel het bepalen van de grenzen, waartusschen het doel gelegen is. De grenzen verschillen 50, 100, 200 of 400 M., naar gelang van den beschikbaren tijd, de waarneembaarheid en de diepte van het doel.

Bij voorkeur wordt grensgeschoten met GKT. S. (schokprojectielen), bij gemakkelijke waarneming met enkele, bij moeilijke waarneming met *dubbelschoten* (hieronder verstaat men 2 op den gecommandeerden afstand in snelvuur afgegeven schoten).

Is de waarneming der aanslagen moeilijk, dan worden GKT. L.S. gebezigd en de grenzen steeds met dubbelschoten bepaald.

Vervolgens wordt overgegaan tot het z.g. *schieten met contrôlelagen*. Alle vuurmonden, die aan het uitwerkingsvuur zullen deelnemen, geven met opvolging van 3 sec. een schot (deze serie van schoten noemt men eene *laag*), waarbij de richtlijnen op het doel verdeeld zijn; hierbij wordt meestal zorg gedragen voor L.S.

Moet een uitwerkingsvuur met GKT. S. of G. volgen, dan wordt de contrôlelaag in den regel met GKT. S. afgegeven.

Het uitwerkingsvuur vangt niet aan, voordat men door het schieten met contrôlelagen de Z. R. en T. voldoende nauwkeurig heeft geregeld.

Gedurende het schieten met contrôlelagen wordt tevens de afstand gecontroleerd en de opzethoogte c. q. veranderd.

Gaat geen grensschieten met één vuurmond vooraf, dan worden de gegevens voor de eerste laag bepaald, als voor het eerste schot is aangegeven.

Bij het schieten met contrôlelagen heeft men reeds kans uitwerking te verkrijgen en tevens gelegenheid om alle gegevens voor het vuur nader te bepalen. Bij de meeste proeven, die men hier en daar vermeld vindt, omtrent uitwerking van snelvuurgeschut, was men zeer spoedig op deze wijze ingeschoten en kreeg soms reeds uitwerking bij de contrôlelaag. (Zie Kriegstechn. Zeitschrift 1903, proeven in Rumenië, en de reeds gemelde proeven in Zweden, Jahrbücher, Mei 1905.) Reeds in 1893 schrijft men in de Rev. d'Art.: „La victoire appartient à celui qui règlera le premier son tir”.

Wie het eerst ingeschoten is met *voldoende* nauwkeurigheid, belet wellicht den tegenstander het inschieten, zoodat diens uitwerkingsvuur niet kan plaats hebben.

De vuursoorten.

Langzaam vuur.

Hierbij wordt telkens één schot (dubbelschot) afgegeven door één stuk en op een tijdstip, door den B.Ct. aan te geven.

Het vuur kan worden afgegeven door de geheele batterij, doch ook door één stuk (inschietvuurmond).

Het langzame vuur met de geheele batterij is uitzondering en wordt slechts toegepast, als men het doel voortdurend wil verontrusten.

Lagenvuur.

Hierbij worden de stukken opvolgend, beginnende bij den vleugel, waar de B.Ct. zich bevindt, of bij dien, welken hij aanwijst, met tusschenpoozen van 3 sec. afgevuurd. Deze tusschenpoozen kunnen gewijzigd worden. Het lagenvuur wordt afgegeven ten einde de baan te controleeren gedurende het uitwerkingsvuur, na het bepalen van den art. afstand door den inschietvuurmond, wanneer ligging en uitwerking schot voor schot moeten worden waargenomen, of wanneer eene grootere vuursnelheid niet vereischt wordt.

Snelvuur.

De beide voorgaande vuursoorten worden gebruikt bij het inschieten zoowel als bij het uitwerkingsvuur. Het snelvuur wordt alleen gebruikt bij het uitwerkingsvuur.

Het snelvuur bestaat uit eene serie van schoten van elk der stukken. Na afloop van deze serie is het vuur afgeloopen, en moet opnieuw worden gecommandeerd.

Het snelvuur kan worden afgegeven door 2, 3, 4 of 5 schoten per vuurmond af te geven, al of niet met de zelfde opzethoogte en al of niet met verandering in de Z. R.

Het voorschrift geeft dan ook de volgende Cos. voor de verschillende wijzen van vuren bij snelvuur.

1. 2 (3, 4 of 5) schoten;
2. Spreiden;
3. Breed spreiden;
4. Vooruitgaand;
5. Vooruitgaand spreiden;
6. Vooruitgaand breed spreiden.

Hieruit volgen de volgende vuursoorten:

1. Snelvuur op één afstand.
2. " " " " met spreiden.
3. " " " " breed spreiden.
4. " " meerdere afstanden.
5. " " " " met spreiden.
6. " " " " breed spreiden.

Bij direct richten wordt het vuur met spreiden of breed spreiden bij uitzondering toegepast, aangezien hierbij door elk der vuurmonden direct op een deel van het doel wordt gericht. (De richtlijnen zijn rechtstreeks op het doel verdeeld.)

Alleen als de trefbaarheid van het doel overal de zelfde is, kan het spreiden (breed spreiden) worden toegepast.

Bij indirecte richting wordt eene breedteverdeeling gecommandeerd, zooals reeds vroeger is vermeld.

Wij zullen nu eens nagaan, hoe groot de breedte van de strook is, die door eene batterij en door één vuurmond onder vuur kan worden gehouden.

Bedraagt de breedteverdeling 30 ‰ (maximum), dan is zij dus op 3000 M. — 90 M.; bedraagt zij 10 ‰ (minimum) dan is zij op 3000 M. — 30 M. De batterij kan haar vuur alzoo brengen op 3000 M. over eene strook van $5 \times 90 \text{ M.} = 450 \text{ M.}$ maximum en van $5 \times 30 \text{ M.} = 150 \text{ M.}$ minimum breedte.

Wanneer op deze wijze de vuurmonden op het doel gericht zijn, wordt het vuur over het doel verspreid door het spreiden of breed spreiden.

Wanneer de breedteverdeling 10 ‰ bedraagt, wordt niet gespreid, zoodat 150 M. de normale breedte is van de strook, die door elke batterij beschoten wordt, ongeacht de verspreiding van de GKT-kogels in den bundel.

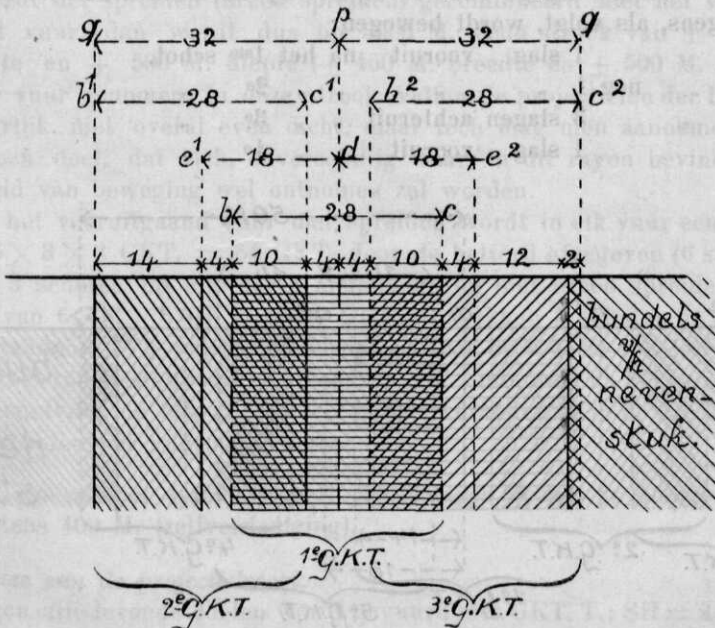
Wanneer de breedteverdeling 15 of 20 ‰ bedraagt, wordt gespreid.

" " " 25 of 30 ‰ " " br. gespreid.
 15 ‰ of 20 ‰ op 3000 M. = 45 M. of 60 M.; voor de batterij dus 225 M. of 300 M.

25 ‰ of 30 ‰ " " " = 75 " " 90 " ; " " "
 dus 375 M. of 450 M.

Uitvoering van het vuur.

Bij het spreiden worden per stuk 3 schoten op den gecommandeerden afstand in snelvuur afgegeven. Het 1ste schot in de gegeven richting, het 2e met een slag (6 ‰) vooruit van het zijwaartsche draaiwiel, het 3e met twee slagen achteruit van dit wiel. Daarna wordt door een slag vooruit het stuk in de oorspronkelijke richting hersteld.

Eén slag = 6‰ zijwaartsche verplaatsing van het springpunt op het doel.

Wij krijgen dus de figuratieve voorstelling van de bundels van één vuurmond bij spreiden. (Zie blz. 31.)

Er wordt gevraagd op 3000 M.

De verspreiding der G.K.T.-kogels is gebaseerd op een gemiddelden tophoek van 16° en een interval van 100 M.

$$2 S \times \operatorname{tg} \frac{1}{2} \alpha = 2 \times 100 \times 0,14 \text{ M.} = 28 \text{ M.}$$

S = interval.

$$\alpha = 16^\circ.$$

Breedteverdeling = 20‰ = 60 M.

Halve breedteverdeling = 30 M.

Halve breedte van de drie bundels = 32 M.

De bundels van 2 naast elkaar staande stukken bedekken elkaar over 2 M.

pq = 1/2 van het door één kanon bestreken vak.

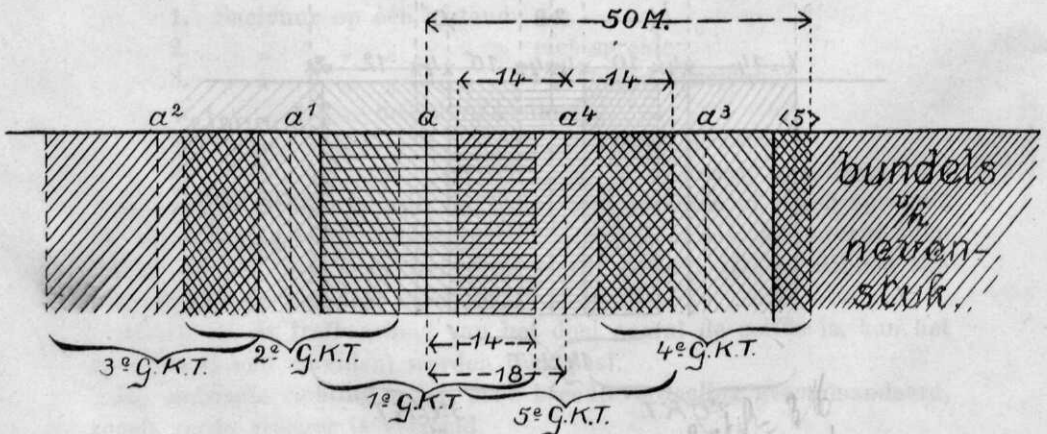
$$\left. \begin{array}{l} b^2 c^2 \\ b'c' \\ bc \\ de^2 \\ de' \end{array} \right\} \begin{array}{l} \text{breedte v/d bundel van één G.K.T.} \\ \\ \\ = 6\text{‰} = \text{verandering in Z.R. bij het spreiden.} \end{array}$$

De geheele ruimte, aan één stuk toebedeeld, wordt dus onder vuur gehouden.

Breed spreiden.

Hierbij wordt gehandeld als bij het spreiden, doch nu worden 5 schoten per vuurmond gegeven, waarbij het zijwaartsche draaiwiel achter-eenvolgens, als volgt, wordt bewogen:

- 1 slag vooruit na het 1ste schot,
- nog 1 " " " " 2e "
- 3 slagen achteruit " " 3^e "
- 1 slag vooruit " " 4^e "

Handwritten notes: $\alpha = 16^\circ$, $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{10}$, $\frac{1}{10}$

Door 1 slag vooruit wordt de vuurmond na het 4^e schot weer in de aanvankelijke richting hersteld.

Wij krijgen dus de figuratieve voorstelling van de bundels van een vuurmond. (Zie blz. 32.)

Er wordt gevraagd op 3000 M.;

verder de zelfde gegevens als te voren.

Breedteverdeeling = $30 \text{‰} = 90 \text{ M.}$

De bundels bedekken elkaar bij twee naast elkaar geplaatste stukken over 5 M.

Vooruitgaand vuur.

Wanneer men het vuur over eene groote diepte wil laten werken, wordt vooruitgaand (progressief) vuur toegepast.

Het wordt afgegeven, wanneer de diepte van het doel of de graad van nauwkeurigheid, waarmede de art. afstand bepaald is, het vuren op meer dan één afstand noodzakelijk maakt en de uitwerking in den kortst mogelijken tijd moet worden verkregen.

Bij dit vuur worden op drie afstanden, welke 100 M., opklimmende in dracht, met elkaar verschillen, 2 schoten in snelvuur afgegeven; de eerste 2 schoten op den in het C^o. aangegeven afstand, dus b.v.:

2 schoten op 2400 M.

2 " " 2500 "

2 " " 2600 "

Denkt men zich hierbij de dieptewerking van de GKT. en de spreiding der springpunten, dan mag men wel aannemen, dat eene strook van 400 à 500 M. diepte beschoten wordt.

Wordt het spreiden (breed spreiden) gecombineerd met het vooruitgaand vuur, dan wordt dus op 3000 M. eene strook van $\pm 250 \text{ M.}$ breedte en $\pm 500 \text{ M.}$ diepte ($\pm 450 \text{ M.}$ breedte en $\pm 500 \text{ M.}$ diepte) onder vuur genomen. In deze strook vallen de projectielen der batterij natuurlijk niet overal even dicht, maar toch mag men aannemen, dat aan een doel, dat zich, onverschillig waar, in dit rayon bevindt, zijn vrijheid van beweging wel ontnomen zal worden.

Bij het vooruitgaand vuur met spreiden wordt in elk vuur eene serie van $6 \times 3 \times 3 \text{ GKT.} = 54 \text{ GKT.}$ door de batterij afgegeven (6 stukken ieder 3 schoten op elk der 3 afstanden), en met breed spreiden eene serie van $6 \times 3 \times 5 \text{ GKT.} = 90 \text{ GKT.}$ (6 stukken 5 schoten op elk der 3 afstanden). Wij wijzen er verder op, dat deze serie schoten in een zeer kort tijdsbestek worden afgegeven, 1 à 2 minuten, na het inschieten.

Bij snelvuur op één afstand en zonder verandering in de ZR. worden 2-5 schoten per vuurmond verschoten.

Het vuren met GKT. O heeft plaats tegen doelen op afstanden tot hoogstens 400 M. (zelfverdediging).

Keuze van de projectielsoort.

Tegen alle levende doelen wordt gevraagd met GKT. T.; SH = $2 \text{ à } 3 \text{‰}$.

Mil. Spect. 1906.

Tegen weerstandbiedende doelen schiet men met G. of GKT. S.

Tegen in stelling staande schildartillerie, die sterk echarpeerend kan worden beschoten, worden GKT. T. gebruikt. Wordt zij frontaal beschoten, dan kan men door GKT. T. de bediening *verontrusten*, hoogstens dwingen zich te dekken. Om echter uitwerking achter de schilden te verkrijgen, moet van G. of, bij gebrek daaraan, van GKT. L.S. worden gebruik gemaakt.

Wat het gebruik van Br. G. betreft, kan men twee richtingen onderscheiden; de eene, welke b.v. door de Duitsche veldartillerie voorgestaan wordt, bestaat in het gebruik van de Br. G. als scherfgranaat (een dikke wand van St. met betrekkelijk kleine lading), met het doel *troepen* achter dekkingen te treffen; de andere richting, welke o.a. in Frankrijk gevolgd wordt, bestaat in het gebruik van de Br. G. als mijngranaat (een vrij dunne wand met betrekkelijk groote springlading), met het doel de *dekkingen* te vernielen en aldus de troepen te verjagen, de dekkingen onhoudbaar te maken.

Volgens het Nederlandsche voorschrift schijnt de toekomstige Br. G. als mijngranaat *gebezigd* te worden, *immers nergens* wordt gesproken van het beschieten van troepen achter dekkingen, maar wel vinden wij als doel van het G.-vuur opgegeven het beschieten van weerstandbiedende doelen.

De uitwerking van het Br. G. vuur (scherfgr.) tegen doelen achter dekkingen schijnt in Duitschland geen groot succes verkregen te hebben. Het wordt als zeer moeilijk beschouwd de baan van het projectiel zóó juist te regelen, dat een eenigszins voldoende aantal treffers verkregen wordt. Bovendien zijn de scherven spoedig mat, zoodat door zeer eenvoudige middelen gemakkelijk dekking tegen dit vuur verkregen wordt.

Bij ons wordt blijkbaar het stelsel gevolgd om de dekkingen zelf te doorboren of te vernielen en ze zoodoende onhoudbaar te maken voor de troepen. In de beschrijving van de eigenschappen der artillerie wordt b.v. gezegd: „te velde voorkomende weerstandbiedende doelen worden in korten tijd vernield of dermate doorschoten, dat het verblijf daarachter onhoudbaar wordt”.

Ook de GKT. S. wordt met dit doel *gebezigd* en schijnt dus voldoende uitwerking daarvoor te hebben. Natuurlijk zal de werking wel achterstaan bij die van de G., doch men kan in het geval komen, dat men niet over G. beschikken kan, doch wel over GKT. (De Duitsche GKT. doorboort muren ter dikte van 75 cM. en springt dan.)

De verhouding tusschen het aantal G. en GKT., per batterij en per stuk, is nog niet bekend, doch men mag wel aannemen, dat het aantal GKT. grooter zal zijn, dan het aantal G., aangezien de GKT. nog altijd het hoofdprojectiel is.

Het beschieten van schildartie. met G. of GKT. L.S.

Nadat de regeling van het vuur zoo nauwkeurig mogelijk is geschied,

wordt op de afstanden, waarop uitwerking verwacht kan worden, met verschillen van 25 M. meer of minder, gestrooid door het afgeven van lagenvuur en snelvuur.

Daar het er op aankomt, om treffers te krijgen op de schilden, is eene zeer nauwkeurige regeling van het vuur noodzakelijk. Daar het echter zeer moeilijk is een zoodanigen graad van nauwkeurigheid te verkrijgen, gaat men over tot het strooien over eene diepte van ± 50 M.

Waarom men bij het gebruik van GKT. lage springpunten wensch, is niet in het voorschrift aangegeven; waarschijnlijk echter tracht men daardoor treffers te krijgen op de schilden, die niet vernield kunnen worden door GKT., welke hoog in de lucht springen. Wij kunnen ons voorstellen, dat eene GKT., die in de onmiddellijke nabijheid van een schild springt, daaraan nog groote schade kan toebrengen, terwijl het niet uitgesloten is, dat GKT. LS. nog als vol projectiel tegen de schilden werken. (Zie N. M. B. 1905, N°. 25, en Mil. Spect. 1905, blz. 557, ad b.)

Wanneer schildartillerie gedekt tegen het gezicht is opgesteld, zal het uiterst moeilijk zijn om daarop uitwerking te verkrijgen. Voor het juist regelen van de baan toch, is goede waarneming noodig en deze is hier uitgesloten. Het Nederl. Voorschrift zegt dan ook:

„Tot zwijgen brengen van het vuur, afgegeven door goed opgestelde indirect richtende batterijen van den verdediger, zal meestal niet bereikt kunnen worden”.

Een voorbeeld hiervan vinden wij in het in de meeste tijdschriften uit den Rousskii Invalid 1904/203 overgenomen voorbeeld van de 2^e Batt., 9^e Art. Brige., der Russen in den slag van Datchitschao. Deze batterij, goed gedekt opgesteld, echter zonder schilden, heeft den strijd 15 uur volgehouden tegen 6 Japansche batterijen. Deze laatste artillerie leed zelfs gevoelige verliezen. Toen Russische artillerie te hulp snelde, werd de plaats van de 2^e Batt. verraden en traden verliezen in. De Japanners schijnen de standplaats van de Russische batterij niet te hebben kunnen waarnemen. (Zie o.a. M. Woch., N°. 55.)

De Cavalerie bij de manoeuvres in Z.-Limburg.

Het Novembernummer van „De Militaire Gids” bevat o. a. een artikel, waarin C. de groote manoeuvres van dit jaar bespreekt, en ruim ééne bladzijde van zijn artikel aan de cavalerie wijdt.

Met zijne beschouwingen daaromtrent kunnen wij ons niet geheel vereenigen.

C. begint met te zeggen, dat hij van de cavalerie weinig fraais zag, maar dat zulks hem niet verwonderde; dat de toestand van ons ruiterswapen in den grond slecht is, en dat blijven zal, zoolang: 1°. het gesloten exerceeren, 2°. de africhting op ridderlijke ruitergevechten als voornaamste deel der opleiding beschouwd blijven, en eindelijk 3°. „men” bij manoeuvres blijft azen op eene attaque. Op 1°. en 2°. komen wij nader terug.

Bij het laatste punt rijst de vraag, wie hier onder die „men” verstaan moeten worden. Wanneer men weet, dat slechts het 2^e regt. huzaren aan de najaarsmanoeuvres deelnam en bijna steeds de drie esk^{ns.} uit Venlo tegenover de twee uit Roermond zijn opgetreden, dan kan met dit „men” niet anders bedoeld zijn, dan de beide hoofdofficieren en misschien ook nog de vijf esk^{ns.}-cten. van het 2^e regt. De regts.-ct. blijft buiten beschouwing, als zijnde scheidsrechter geweest. C. moet dus blijkbaar niet alleen goed op de hoogte zijn van de intieme gedachten en begeerten van de beide hoofdofficieren en de esk^{ns.}-cten. van het 2^e regt., n.l. het rijden van eene attaque, maar ook van den toestand van het Wapen — in den grond slecht — en van de oefening en opleiding, waarvan het voornaamste deel is ridderlijke ruitergevechten en gesloten exerceeren.

Arme cavalerie! In zes regels wordt Gij door C. afgemaakt en krijgt dan nog een toegift door de mededeeling, dat Gij in alles, wat geen vertoon is, te kort schiet.

Toch laat die afmaking door C. iets te wenschen over; de argumenten, die zijne beweringen en dikke woorden moeten staven, ontbreken namelijk.

En mochten het soms argumenten zijn, die de Schrijver op blz. 561 doet volgen, dan willen wij die eens aan eene nadere beschouwing onderwerpen.

C. zegt, dat het treurig was om te zien, hoe het gebrek aan individuele vorming zich teekende. Behalve door de „klevende paarden”

laat hij in het midden hoe en waardoor zich dit teekende. Dit nu zouden wij juist zoo gaarne van C. willen vernemen. Hij zal toch vermoedelijk niet schrijven met de bedoeling om af te breken, maar wèl met die om te verbeteren, en, waar hij fouten aangeeft, mag hij ook de middelen tot verbetering niet achterwege houden.

C. zegt verder, dat vele paarden zoodanig kleefden, dat hunne berijders er niet mede uit den troep konden komen.

Was het getal klevende paarden zoo overwegend groot, dat hieruit eene billijke gevolgtrekking mag gemaakt worden omtrent den onvoldoenden dressuurtoestand der paarden van een geheel regiment, of, zooals C. doet, van de geheele Ned. cavalerie? Heeft C. op de manoeuvres zooveel van de cavalerie gezien, dat hij zich over het geheel een juist oordeel kan vormen? Wij gelooven, dat er in elke cavalerie klevers voorkomen. Bovendien worden klevers en andere lastige paarden dikwijls door de oudste en beste huzaren bereden en dezen ontbreekt het op dit gebied nu juist niet aan capaciteiten en nog minder aan sang-froid.

Vervolgens meent C., dat de verkenningsdienst meermalen niet aan de geringste eischen voldeed. In de eerste plaats vragen wij: Hoe weet hij dat? Want met feiten staaft hij zijne bewering niet. Heeft C. inzage gehad van alle berichten, die zijn ingekomen? Of is hij te gelijker tijd alle patrouilles en andere afdeelingen nagereden, zoodat hij over de werkzaamheid van elke patrouille en elk onderdeel in het bijzonder een oordeel heeft kunnen vellen? Heeft C. inzage gehad van de bevelen, die de wederzijdsche cavalerieën hebben ontvangen, van de wijze, waarop zij zijn gedirigeerd, van het doel, dat de bevelhebbers met hunne cavalerie wilden bereiken? Het zou mij sterk verwonderen, als C., die hier zoo'n hard en apodictisch oordeel velt, van dit alles op de hoogte is geweest.

Al is C. blijkbaar geen cavalerist, dan mag men hem toch wel zooveel onderscheidingsvermogen op het gebied van manoeuvretactiek toekennen, om ook van hem de erkenning te eischen, dat vooral voor den ophelderingsdienst der cavalerie de nadeelen van de gewrongen manoeuvretoestanden zich zeer zwaar doen gevoelen.

Gemakkelijk is het om te zeggen, al dan niet door feiten geruggesteund, dat de verkenningsdienst niet aan de geringste eischen voldeed. Maar onbillijk is, om de schuld daarvan te werpen op het Wapen, dat dien dienst moet verrichten, indien het dezen onder de gegeven omstandigheden niet kan verrichten.

Doch thans iets anders. C. komt hierna voor den dag met eenige cavaleristische beschouwingen, van hemzelf afkomstig.

Tot het afzoeken van terrein, dat overal begaanbaar is, is onze cavalerie niet in staat, zegt C. Het afzoeken van terrein komt bij de cavalerie alleen in uitzonderingsgevallen voor. Slechts gewrongen manoeuvretoestanden, waardoor van dit Wapen zijns ondanks een verkeerd gebruik wordt gemaakt, geven aanleiding daartoe. De hoofdschotel van onzen disch is en blijft nog altijd verkennen.

Aan den eenen kant veroordeelt Gij het vaste schema van drie patrouilles, om in den zelfden zin van Uwe gehechtheid aan het onderling verband tusschen die veroordeelde patrouilles te doen blijken. Weet Gij dan niet, dat die verbandquaestie, in dien zin beschouwd, een standpunt is, in alle cavalerieën reeds meer dan 20 jaar geleden verlaten? Gij gaat er zelfs nog op door en roept uit, dat, waar het verband tusschen de patrouilles is verbroken, ook elke waarborg voor overvalling ophoudt. Waar zijn wij nu weer in eens mede bezig? Met marschveiligheidsdienst? Bij inf^{ie}. of soms bij cav^{ie}.? Waar het de taak der divisie-cavalerie is, de inf^{ie}. tegen overvalling te vrijwaren, geschiedt dit zeer zeker niet door onderling verband houdende patrouilles, in den zin als hierboven bedoeld. Ten overvloede verwijzen wij U naar den Mil. Spectator van Juli 1904, waar gij zakelijke beschouwingen, overigens thans algemeen aanvaard, over die verbandquaestie beknopt en duidelijk kunt lezen.

Eindelijk geven wij toe, dat wij van een verkennen over lange lijnen — de enkele ruiters op afstanden, die het terrein vanzelf aangeeft — geen begrip hebben. Eene dergelijke wijze van het uitoefenen van den verkenningdienst is, gelooven wij, nog in geen enkel leger bekend, en de eer der uitvinding komt U, C., geheel alleen toe.

Het gekozen voorbeeld van de verborgen compagnie is niet overtuigend, voor wie zich rekenschap geeft, dat dergelijke omstandigheden zich wel bij handelingen van den kleinen oorlog kunnen voordoen, doch in grootere verhoudingen, zoozeer uitzondering zullen zijn, dat de opleidingswijze der cavalerie hiermede, als norm, niet behoeft te rekenen. Deed zij dit wel, dan zou zij in 99 van de 100 gevallen noodeloos langzaam verkennen. De tijden van „le rateau” (zie Revue de Cavalerie, 1898, blzn. 154 en 155) zijn gelukkig voorbij.

Maar thans willen wij nog eens terugkomen op het gesloten exerceren en het houden van ridderlijke ruitergevechten. Aan het einde van zijn betoog zegt C., dat cav^{ie}.-manoeuvres het beste middel zijn, om den troep een valsch inzicht te geven in de taak van het Wapen in Nederland. De verantwoordelijkheid voor de juistheid van eene dergelijke bewering laten wij voor rekening van C., doch afgescheiden van ons vermoeden dat C. even weinig op de hoogte is van de taak der cavalerie bij mobilisatie, als wij, omdat die te recht door het Legerbestuur wordt geheim gehouden en C. hier dus waarschijnlijk medespreekt over eene zaak, waarvan hij niets weet, zoo zal toch de taak van onze ruitery, evenals die van alle andere cavalerieën ter wereld, waar en wanneer ook, wel steeds zijn en blijven verkennen en nog eens verkennen. En bij dat verkennen zal onze cavalerie wel in de eerste plaats te maken krijgen met de vijandelijke, hoogstwaarschijnlijk zelfs overmachtige ruitery. Zij zal dus hier en daar, zeer dikwijls zelfs, gedwongen zijn om daarmede den strijd aan te binden, wil zij haar doel bereiken, en kent daarvoor slechts een vorm, n.l. den aanval.

Wanneer dus een onzer eskadrons met kans op succes de vijandelijke cavalerie zal moeten aanvallen, zal het beter gesloten, krachtiger, forscher, sneller en verrassender moeten attaqueeren dan de vijand, en daartoe is noodig, dat onze eskadrons wel degelijk grondig in den gesloten aanval en dus ook in de gesloten exercitiën worden geoefend. Mogen misschien gesloten exercitiën voor een geheel regiment minder op hare plaats zijn, voor een eskadron zijn zij absoluut onontbeerlijk en kunnen wij dan ook ten eenen male het gevoelen van C. niet deelen.

Gesloten exerceeren in de esk^{ons}.-school is wel degelijk een zeer voornaam deel van de cavaleristische opleiding en oefening.

Waar toch, zou het heengaan, indien, dit deel van de opleiding verwaarloosd wordende, een ritmeester niet meer zou kunnen bouwen en vertrouwen op zijn eskadron en er dus niet meer mede op den vijand zou kunnen en durven inrijden?

Voor een groot deel moeten de herhaaldelijk geconstateerde tekortkomingen der ophelderingsresultaten bij onze manoeuvres, behalve aan de onjuiste verhouding tusschen tijd en ruimte, worden toegeschreven aan ons velddienstvoorschrift, dat het tactisch gebruik van ons Wapen in verband met andere Wapens deels nevelachtig, deels onjuist aangeeft. Onder verwijzing naar de artikelen van W. in den Mil. Spectator, 1905, willen wij hier volstaan met als hoofdfout op te merken: het te verwegzenden der geheele cavalerie, zoodat deze op het gevechtveld of ontbreekt, of te laat komt en van eene intensieve verkenning op het oogenblik, dat de wederzijdsche inf^{ie}. voeling krijgt, geen sprake is.

Ons cavaleriegebruik vertoont veelal het beeld van een niet gelukt compromis tusschen zelfstandige en divisie-cavalerie. In onze verhoudingen (zooals die bij manoeuvres met aan weerszijden eene brigade zijn) moet de eerste worden gerepresenteerd door sterke patrouilles op groote afstanden, de laatste door het gros gesloten, niet verder dan 4 à 5 KM. vóór de inf^{ie}., spronggewijze verkenkende met kleine patrouilles over korte afstanden. Dan is men te gelijker tijd tegen de door C. zoo zeer gevreesde overvalling beveiligd.

G. J. BLOKHUIS,

Roermond, 1905.

1ste Luitenant 2e Reg^t. Huzaren.

Gedroogde Visch,

DOOR

M. C. BOON,

Kapitein-Intendant N.I.L.

In de December-aflevering van „De Indische Gids” van het jaar 1904 bespreekt de Heer H. J. W. VAN LAWICK — in 1900 Hoofdinspecteur voor de suiker- en rijstcultuur, het landelijk stelsel en wat daarmede in verband staat — het door den Directeur van het Departement van Onderwijs, Eeredienst en Nijverheid in Nederlandsch Indië uitgebracht rapport, betreffende de maatregelen in het belang van de Inlandsche nijverheid op Java en Madoera te nemen.

Het zeer lezenswaardige artikel van genoemden hoofdamtenaar bevat o.m. de mededeeling, dat in dat rapport verschillende takken van bedrijf op de genoemde eilanden werden besproken, die voor ondersteuning in den een of anderen vorm in aanmerking komen, waaronder met name genoemd de *visscherij*. Vooral bij hetgeen men zich voornemt te doen in het belang der *zeevisscherij* staat Schrijver eenigszins uitvoerig stil, en vernemen wij, o.a., dat die tak van nijverheid in de laatste 30 jaren sterk is achteruit gegaan, zoodat duizenden, die daarvan een bestaan hadden, verplicht zijn geweest op andere wijze in hun levensonderhoud te voorzien. Volgens het rapport zou de hoofdoorzaak van dien ongunstigen toestand moeten worden gezocht in den invoer van buitenlandsche gezouten visch. Ook zouden er visschers zijn, die door voortdurend leenen geheel in de macht kwamen van geldschieters, van wie zij ten laatste niet meer dan pandelingen zijn, en zou deze toestand bestaan langs het grootste gedeelte van Java's Noordkust.

Verschillende maatregelen worden, volgens den Heer VAN LAWICK, aanbevolen om in dien staat van zaken verbetering te brengen. Zoo wil men, om aan den invoer van gezouten visch een einde te maken, daarvan een hoog invoerrecht heffen, en ook aan de bevolking de middelen verschaffen om zelf visch te vangen en in te zouten. Dit laatste zou op Java nog al veel te wenschen overlaten, in de eerste plaats wegens het te spaarzaam gebruik van zout, dat een gevolg zou wezen van den buitengewoon hoogen prijs van dat artikel, in de tweede plaats omdat men de kunst van inzouten niet zoo goed zou kennen.

Men heeft, in verband met dit laatste, van onzen Consul te Bangkok nadere inlichtingen gevraagd omtrent de bereidingswijze in Siam en is ook zijne tusschenkomst ingeroepen om personen te vinden, in staat

en genegen naar Java te gaan, om daar aan de bevolking het inzouten te leeren.

Een andere maatregel, welken men in overweging heeft gegeven, is, dat men een aantal groote inlandsche booten wil uitrusten, bestemd om de door de kleinere visschersbooten gevangen visch over te nemen en dadelijk in te zouten, waardoor deze laatste niet eerder naar land zouden behoeven terug te keeren, dan voor eene goede vangst gewenscht is, omdat anders — bij langer wegblijven — de visch zou bederven.

Voorts wordt het wenschelijk geacht het zout voor de vischbereiding tegen den verminderden prijs van f2,75 in plaats van f6,72 of f8 = per pikol ¹⁾ aan de bevolking af te staan, en wil men zelfs den visschers de gelegenheid geven dat zout op crediet te verkrijgen.

Het rapport houdt zelfs de oprichting van eene visch-conservenfabriek in beraad, totdat een deskundig onderzoek zal hebben uitgemaakt, of het conserveeren van visch in blik, wellicht met toepassing van het haringkaken, enz., mogelijk zal wezen.

Uitbreiding van de visschersvloot, het in de hand werken van den verkoop van versehe visch en beteugeling van de roofvisscherij worden aanbevolen. Voorts het aanleggen op verschillende kustplaatsen van zeevischvijvers, welke maatregel volgens den Heer VAN LAWICK groote toejuiching zou verdienen.

Ten slotte wenscht men ook werktuigen en voorschotten te verstrekken, waardoor enkele personen aan woekeraars zouden kunnen worden onttrokken.

Met zeer veel instemming heb ik, door 's Heeren VAN LAWICK's artikel kennis genomen van de pogingen, die zullen worden aangewend om de visch-industrie op Java en Madoera uit haar toenemend verval op te heffen. Het oordeel van den Schrijver over de daartoe aangeprezen middelen laat ik hierbij buiten beschouwing, ook op zijne, nu en dan lang niet gemakkelijke, critiek daarover wensch ik niet in te gaan. Ik zou echter gaarne de aandacht willen vestigen op het groote belang, dat wij, militairen, er bij zouden hebben, indien die pogingen met een volledig succes werden bekroond. Eene nadere kennismaking met het artikel gedroogde visch zal daartoe evenwel noodig zijn. „Onbekend maakt onbemind”, zegt een Hollandsch spreekwoord, en dit zou ook hier het geval kunnen wezen.

Sedert de invoering van de thans nog vigeerende voedingstarieven van het Indische Leger, in het jaar 1890 — zie algemeene order van dat Leger van dat jaar N°. 37 — bekleedt de gedroogde visch in de voeding van den soldaat „officieel” eene ondergeschikte plaats. Het militair tarief N°. 15 — „Vivres in garnizoen, vivres-indemniteiten en vivres-gelden” — vermeldt, dat het ration voor den inlandschen militair per dag bedraagt 0,04 KG. Een gedeelte van deze hoeveelheid kan zelfs voor $\frac{3}{4}$ van het gewicht worden vervangen door dendeng, eene met inlandsche kruiden

¹⁾ 1 pikol = 61,7613 KG.

en specerijen toebereide soort gedroogd vleesch. Aan Europeanen, Afrikanen en Amboineezen wordt geen gedroogde visch verstrekt.

Het tarief N°. 16, regelende de voeding op marsch en betaling daarvoor, geeft in eene toelichting aan, dat aan de Inlanders in stede van het ration versch rund- of buffelvleesch of vleesch in blik of gezouten vleesch ad 0,25 KG. kan worden verstrekt 0,15 KG. versch vleesch benevens 0,075 KG. dendeng of 0,15 KG. gedroogde visch. De Europeanen en overige in het Indische leger dienende landaarden zijn ook hier van de verstrekking van gedroogde visch uitgesloten. Dit zelfde is het geval in het tarief N°. 20 — Vivres te velde". Hierin bedraagt de aan Inlanders te verstrekken hoeveelheid gedroogde visch dagelijks 0,07 KG. en treffen wij, evenals in het tarief N°. 15, de bepaling aan, dat in stede daarvan $\frac{3}{4}$ van de gewichtshoeveelheid dendeng kan worden gegeven. Voor de voeding van den zieken militair — zie tarief N°. 40 — wordt gedroogde visch blijkbaar in het geheel niet geschikt geacht, daar dit alleen de bevoegdheid geeft om eene hoeveelheid van 0,12 KG. per dag aan de in de ziekeninrichtingen dienstdoende dwangarbeiders te verstrekken.

Raadpleegt men de mede bij de hierboven genoemde algemeene order gepubliceerde „voorbeelden van schaftorden", ten doel hebbende eene doelmatige verdeling der voedingsstoffen over de verschillende dagen en maaltijden en het verkrijgen van afwisseling in de spijsen, dan blijkt, dat van de volgens tarief per week aankomende hoeveelheden levensmiddelen, het artikel gedroogde visch in garnizoen slechts moet dienen om de toespijs te leveren van één avondmaaltijd, tot eene hoeveelheid van 0,14 KG., dat op marsch per week drie malen gedroogde visch bij het ontbijt wordt gebruikt, telkens tot eene hoeveelheid van 0,07 KG. en twee malen bij den avondmaaltijd ad 0,15 KG., terwijl men zich voorstelt, dat voedingsmiddel te velde éénmaal in de week te doen nuttigen, als toespijs bij het ontbijt, tot eene hoeveelheid van 0,07 KG. en twee malen, als toespijs bij het avondmaal, tot eene hoeveelheid van 0,11 KG. per keer.

Vóór de invoering der hierboven bedoelde voedingstarieven maakte het artikel gedroogde visch ook deel uit van het ration voor Europeanen, Afrikanen en Amboineezen; althans in de voorschriften, welke door die tarieven werden vervangen, kwam de bepaling voor, dat het den manschappen aankomende versch vleesch kon worden gesubstitueerd door eene zekere hoeveelheid gedroogd vleesch, in de plaats waarvan dan weder de dubbele hoeveelheid gedroogde visch kon worden verstrekt. Het werd in 1890 echter noodig gevonden dit laatste artikel van de spijslijst voor Europeanen te schrappen, omdat het meestal met tegenzin werd genuttigd. Ondergeteekende, die in de jaren 1884—1888 als minder militair bij het Indische Leger heeft gediend, heeft dit uit eigen ervaring kunnen constateeren. Voor dien tegenzin was evenwel alle reden aanwezig, als men in aanmerking neemt, dat de gedroogde visch wel eens in *ontoebereiden* toestand moest worden geconsumeerd.

En, waren er al compagnies-koks, die begrepen, dat ook in dezen toestand een Inlander niet gaarne zijn stukje gedroogde visch zou nuttigen, dan nog liet de bereiding dikwijls te wenschen over, en moest de hoeveelheid, die men te gelijk kreeg te verorberen, en dan nog altijd visch van de zelfde soort, er noodwendig toe leiden, om het bewuste voedingsmiddel bij onze Europeesche manschappen eene zeer slechte reputatie te bezorgen. Verdient evenwel de gedroogde visch dezen ongunstigen roep? Mijns inziens in geenen deele. Blijkt reeds uit het vorenstaande, dat het artikel eigenlijk ten onrechte bij onze Europeesche soldaten in discredit is gekomen, het heeft — niettegenstaande officieel daaruit verbannen — zijne plaats op de schaftorden van den troep kunnen handhaven. Dit is mij ten minste gebleken uit een, mij verleend, afschrift van de spijslijst van eene der Europeesche compagnieën der vesting-artillerie te Weltevreden, alwaar de gedroogde „ikan-sepat” eenmaal 's weeks o.m. als toespis bij den rijstmaaltijd wordt genuttigd. Daar de gedroogde visch niet meer op het tarief N°. 15 voorkomt, als deel uitmakende van het ration voor Europeanen, moet het benodigde voor die compagnie uit de menagefondsen worden aangeschaft, een maatregel, waartoe niet licht zou worden overgegaan, indien de „ikan-sepat” niet in den smaak der manschappen viel.

Het legerbestuur in Indië stelt voor de door zijne leveranciers aan den troep te leveren gedroogde visch den eisch, dat zij goed droog moet wezen, van alle onreinheden gezuiverd en zonder kop te leveren, terwijl de soorten, welke beurtelings geleverd mogen of moeten worden in de contracten van levering in het bijzonder moeten worden aangegeven, in verband met plaatselijke omstandigheden. Deze plaatselijke omstandigheden zijn, naar mijne meening, van wezenlijken invloed alleen in eenige garnizoenen op de buitenbezittingen, waar de vischdrogerijen zich nog min of meer tegen de voornamelijk van uit Siam ingevoerde soorten hebben kunnen staande houden. Als men nagaat, dat blijkens de Encyclopedie van Nederlandsch-Indië de invoer van visch, voornamelijk uit Achter-Indië gemiddeld ongeveer 6.265.000 gulden per jaar bedroeg, gedurende de jaren 1896—1900, bestemd tot verbruik van de bevolking op Java alleen, dan is het vermoeden gewettigd, dat ook voor de consumptie door het leger op dat eiland de ingevoerde soorten vermoedelijk in verband met de lagere prijzen — het meest in aanmerking zullen komen.

In zijn werk: „De voeding in Nederlandsch-Indië” zegt Dr. C. L. VAN DER BURG op blz. 111: „Uit Singapore komt *ikan bandeng kering*, maar de meeste gedroogde visch komt uit Siam, zooals *ikan pëda*, *ikan gaboes kèring* en *ikan sèpat kring* (*Trichopus trichopterus*, *T. striatus*), die veel bij de Europeesche rijsttafel voorkomt”. Eenige toelichting omtrent deze vischsoorten zal niet overbodig zijn, de gelegenheid, om wellicht ook andere ter sprake te brengen, zal dan vanzelf worden geopend.

Daar *ikan* bij de Maleiers de collectiefnaam is voor „visch”, en „*kring*” de beteekenis heeft van droog, gedroogd of in drogen toestand, wil

ikan bandeng kring dus zeggen bandeng in gedroogden toestand. Volgens Dr. v. D. BURG behoort deze visch tot de soort der zilverharingen [*Chanos orientalis*; *Elops saurus*; *Albuta bomanus*], welke zeer smakelijk zijn, terwijl genoemde esculaap ons voorts mededeelt, dat aan lijders aan koorts en aan ziekten van het darmkanaal het gebruik ervan moet worden verboden; ook Inlanders achten dit bij oogziekten nadeelig. Hoe genietbaar deze visch echter ook moge zijn, één groot nadeel is aan het nuttigen daarvan verbonden, en wel het groote aantal bijzonder fijne en scherpe graten, dat daarin wordt aangetroffen, waardoor zij zich niet dan met de meeste omzichtigheid laat verorberen. Het is wel een „smakelijk”, maar ook een „lastig” eten. Op gezag van Dr. v. D. BURG wil ik gaarne aannemen, dat *gedroogde* bandeng van uit Singapore op Java wordt ingevoerd, zelf heb ik ze evenwel als zoodanig nooit aangetroffen, wel veel in *gerookten* toestand. Ook kan ik mededeelen, dat de bandeng — voor zoover ik heb kunnen nagaan — niet in de door het Departement van Oorlog in Ned.-Indië gesloten contracten voorkomt.

De *ikan peda* is het product, dat men verkrijgt door het sterk inzouten en daarna drogen en in manden of aardewerk verpakken van de *ikan kemboeng*, welke behoort tot de soort der makreelachtigen of *scomberini*, en die onder den wetenschappelijken naam van „*scomber kanagurta*” te boek staat. Deze visch is op Java's noordkust geen onbekende, wordt het overvloedigst in de maanden Juli en Augustus gevangen en is in verschen toestand eene spijs, die gaarne door een ieder wordt gebruikt. Doch ook als „*ikan peda*” heeft zij vele liefhebbers, vooral onder de inlanders, die bijzonder zijn gesteld op den intens zouten smaak. Vóór de bereiding wordt de visch van zijn ingewanden en schubben, doch niet van den kop ontdaan. Het groote zoutgehalte is oorzaak, dat de *peda* in het vochtige Indische klimaat bijna nooit goed droog is te krijgen. Dit is wel het geval met de *ikan gaboos kring* [*Ophiocephalus striatus*]. Bij het drogen van deze visch wordt, althans op Java, niet zooveel zout gebruikt. Men snijdt haar daartoe geheel open, en verwijdt bij het schoonmaken de schubben en ook den kop geheel. Het aantal graten is, evenals bij den *kembong*, niet groot.

Goed gedroogde *gaboos* moet bijna even hard zijn als stokvisch. Het is dan ook noodig om haar vóór de bereiding — waarover straks in het algemeen nog een woord zal worden gezegd — een weinig te kloppen en even in lauw water te weeken. Op Java is de *gaboos* en ook de straks te noemen *sepat* eene visch, die het best in zoet of brak water leven kan, en daarom in ondiepe vijvers langs de kust wordt geteeld. Wanneer men denkt een voldoende getal van deze visschen daarin aanwezig te hebben, damt men die vijvers af, schept het water er uit en kan dan zijn oogst binnen halen. De wijze van teelen is oorzaak, dat in verschen toestand de *gaboos* gewoonlijk een grondigen smaak heeft, welke het best is waar te nemen, wanneer men haar gekookt eet. In gedroogden toestand is daarvan niets meer te bespeuren.

Voorts behoort de *gaboës* niet tot de „fijne” visch, en is zij in den regel goedkoper dan de *kemboeng* en zeker veel lager in prijs dan de *bandëng*. Hare grootte is verschillend; ik heb wel eens exemplaren aange troffen van meer dan een halven M. lengte bij eene dikte van den kop van $\pm 1\frac{1}{2}$ dM. In gedroogden toestand wordt zij gaarne gegeten, vooral wanneer zij niet lang als zoodanig bewaard is gebleven. Dit is trouwens eene voorwaarde, die eigenlijk aan alle Indische gedroogde visch moest worden gesteld. Ook de Siameesche is, hoewel beter tegen bederf bestand dan de Javaansche, m.i. niet geschikt om gedurende geruimen tijd in voorraad te worden opgelegd. Deze ervaring is o.a. opgedaan in 1898 gedurende de Pedir-expeditie.

De levering van de voor de expeditionnaire troepen benoodigde levensmiddelen op de operatiebasis te *Segli* — waaronder ook gedroogde visch — was toenmaals opgedragen aan de firma DE LANGE & Co. te Weltevreden; deze was ingevolge de voorwaarden der met haar gesloten overeenkomst verplicht uitsluitend *ikan sepat* te leveren, welke visch zij moest betrekken uit de Straits Settlements en die in hoofdzaak afkomstig was van Siam. Daar de expeditie werd uitgezonden op een tijdstip, dat nog geene versche voorraden van dat artikel aan de markt waren gebracht, was men verplicht visch ter levering aan te bieden, afkomstig van de vangst van het jaar 1897. Herhaaldelijk zijn toen over de kwaliteit klachten ingebracht, niettegenstaande het personeel van de leverancierster zich met prijzenswaardigen ijver er steeds op toelagde de ter consumptie aangeboden visch zoo goed mogelijk uit te zoeken. Het aantal bedorven exemplaren in de aangebrachte zakken van matwerk was bijzonder groot; ook had de visch door het lange bewaren zooveel vocht opgenomen, dat zij opnieuw het drogingsproces moest ondergaan. Een gedeelte was daardoor ook niet goed tegen het vervoer bestand geweest en zoodanig beschadigd, dat zij niet meer voor verstrekking in aanmerking kon worden gebracht. De smaak in het bijzonder liet, zooals licht is te bevroeden, alles te wenschen over.

De klachten over de gedroogde visch hielden eerst op, toen op advies van de intendance vergunning werd gegeven ook andere soorten dan *ikan sepat* aan den troep te leveren. De firma DE LANGE & Co. bood toen *ikan gaboës kring* aan, te Batavia versch ingezouten en gedroogd, die bijzonder in den smaak is gevallen.

De *ikan sepat* (*Trichopus trichpoterus*, *T. striatus*) is van een geheel ander type dan de *gaboës*, en bereikt in den regel eene lengte van niet meer dan 1 dM.; deze exemplaren behooren dan reeds tot de bijzonder grootte. Voor het drogen wordt zij niet opengesneden en niet eens altijd van de schubben ontdaan, kop en ingewanden worden evenwel steeds verwijderd. In den regel is de Inlander zeer op deze visch gesteld en wordt zij, zooals Dr. v. D. BURG zegt ¹⁾, ook door Europeanen gaarne bij de rijsttafel genuttigd.

¹⁾ Zie bladz. 43 hiervoren.

Behalve de hiervoren genoemde treft men in gedroogden toestand ook aan de *ikan kakap*, eene soort zeebaars (*Lates nobilis*). Deze bewoner der zeeën van onzen Indischen Archipel wordt ook versch veel gegeten, en staat bekend als eene der smakelijkste soorten zeebanket. Bij Europeanen en Chineezen kan de Inlander daarvoor steeds een goeden prijs maken. Wegens de ruwe huid is zij echter niet zoo goed voor inzouting en droging geschikt als de reeds gemelde vischsoorten. Bovendien wordt het vleesch bij vervoer week en meelachtig. Voorts wil ik nog noemen de *ikan selar*, welke tot de horsmakreelen — *caranx*-soorten — behoort, een vischje, ongeveer de helft kleiner dan de *ikan kemboeng*, en dat door den Inlander ook gaarne wordt genuttigd. Na van zijn schubben en ingewanden ontdaan en met zout ingewreven te zijn, wordt het met kop en al gedroogd, en is als zoodanig eene zeer gewilde bijspijs bij de rijst. Verder wordt op Midden- en Oost-Java, doch vooral in eerstgemeld gedeelte van dat eiland, veel in gedroogden toestand ter markt gebracht de *ikan gèrè*, behoorende tot de *harder*-soorten (*Mugil lepidorhynchus*). Deze visch wordt geheel opengesneden, de ingewanden verwijderd, met zout ingewreven en met kop en al gedroogd; evenals bij de *ikan sepat* worden aan de buitenzijde de schubben niet weggenomen. De Javaan eet haar gaarne. Een feit, dat wel eens aanleiding geeft tot verwarring is, dat deze gewoonlijk alle gedroogde visch stempelt met den naam *ikan gèrè*, hetgeen een gevolg is van de omstandigheid, dat deze visch op vele plaatsen op Java de eenige bekende is, die te koop wordt aangeboden.

Nog eene andere veel voorkomende soort, die in de Preanger-Regentschappen veel door de bevolking wordt gegeten, is de *ikan bawal*, welke behoort tot de spreivisschen (*stromateus*-soorten). In gedroogden toestand onderscheidt zij zich door een eigenaardigen, bij den Inlander zeer geliefden smaak van de andere, hierboven genoemde soorten. Bij *ikan bawal* heeft men het zelfde, reeds bij de *ikan kakap* genoemde nadeel, dat het vleesch bij vervoer min of meer meelachtig wordt.

Ten slotte komt in gedroogden toestand ook veel voor de *ikan terie*, behoorende tot de *engraulis*-soorten. Dit kleine vischje bereikt eene lengte van hoogstens vier à vijf centimeter. Het drogingsproces heeft plaats, nadat de in groote menigte gevangen vischjes uitwendig eenigermate zijn gereinigd en ingezouten.

Om een denkbeeld te geven van de waarde, die men aan de gedroogde visch als voedingsmiddel kan hechten, laat ik hier een staat volgen, door mij ontleend aan het in dit stuk reeds genoemde werk van Dr. V. D. BURG.

	Ikan téri. (Koloniaal Museum te Haarlem)	Ikan téri. (Uit den handel.)	Ikan sepat. (Osphiomenus chopterus.)	Ikan gaboos. (Ophiocephalus striatus.)	Ikan djapoe, ikan sange. (Otholitus ar- genteus.)	Ikan selar. (Mugil selar.)	Ikan sange, ikan djapo, ikan baki tjina. (Dussumiera hasseltii.)
Stikstof.....	4.85	8.93	6.16	6.44	6.86	7.14	8.54
Eiwit.....	30.31	55.81	38.50	40.25	42.87	44.62	53.37
Vet.....	2.16	2.40	14.20	3.—	2.60	8.60	5.20
Asch.....	30.36	23.03	16.29	18.33	27.15	15.38	17.65
Water.....	43.16	18.76	28.53	31.01	29.83	23.39	26.46
Voedingscijfer	173	313	244	288	242	265	306

Voor den niet-deskundige deel ik mede, dat in algemeenen zin uit een oogpunt der voeding de waarde der voedingsmiddelen wordt beoordeeld naar hun, voor het menschelijk organisme assimileerbaar, gehalte aan eiwitstoffen, vetten en koolhydraten, uitgedrukt in procentcijfers. Van deze voedingsstoffen zijn, zooals uit den staat blijkt, alleen de beide eerstgenoemde in de verschillende soorten gedroogde visch vertegenwoordigd. Het *voedingscijfer* is het verhoudingsgetal, verkregen door de som te nemen van $5,5 \times$ het proc. cijfer aan eiwit, $2,3 \times$ van dat van het vet en $1 \times$ dat der koolhydraten. Eene nadere uitlegging van deze cijfers zou buiten het kader van mijn opstel vallen; slechts zij daaromtrent nog aangeteekend, dat de genoemde coëfficiënten niet absoluut juist zijn, maar door de onderzoekers voldoende nauwkeurig worden geacht voor onderlinge vergelijking. Neemt men nu in aanmerking, dat het volgens de zelfde methode berekende voedingscijfer van *rauw* mager rundvleesch op 112 of 118 wordt gesteld, van *gebraden* rundvleesch op 176, dan is daaruit de gevolgtrekking te maken, dat gedroogde visch, wat hare voedingswaarde betreft, niet gering is te schatten. Het watergehalte is niet hoog, als men in aanmerking neemt, dat dit van gebraden rundvleesch $\pm 58,9\%$ bedraagt. Het vetgehalte is zeer gering, met uitzondering van dat in de *ikan sepat*, die in dit opzicht is gelijk te stellen met gebraden rundvleesch, waarvan dit het procentcijfer 14,8 bereikt. Het aschgehalte daarentegen is in vergelijking van vele andere voedingsmiddelen zeer hoog. Van gebraden rundvleesch bedraagt dit o. a. slechts $1,3\%$, van sardijnen in blik $4,37\%$ en van rijst $0,50$ tot $1,5\%$. Uit den aard der zaak zal dit hooge aschgehalte niet alleen het gevolg zijn van de in de gedroogde visch aanwezige graten en andere phosphorzure kalk houdende bestanddeelen, zooals kop en staart, maar ook van het opgenomen keukenzout. Hieraan wordt het overigens ook wel eens toegeschreven, dat de Inlander,

die zich in hoofdzaak met voedingsmiddelen uit het plantenrijk moet tevreden stellen, als het ware instinctmatig eene voorliefde heeft voor het gebruik van gedroogde visch, daar hij op deze wijze kan voldoen aan zijn behoefte aan meer zout bij het nuttigen zijner plantaardige spijsen.

(Slot volgt.)

De oorlogsbegrooting voor 1906 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Het kan geen verwondering baren, dat vooral ditmaal de behandeling der begrooting van Oorlog, zoowel in als buiten de Kamer, bijzondere belangstelling wekte.

Een pas opgetreden Kabinet, waarin als Hoofd van het Departement van Oorlog had zitting genomen een opperofficier, die zich tot dusverre in het openbaar in woorden of geschriften weinig had uitgelaten ¹⁾;

eene begrooting, die, zooals de Memorie van Toelichting aangaf, in hoofdzaak was de, door den ambtsvoorganger van den Minister opge- maakte en bereids door den Raad van State overwogen ontwerp- be- grooting;

de bij de laatst gehouden verkiezingen van meer dan eene zijde opge- wekte verwachting, dat men in zake defensie nieuwe banen zou volgen;

de millioenen, die men meer *hoopte* dan — op goede gronden — *meende* te kunnen bezuinigen;

de noodzakelijke inlossing van stembus-beloften;

ziedaar, onder meer, wat daarvan de oorzaak was.

Het Voorloopig Verslag, waarin men op schier elk gebied op infor- matie uitging, droeg van deze bijzondere belangstelling reeds de onmis- kenbare sporen, zoowel door de meer dan gewone uitgebreidheid van dit Staatsstuk, als door het aantal daarin aangeroerde onderwerpen; een aantal, blijkbaar zoo overstelpend, dat de Commissie van Rapporteurs feitelijk onder den last daarvan bezweken was. Vorm en inhoud van dit Verslag — zeker een der minst gesoigneerde, die tot dusverre het licht zagen — gaven hiervan duidelijk blijk.

Toen dan ook bij de Algemeene Beraadslagingen over de Staatsbe- grooting de Memorie van Antwoord nog niet verschenen en door ver- schillende afgevaardigden daarbij de defensie ter sprake gebracht was, greep de Minister op den 8sten December de gelegenheid aan, om het door hem ingenomen standpunt toe te lichten. De daarbij uitgesproken rede is alleen reeds daarom van belang, omdat de Minister daarin beslist stelling nam zoowel tegenover onberaden drang naar bezuinigingen, als tegenover het onstuimig aandringen op zulke hervormingen in ons stelsel

¹⁾ „Ik was voor het groote publiek en voor de Kamer tot nog toe een on- bekend man en had weinig of niet aan den grooten weg getimmerd.” (Han- delingen d. S. G. 1905—1906. II, blz. 929.)

van legervorming, waarvoor het volk nog niet rijp is; beide zaken, die in verkiezingspeechen even aanlokkend, als natuurlijk en gemakkelijk te verwezenlijken schijnen, doch die, in het licht der realiteit beschouwd, soms veel aan aantrekkelijkheid, maar vooral aan praktische uitvoerbaarheid verliezen.

In dit verband was het niet te verwonderen, dat de Regeering zich in de Memorie van Antwoord onthield van het uiten van — later wellicht niet te verwezenlijken — beloften, doch daarin uitgesproken werd de vaste wil om te hervormen, te vereenvoudigen en, als gevolg daarvan, zooveel mogelijk te bezuinigen, zoodra de bestudeering van de verschillende desbetreffelijke vraagstukken daartoe in staat zou stellen. Doch de verzekering, te dien aanzien gegeven, scheen der vrijzinnig-democratische Kamerfractie niet voldoende; zij eischte bij monde van den Heer MARCHANT ten aanzien van hervorming, doch vooral van bezuiniging, onmiddellijk tastbare resultaten, en, zonder nadere mondelinge toelichting van de Regeering af te wachten, ontzegde zij reeds bij den aanvang van het mondelinge debat den Minister haar vertrouwen.

De Heer MARCHANT drukte zich hierbij, als volgt, uit: „Wij zien den Minister komen met plannen waarin de groote lijnen ontbreken en waarin hij zelf geen vertrouwen stelt; plannen die hij afbreekt bij de eerste gelegenheid, nadat zij in de Troonrede zijn aangekondigd. Wij zien een Minister die met groote en kleine commissiën zal bezuinigen, ja, ik vertrouw het, een half, een heel millioen misschien, maar — hij verklaart het zelf — geen goedkoop Minister zal zijn, want de uitvoering van zijn plannen zal millioenen kosten bovendien. Ondanks de hervormingen, ondanks de bezuinigingen zal de zaak op den ouden voet worden voortgezet”.

Naar aanleiding van deze woorden, die nu juist niet door de logica gedictieerd schijnen, merkte de Heer VAN KARNEBEEK het volgende op: „De politieke lijn van de achtereenvolgende liberale Kabinetten wordt dus (door dezen Minister) doorgetrokken in dezelfde richting. Waarom is dan de Heer MARCHANT, die in 1901 heeft medegewerkt, thans onstemd en mismoedigd? Dat komt uit aan het slot van de rede van den geachten afgevaardigde; daar ziet men de tegenstrijdigheid in zijn gedachtengang, want daar blijkt, dat het hem toch ten slotte niet hoofdzakelijk te doen is om de weerbaarheid, gelijk het in den aanvang scheen, maar daarentegen om de bezuiniging. De geachte afgevaardigde stelt ten slotte niet meer de quaestie als een vraag, of men waar voor zijn geld krijgt, maar de zaak mag geen geld kosten, en hij wil het geld voor wat anders besteden. Daarom is de Heer MARCHANT onstemd en mismoedig”.

En de Heer TYDEMAN bewoog zich in de zelfde lijn, toen hij zeide: „De grieven tegen het financieel optimisme van 1901 kunnen dezen Minister niet treffen, en de geachte afgevaardigde (voor Deventer) was, mijns inziens ook eenigszins voorbarig in zijn conclusie, waar hij dezen Minister eigenlijk geen voornemen van bezuiniging toeschreef. Voorba-

rig en onbillijk, omdat elke bezuiniging toch een zekere reorganisatie medebrengt, wellicht een vrij moeilijke, waarvoor de Minister eenigen tijd noodig heeft.... Overigens merk ik op, dat de geachte afgevaardigde het verschilpunt tusschen hem en den Minister zuiver gesteld heeft. De geachte afgevaardigde had namelijk van den Minister verwacht en gewenscht, dat hij zou zijn gekomen met de vaste overtuiging, dat het volksleger de toekomstige oplossing van een groote reorganisatie van ons leger zou zijn. Nu de Minister dit niet wil of kan verklaren, zegt hij den Minister zijn vertrouwen op. In dit geschil tusschen den Minister en de vrijzinnig-democratische groep schaar ik mij aan de zijde van den Minister. Het is mijn overtuiging, dat men niet gerechtigd is om te zeggen dat het zuivere militieleger voor ons land de oplossing zal moeten zijn".

De beoordeelingslijsten der officieren — de z.g. conduitestaten — werden van meer dan eene zijde besproken, wat niet kon verwonderen hen, die in het Voorloopig Verslag gelezen hadden, hoe men ten aanzien hiervan gesproken had van: „afkeurenswaardige middelen”, „ergerlijk misbruik van gezag”, „bron van ongerechtigheden”, en meer dergelijke dikke woorden, die, niet door bewijzen gestaafd, noodwendig meer indruk moesten maken op het *onkundige*, dan op het *deskundige* publiek. Bij de mondelinge behandeling deed de Heer MARCHANT zich kennen als een van die leden, welke „in min of meer scherpe bewoordingen hun afkeuring te kennen gegeven hebben over het stelsel, in het leger bij de beoordeelingslijsten gevolgd”.

Dit oordeel bleek gevestigd op de dossiers, dien afgevaardigde „toegestroomd van militairen die in den dienst werden verongelikt”. Wij willen aannemen, dat hier bedoeld werd te zeggen: „die zich in den dienst verongelikt achtten”. Maar dit daargelaten, had de Heer MARCHANT toch moeten inzien, dat het beeld, op deze wijze door hem verkregen, de werkelijkheid onmogelijk volkomen getrouw kon wedergeven, en ook, dat de bron, waaruit hij aldus putte, onmogelijk — ook als men volkomen goede trouw op den voorgrond stelt — zuiver *kon* zijn, want het zijn niet *de* dossiers, die de Heer MARCHANT gezien heeft, „hij kon alleen van één partij, wat men dan noemt, *het* dossier gezien hebben”. 1) En wat de zuiverheid der bron aangaat: „het is nu eenmaal menschelijk, dat men geen oog heeft voor zijn eigen fouten.... Iemand wien het op grond van een zaak, die hem aangewreven wordt, niet zoo goed gaat als hij hoopt en wenscht, doet zijn uiterste best het hem toegebrachte nadeel af te wentelen. In dit opzicht blijft de mensch als het kind. Wanneer dit uit de school thuis komt en er is iets gebeurd, heeft immers altijd de schoolmeester ongelijk”. 1) Zijn oordeel was dus minst genomen eenzijdig.

Het zij intusschen verre van ons daarom te willen beweren, dat de

1) Hand., als voren, blz. 931.

inrichting der beoordeelingslijsten niet voor verbetering vatbaar zou zijn, integendeel! De Minister zeide te dien aanzien, o.i. volkomen te recht: „Zelf heb ik geconstateerd, dat de inrichting der beoordeelingslijsten mij niet bevalt. . . . ik zal ze veranderen”. 1) Maar men behoort zich op *dit* standpunt te plaatsen, dat bij de invulling der conduitestaten goede trouw de regel is en dat men in elk geval verkeerd doet met op grond van noodwendig eenzijdige voorlichting wantrouwen te zaaien, niet alleen tusschen hooger en lager geplaatste officieren, maar ook tusschen volk en leger. „Ik ontken niet”, zeide de Minister, „dat er sedert mijn optreden wel eens misgegrepen is, maar ik kan in oprechtheid verklaren, dat mij nooit gebleken is van partijdigheid of willekeur. . . . Nu zegt men, dat het vertrouwen binnen het leger zelf is geschokt. Mocht er iets zijn dat daartoe aanleiding kon hebben gegeven, dan ligt het op mijn weg op te ruimen, wat er verkeerd is. . . . Ik hoop en verwacht dan echter ook, dat de Kamerleden, invloedrijk als zij ten deze zijn, op hun beurt zullen willen medewerken aan het herstel van het vertrouwen in het leger. Het leger is wat de natie er van maakt. Wanneer ik verklaar, mijn uiterste best te zullen doen om het leger zoodanig te maken, dat het het vertrouwen van allen waardig is, dan hoop ik dat de Kamer, met mij, daartoe zal medewerken”.

Waartoe de eenzijdige *be-* en *veroordeeling*, waarop wij zooeven wezen, leidt, moge wel hieruit blijken, dat een maatregel, in het jaar 1891 onder een zeer vrijzinnig Ministerie genomen, om b.v. aan de beoordeeling der kapiteins te doen voorafgaan eene bespreking van deze officieren door de bataljonscommandanten onder presidium van den regimentscommandant; een maatregel, in het leven geroepen om eenzijdige voorlichting van den regimentscommandant te weren, nu zóó wordt voorgesteld, alsof die vergadering belegd zou worden, met het doel den regimentscommandant gelegenheid te geven zijn, partijdig, oordeel aan zijne bataljonscommandanten op te dringen en hen in hunne vrijheid van oordeelen te belemmeren.

De afgevaardigden, die hier aan het woord waren, zagen geen heil in verbetering der beoordeelingslijsten, afschaffing daarvan was hunne leus. In antwoord op de betrekkelijke passage in de M. v. A.: „Waar het doel van die lijsten is, den Minister van Oorlog in staat te stellen de geschiktheid van de officieren voor den rang, dien zij bekleeden, alsmede voor den hooger rang of voor bijzondere opdrachten te beoordeelen en hunne aanspraken op bijzondere onderscheidingen te vergelijken, daar zal men moeten toegeven, dat die lijsten niet *kunnen* worden gemist”, antwoordde de Heer MARCHANT: „Men” zal moeten toegeven, Mijnheer de Voorzitter, *ik* doe dat *niet*”.

En wat wilde deze afgevaardigde daarvoor dan in de plaats stellen? Het volgende: „Wanneer die officier voor bevordering in aanmerking komt, dan kunnen zijn meerderen een rapport over hem uitbrengen; bij die gelegenheid kunnen zij verklaren of hij geschikt is voor bevordering, ja dan neen”.

Is het niet merkwaardig, dat iemand, die van zichzelf getuigt, dat hij zich den laatsten tijd meer in het bijzonder met militaire zaken heeft beziggehouden, tot zulk een voorstel komt? De beoordeeling van elk officier door zijne meerderen toch, zou, als thans, blijven bestaan, doch in stede van eene jaarlijksche beoordeeling, waardoor:

1°. zij, die niet gunstig beoordeeld zijn, dit weten en zich dus van hunne tekortkomingen beteren kunnen;

2°. van elk officier eene beoordeeling over zijn geheelen dienstdienst aanwezig is en zich het geval dus niet kan voordoen, dat — aangezien hij pas onder de bevelen van nieuwe chefs dient — omtrent hem nog geen oordeel kan worden uitgesproken, of de indruk van het oogenblik meer gewicht in de schaal legt, dan met de billijkheid is overeen te brengen;

3°. elkeen, die zich door het over hem uitgebracht oordeel bezwaard gevoelt, zijne bezwaren daaromtrent tijdig kan inbrengen en doen onderzoeken;

in stede van dit alles, dat toch zeker in het belang van het betrachten van recht en billijkheid is, wordt de voorkeur gegeven aan een incidenteel uitgesproken oordeel, onmiddellijk vóór eene mogelijke bevordering. Kan nu de Heer MARCHANT in gemoede verklaren, dat de rechtstoestand van den officier in *zijn* stelsel beter gewaarborgd zou worden dan in het tegenwoordige? Wij kunnen dit allerminst toegeven en gelooven, dat het bestaande stelsel verre daarboven te verkiezen is, wanneer:

1°. alle onnoodige en in geen enkel opzicht tot het wezen der zaak dienende opgaven uit de beoordeelingslijsten verdwijnen;

2°. daarin alleen worden aangeetekend die eigenschappen, enz., waardoor de betrokken officier zich boven het gemiddelde verheft, dan wel daarbij ten achter staat;

3°. bij de wijze van invulling het volgen van bepaalde schema's vermeden wordt, omdat daardoor zoo licht onbeteekenende persoonsbeschrijvingen kunnen ontstaan;

4°. geen voor den betrokken officier ongunstige beoordeeling mag worden opgenomen, tenzij hem, naar aanleiding van een of meer bepaalde feiten, schriftelijk en tijdig is kennis gegeven van het daartoe bij den meerdere bestaand voornemen, opdat eerstgenoemde tijd heeft, vóór tot de invulling van de beoordeelingslijst wordt overgegaan, zijn bezwaren in te dienen.

Bij de bespreking van deze aangelegenheid moeten wij nog wijzen op eene eigenaardige begripsverwarring. De Heer VAN IDSINGA sprak daarbij toch, van: „Het bestaan van een soort dictatoriale macht, die ingrijpt in het geheele systeem van het leger, iets dat ik veeleer zou willen qualificeeren als een schrikbewind, dat uitgaat van den inspecteur, en dat karakterverzwakkend werkt op de chefs, een schrikbewind, dat m. i. niet bestemd is om de krijgstucht te handhaven. . . Volgens de thans bestaande bepalingen staan de inspecteurs aan het hoofd van

het wapen, zegt de Minister, en zij zijn voor den toestand van hun wapen verantwoordelijk. Dit is echter niet anders dan een omschrijving van het bestaande euvel. Het is ongetwijfeld waar, dat de verantwoordelijkheid voor het wapen op die heeren rust, maar daardoor juist wordt de verantwoordelijkheid onttrokken aan hen, die haar zouden moeten dragen, ten gevolge waarvan deze chefs de ondergeschikte dienaars zijn geworden van de inspecteurs, die zij naar de oogen moeten zien, en de positie hebben verloren, die zij tegenover hun ondergeschikten hadden kunnen en hadden moeten innemen".

Wanneer men vorenstaande regelen aandachtig leest, zal men zien, dat de geheele philippica zich richt tegen de inspecteurs, omdat deze opperofficieren gezag uitoefenen over de onder hunne bevelen gestelde officieren, doch dat geen enkele grond wordt aangegeven, waarom juist het door hen uitgeoefend gezag *karakterverzwakkend, zelfstandigheid-brekend* of *discipline-ondermijneud* moet wezen. Stelt men dus, in plaats van de inspecteurs, de divisiecommandanten, dan blijft het betoog geheel het zelfde, als men slechts voor de eerstvermelde autoriteiten de in de tweede plaats genoemde invult, en dit blijft onverzwakt doorgaan, wanneer men, in stede van divisie-, korpscommandanten stelt en aldus steeds lager afdaald, tot ten slotte, als alle hoogere chefs verdwenen waren, de korporaal zich zou beklagen over het aanzijn van den sergeant, als zijnde de invloed van dezen laatste karakterverzwakkend, zelfstandigheid-brekend en discipline-ondermijneud. M. a. w. wanneer het betoog van den Heer VAN IDSINGA juist is, zal men hem alleen kunnen tevreden stellen door alle autoriteit uit het leger te weren. Nu weten wij wel, dat dit geenszins de bedoeling van dien afgevaardigde zou wezen, doch blijkt dan niet tevens, dat zijn strijd tegen „de inspecteurs" een volkomen ongemotiveerde strijd was, waarbij persoonlijke, meer dan zakelijke overwegingen den boventoon gevoerd hebben. Op die wijze alleen kunnen wij althans eene verklaring voor zijne woorden vinden, tenzij daaruit tot een volslagen gemis aan, zelfs elementaire kennis van onze legerinrichtingen zou moeten geconcludeerd worden.

In het Voorloopig Verslag was eene uitnoodiging aan het adres van den Minister gericht, om eene keuze te doen tusschen „twee richtingen (die) strijden in het leger over de wijze, waarop dit gevormd, ontwikkeld en geleid moet worden". In antwoord hierop las men in de Memorie van Antwoord: „dat hij (de Minister) niet ziet tusschen welke twee richtingen hij zou moeten kiezen. Voor zooveel hij weet staan te onzent niet twee richtingen ieder met een eigen program tegenover elkander. Wel is er veel meeningsverschil over onderscheidene vraagpunten, maar de ondergeteekende zou onmogelijk een program of een geschrift kunnen aangeven waarheen hij eenvoudig zou kunnen verwijzen om zijne opvattingen kenbaar te maken. Hij meent trouwens dat het meer op zijn weg ligt, en ook meer met zijne verantwoordelijkheid in overeenstemming is, richting te *geven*, dan een richting te *volgen*".

De twee richtingen zou de Heer MARCHANT nader toelichten. „Maar”, zoo vroeg hij, „heeft de Minister van Oorlog niet in het leger onderscheiden een strooming, die zich pleegt uit te spreken in den *Militairen Spectator* en een andere strooming, die dit bij voorkeur doet in den *Militairen Gids*? Wanneer men uit die tijdschriften één geheel, één program zou kunnen samenstellen, mag men dan niet spreken van twee richtingen, die in ons leger zijn waar te nemen?”

Wij betwijfelen, of de geachte afgevaardigde den *Militairen Spectator* leest; is dit intusschen wél het geval, dan moet het hem toch zijn opgevallen, dat de Heer THOMSON den volgenden morgen — zij het ook nog in vrij vage termen — een stelsel van legervorming ontwikkelde, waarvan de grondslagen reeds in het jaar 1903 in den *Militairen Spectator* verdedigd werden.¹⁾ En dan kan hij ook weten, dat menig z.g. nieuw denkbeeld (nu niet zulk een, waarvan den Minister meer opviel de nieuwhed, dan wel de hoeveelheid denken, die daaraan besteed was) reeds lang te voren in den *Militairen Spectator* aanbevolen werd.

Ten aanzien van die twee richtingen, waartusschen de Minister zou hebben te kiezen, merkte de Heer DUYMAER VAN TWIST zeer te recht het volgende op: „In de *richting* van een volksleger — daarin ligt de wensch. Doch ik zou willen vragen, is hier éénstemmigheid? Bestonden er tot voor korten tijd ten opzichte der richting twee stroomingen in de Kamer, thans zijn er drie. De eerste strooming wordt vertegenwoordigd door den Heer MARCHANT, een andere door den Heer VERHEY en een derde heeft haar intrede hier gedaan met de komst van den Heer THOMSON”. En dan wijst hij er verder op, hoe de Heer MARCHANT alleen de sociale, de Heer VERHEY daarentegen ook de technische richting in het leger tot haar recht wil doen komen. Hoe de Heer MARCHANT in zijn stelsel aandringt op eene krachtige organisatie van het voorbereidend militair onderricht, terwijl de Heer THOMSON wél het *voór*onderricht, maar niet het *voorbereidend militair* onderricht wil. Hoe de Heer VERHEY het weder tot bloei brengen van het reservekader zeker wel acht te liggen in de richting van een volksleger, terwijl de Heer THOMSON daaraan in zijn stelsel geen plaats kan toekennen; hoe onder de voorstanders van het volksleger eenige leden wilden komen tot geleidelijke vermindering van het aantal beroepsofficieren en van het vrijwillig dienend kader, hetgeen echter door andere leden werd tegengesproken. Werkelijk er ligt veel waarheid in de woorden van den Heer DUYMAER VAN TWIST, waar hij zeide: „Ik heb, Mijnheer de Voorzitter, met de mededeeling van een en ander willen doen uitkomen, hoe het er nog verre vandaan is, van éénstemmigheid, omtrent de hoofd-*richting* die ingeslagen moet worden om naar een volksleger te leiden”. En dit te meer, waar deze afgevaardigde zelf wenscht:

1°. een krachtig ter hand nemen van het voorbereidend militair onderricht;

¹⁾ Onze defensie, Mil. Spect., 1903, blz. 602 vgg.

- 2°. het ter hand nemen van de vooroefening der jeugd;
- 3°. reorganisatie van het instituut der vier-maanders;
- 4°. het op verschillende tijdstippen doen opkomen der lichteing;
- 5°. het nemen van maatregelen voor den bloei van het reservekader.

Onder de vele onbegrepen zaken, die telken jare weder in de Kamer ter sprake komen, behoort ook de vraag: welke eischen moeten aan uitgebreidheid, inrichting, enz. van het leger gesteld worden, in verband met zijn taak? Zoo ook nu weder, toen de Heer MARCHANT zeide: „De vraag is gesteld in het Voorloopig Verslag wat het uitgangspunt is van de Regeering bij de vaststelling van den omvang der defensie: handhaving der neutraliteit, verdediging tegen een vijand die te gelijk met een ander in oorlog is of tegen een vreemde (?) Mogendheid alleen? Het antwoord is, als ik het goed begrijp, dat wij in elk geval moeten zijn voorbereid op een aanval van een groote Mogendheid met onverdeelde kracht, zonder dat wij hulp hebben van een ander. Ik... memoreer alleen dat antwoord, omdat hieruit blijkt, dat ten aanzien van de verdediging de eischen des Ministers zijn ongelimiteerd”.¹⁾ Deze opmerking verdient een oogenblik onze aandacht.

Waarom zijn — zoo zou de wedervraag kunnen luiden — de eischen der verdediging *gelimiteerd*, wanneer men zich alleen tot de handhaving der neutraliteit bepaalt; welke is de omvang der defensie, die met het oog hierop moet worden vastgesteld? Wij gelooven intusschen, dat de Heer MARCHANT het antwoord hierop zou moeten schuldig blijven, want inderdaad deze eisch is al even *gelimiteerd* of *ongelimiteerd* als de andere.

De eenvoudigste en de minst werkzame handhaving der onzijdigheid zou bestaan in borden met: *Verboden toegang* langs de grenzen en bij ieder daarvan een veldwachter om proces-verbaal op te maken van eene eventueele schending der neutraliteit, waartoe zij intusschen uitlokt.

De meest werkzame, doch zeker minder eenvoudige, bestaat in het organiseeren der geheele weerbare bevolking met het doel en met den vasten wil, om elke schending der neutraliteit gewapenderhand tegen te gaan. Deze wijze van handelen zal preventief kunnen werken, eendeels omdat hij, die van ons grondgebied voor oorlogsdoeleinden gebruik zou willen maken, zich tweemaal bedenken zal, alvorens hiertoe over te gaan, indien hij weet daardoor het aantal zijner vijanden zóó belangrijk te vergrooten; anderdeels, omdat de wetenschap, dat wij in staat zijn onze onzijdigheid daadwerkelijk te handhaven, de wederpartij zal

¹⁾ Ook de Heer TROELSTRA besprak dit punt, als volgt: „De Minister heeft geantwoord (op de vraag of Z. E. in staat was ons defensiewezen in te richten op eene gezonde basis): ik meen dat de bedoeling van ons defensiewezen is handhaving van onze nationaliteit, en daarin is handhaving van onze neutraliteit begrepen. Het laatste is minder zwaar dan het eerste. Duidelijker bewijs van een uferlose defensiepolitiek had de Minister niet kunnen geven”. (Hand., als voren, blz. 889.)

gerust stellen en haar zal weerhouden van het nemen van die maatregelen, waardoor zij eventueele plannen tot schending van ons grondgebied door haar vijand zou doorkruisen, en welke tot gevolg zouden hebben, dat ons land het tooneel van den oorlog werd.

Men moet zich intusschen altijd de mogelijkheid voor oogen stellen, dat de preventieve werking, waarop wij zooeven doelden, niet afdoende is, en wij, ondanks ons streven om strikt neutraal te blijven, in den oorlog betrokken worden. Dan gaat het om onze onafhankelijkheid, zoodat ons stelsel van defensie ook met deze mogelijkheid ter dege rekening moet houden.

Maar daarom behoeft eene defensiepolitiek, die hierop gericht is, niet ongelimiteerd, noch „uferlos” genoemd te worden. De strijdkrachten, die wij op het oogenblik in het veld kunnen brengen, zijn, mits goed geoefend, goed geëncadreerd ¹⁾ en goed uitgerust, zeker sterk genoeg, om zich daarmede tevreden te kunnen stellen, en als men nochtans in de naaste toekomst tot legeruitbreiding zal overgaan, gelooven wij, dat dit meer geschieden zal op grond van het beginsel, dat alle Nederlanders, daartoe in staat, verplicht zijn aan de defensie mede te werken, dan wel, omdat de behoefte aan éene grootere getalsterkte zich dringend doet gevoelen.

De Heer THOMSON achtte het, door den Minister, vasthouden aan „koude” traditiën onverklaarbaar en gevaarlijk. Heel duidelijk is de afkeurende bedoeling van dit adjectief niet; waar door meerdere sprekers zoo op de „nuchterheid” van ons volk gewezen en ook op „nuchterheid” aangedrongen werd, zou eene koude traditie iets vóór kunnen hebben. Edoch, niet alle traditiën zijn volgens den Heer THOMSON „koud” en *dus* te veroordeelen. Wanneer in Transvaal de dag van Amajuba en van de overwinning op Dingaan wettelijk tot nationale feestdagen worden verheven, wanneer aan het volksgymnasium te Ermelo ter gedachtenis aan zooveel doorgestane ontbering bij feestelijkheden het gebruik van milliepap en milliekoffie wordt voorgeschreven, „dan zijn dat uitingen waarvan ik (de Heer THOMSON) de hoogheid erken. Maar als traditie slechts een vreemde naam is voor sleur of wel als zij bedoelt om onbegrepen gebeurtenissen kunstmatig op te blazen, dan is zulke traditie evenzeer als parade te veroordeelen, als elk ander zinloos vertoon. Denkt de Minister, dat er één huzaar is, die iets beseft van de roemrijke traditie, welke oorzaak is, dat hij voortaan nummer 4 op zijn sokken heeft en niet langer een 1? Dat in die omstandigheid ooit eenige prikkel gelegen kan zijn tot grootscher daden dan die welke door huzaren van het 2e en 3e regiment zullen worden bedreven?”

¹⁾ Wij gebruiken dit woord, op gevaar af, dat de Heer THOMSON ons zal toevoegen: „Het woord *kader, encadreeren* — ik merkte 't straks reeds op — duidt reeds op de gesloten vechtwijze, waarbij de onbetrouwbaren angstig moesten worden bewaakt en gecontroleerd”. (Hand., als voren, blz. 883.)

Er rijzen hier vele vragen. Hoe lang zou de wettelijke vaststelling van Amajubadag en Dingaansdag — „waarvan zooveel uit eigen ervaring wisten mee te praten” — als nationale feestdagen hebben mogen voortbestaan, voordat deze uiting, waarvan de hoogheid thans nog erkend wordt, tot koude traditie zou zijn afgedaald? Hoe lang zal het gebruik van milliepap en milliekoffie op het volksgymnasium te Ermelo nog eene uiting zijn, waarvan de hoogheid erkent wordt, waar toch binnen weinige jaren alleen zij aan de feestelijkheden zullen deelnemen, die de geleden ontberingen alleen uit overlevering zullen kennen? En zal het *dan* reeds het oogeblik zijn, waarop men met de feiten der historie en met de personen, die met hun bloed die historie geschreven hebben, zal hebben afgerekend? Zal de herinnering, aan hetgeen zij deden, *dan* geen geestdrift bij het nageslacht meer kunnen verwekken; zal deze herinnering dat nageslacht *dan* niet meer kunnen opwekken om op zijne beurt niet bij hunne voorgangers achter te staan? En als dat wèl wordt toegestemd voor Transvaal, waarom geldt het dan ook niet voor Nederland?

Of was het misschien, omdat de Heer THOMSON zijn voorbeeld zoo ontzettend laag bij den grond greep, zoo grof realistisch koos, dat hij voor de herinnering aan Nederlandsche krijggsbedrijven door een regiment, dat in vroegere formatie daaraan deelgenomen heeft, in zijne waardeering niet hooger komen kon dan tot „sleur”, tot „onbegrepen, kunstmatig opgeblazen gebeurtenissen” en tot „zinneloos vertoon”, dat hij niet het minste gevoel toonde voor eenige meer idealistische opvatting?

Hoe dit zij, pijnlijk deed het aan, om waar op den standaard viel te wijzen, een officier, ter wille van het effect, zich bij voorkeur tot de sokken te zien bepalen. En waar de Nieuwe Courant, zooals de Heer THOMSON herinnerde, ons leger onlangs vergeleek bij een huis vol middeltjes en drankjes, daar vragen wij, of het noodig is dat huis thans ook nog met modder te bespatten. ¹⁾

¹⁾ Het kan ook zijn — het is zelfs niet onwaarschijnlijk —, dat bij de vorenbedoelde uiting van den Heer THOMSON de neiging op den voorgrond trad om van zijne democratische gezindheid te doen blijken, en dit dus tevens geacht wordt te zijn een der middelen ter democratisering van het leger. Wat hiertoe overigens in de eerste plaats vereischt wordt, kan blijken uit een ingezonden stuk van den Heer THOMSON in de Nieuwe Courant van 28 Mei 1905, waar zijne desiderata in dit opzicht, als volgt, omschreven worden:

„Is de noodzaak voor den officier om aan de Koningin vergunning te vragen om te trouwen een democratische gedachte?

„Is de eed van trouw aan H.M. — en niet aan het Vaderland — democratisch?

„Is het democratisch, als officieren worden saamgeroepen en bemerkingen krijgen, dat ze niet in „de soos” komen, maar in koffiehuzen zitten, waar ze *niet hooren*?

„Is het democratisch als een jong officier wordt overgeplaatst, omdat hij verloofd is met een meisje *beneden zijn . . . stand*?

„Is het democratisch, als cavaleristen zich verheven achten boven collega's

Door den Heer THOMSON werd ook de kaderquaestie besproken: „Thans is de waarde van den aanvoerder niet gelegen in een ander soort betrouwbaarheid (dan bij de manschappen) en in kennis die bijna uitsluitend reglementenkennis was, ze bestaat nu in het bezit van hooge karaktereigenschappen, waardoor de minderen gebracht worden tot medewerking en in voldoende begrip om zelf mee te werken in den zin des hooger. In beginsel is dus het beroepskader, voor zoover het niet voortkwam uit de militie zelf, te veroordeelen; in beginsel zouden de besten uit de militie tot bevelhebber moeten opkomen, zij dus bij wie reeds de gegevens, die den aanvoerder vormen aanwezig zijn, zij die medewerking zullen geven en te gelijk ontvangen ook daar waar — wat, ik herhaal het, in den tegenwoordigen strijd regel is — de directe werking van chevrons en sterren ophoudt. En alleen zou aan dezulken de technische kennis moeten worden bijgebracht, die voor den bevelhebber noodig is — maar die voor een klein deel weer in reglementengeleerdheid kan en mag bestaan. In beginsel zou — in dezen gedachten-gang — het beroep bij het volksleger eerst daar ontstaan, waar de verlangde kennis zóó omvattend wordt of het onderhoud zóó tijdvor-derend, dat 't geheele leven er mee wordt gevuld. Dit is nu reeds niet het geval, zelfs in de lagere officiersrangen, en zal nog minder het geval worden, als het kunstmatige in de opleiding meer en meer verdwijnt; scheiding tusschen aanvoerder en onderwijzer — in beginsel reeds niet te verdedigen — zal ten slotte ook practisch worden uitgewischt. Uit het vorenvermelde volgt, dat het tot een goede werking van een volksleger noodig is, om de besten uit de militie werkelijk tot aanvoeders te maken. Ontzegt de wetgever zich die mogelijkheid, dan wordt de gemaakte fout nog aanmerkelijk aangedikt door het legerbestuur, dat, in stede van goed militiekader, hetwelk te verkrijgen is en niet verkregen wordt, het leger gaat ontwrichten door slecht beroepskader.”

Wanneer met het vorenstaande bedoeld wordt te zeggen, dat men met alle kracht er naar moet streven goed militiekader te verkrijgen en dat, naarmate dit in grooteren getale beschikbaar is, het beroepskader verminderd kan worden, dan bewegen de denkbeelden van den Heer THOMSON zich geheel in de lijn, die wij steeds gevolgd hebben, en stemmen wij daarmede dus volkomen in.

Dat echter het beroepskader te veroordeelen zou zijn, omdat het

van andere wapens, stafofficieren boven minder bevoorrechte studiegenooten, enz. enz. enz.?

„En die „mooie” opvallende uniform met sabelgerinkink en hoogroode kraag?

„En Duitsch eerbewijs, dat hier niet telen wil, en door ieder — *die het brengen moet* — verfoeid wordt?

„En het voorschrift *hoever* men zijn mond mag opendoen, als het gemoed zich ontlasten wil in drie *hoerah's* zonder *oe* voor onze geliefde Koningin?”

Wij achten deze beginselverklaring in vraagvorm te merkwaardig, dan dat wij haar niet gaarne aan de vergetelheid zouden helpen ontrukken.

bezit van *hooge* karaktereigenschappen bij het kader noodzakelijk is, doet ons te veel aan champagne denken en is te weinig in overeenstemming met de zoo hoog geprezen „nuchterheid”, dan dat wij hiermede instemming zouden kunnen betuigen. In trouwe, de milicien-korporaal en de milicien-sergeant munten, als regel en als noodzaak, evenmin uit door *hooge* karaktereigenschappen als de vrijwillige korporaal en sergeant. Zij moeten echter beide *die* eigenschap, *dat* overwicht bezitten, waardoor zij geschikt zijn autoriteit uit te oefenen, vertrouwen in te boezemen, leiding te geven; zij moeten door hunne persoonlijkheid tot voormannen gestempeld worden. Zij moeten o. i. ook een hooger graad van betrouwbaarheid bezitten, in dien zin, dat als de indrukken van het oogenblik den gewonen man zoozeer beheerschen, dat hij zijne zelfbeheersching verliest, op hunne moreele kracht en op hun overwicht nog ten volle gerekend moet kunnen worden. Er moet in hen in het algemeen meer spirit, meer durf zitten dan in den gewonen man. Daarnevens moeten zij eene in elk opzicht voldoende mate van vakkennis bezitten en al zal reglementengeleerdheid, nu noch voorheen, in dit opzicht voldoende zijn om hen tot bruikbaar kader te stempelen, zij moeten het in de reglementen voorgeschrevene toch zóó weten toe te passen, te onderwijzen en te doen uitvoeren, dat men de voor hen vereischte vakkennis vooral niet te laag mag stellen, iets, wat de uitdrukking, dat hun „alleen” de technische kennis moet worden bijgebracht, zou kunnen doen vermoeden.

Niet geheel in overeenstemming met het hiervoren geciteerde achten wij ook de volgende woorden van den zelfden spreker: „Het is duizendmaal beter zich te beperken tot de halve formatie aan beroepskader — mits deze uitstekend zijn, dus hooge eischen te stellen en goede positie te verschaffen — dan in naam voltallig te wezen zooals nu bij bezit van minderwaardige elementen. Juist dat bezit van slechten belet, *dat de goeden uitstekend zijn*,¹⁾ een enkel minderwaardig kaderlid kan een gansche compagnie bederven, en wat het ergste is, het leger ondervindt lange jaren den kwaden invloed van elken nieuw aange-worvene, die niet aan hooge eischen voldoet”.

Dat de voor de lagere officiersrangen gevorderde kennis niet zóó omvattend, of het onderhouden daarvan niet zóó tijdroovend zou zijn, dat het geheele leven daardoor gevuld wordt, is waar, maar uit de lagere officiersrangen moeten de hoogere voortkomen, en al zal men eene categorie van militie-officieren kunnen vormen, welke voor de lagere rangen volkomen geschikt is, en al kan hierdoor — zooals reeds geschiedt — op de organisatie van het vaste kader bespaard worden, men zal binnen afzienbaren tijd over een voldoende aantal beroepsofficieren in de lagere rangen moeten beschikken, om daaruit de hoogere rangen op alleszins bevredigende wijze te kunnen bezetten. Bovendien zal, zoolang het militiekader hetzij in aantal, hetzij in bruik-

¹⁾ Wij cursiveeren.

baarheid nog te kort schiet, het ontbrekende door het vaste kader aangevuld moeten worden. In dit verband zeide de Minister: „Uit de militie moet in hoofdzaak het kader worden geput. Of dit nu dadelijk zal wezen op Zwitserschen grondslag, meen ik te moeten ontkennen, maar uit de militieplichtigen moet het komen. De geest moet zoo worden, dat wanneer het den zoon geldt bijv. van een Kamerlid, dus een jongen van ontwikkeling en opvoeding, hij zich moet schamen niet officier of onderofficier te worden. Ik kan het beroepskader, volgens de thans geldende organisatie, niet missen, ik moet zorgen, dat het compleet blijft of komt. En wanneer het, zooals bij het artillerie-officierskorps, zoo begint te nijpen, dan moet ik wel het aantal plaatsen op de academie gaan uitbreiden. Dat kan ik niet nalaten. Laat ik het kader vallen, dan ben ik een verloren man”.

Niettegenstaande de Heer THOMSON meent, „dat op het oogenblik in het algemeen het reservekader beter is dan het militiekader”, is hij er toch „princiepelijk tegen dat het reservekader weder tot bloei wordt gebracht, omdat het de legerevolutie tegenhoudt”. Ook deze opmerking is ons niet duidelijk; wanneer wij het erover eens zijn, dat uit de militie zooveel mogelijk kader gevormd moet worden, dan wil dit toch eigenlijk niet anders zeggen, dan dat uit het volk gevormd moeten worden aanvoerders, die niet van het aanvoerder-zijn hun beroep maken. Of zij nu rechtstreeks uit de militie komen dan wel uit jongelieden, die op of vóór den militieplichtigen leeftijd eene verbintenis aangaan, om zich tot aanvoerder in den even aangegeven zin te doen opleiden, is toch in het wezen der zaak het zelfde en zal aan de legerevolutie wel geen goed of kwaad doen. Maar men moet ook niet voorbijzien, dat deze instelling, mits op goede grondslagen rustende, het onmiskenbare voordeel heeft, dat men het intellect, dat minder gemakkelijk eene langdurige onderbreking van zijne voorbereiding tot ambt of bediening kan lijden, de gelegenheid geeft om door intermitterenden dienst aan zijne verplichtingen te voldoen en den vereischen graad van geoefendheid te verkrijgen. Is het nu niet een beetje Principienreiterie, zich daartegen te verklaren?

Omtrent het Volksleger kunnen wij, na hetgeen wij in vorige overzichten hieromtrent reeds schreven, kort zijn; veel nieuws leverden de beschouwingen daarover niet op, al moeten wij met waardeering getuigen van de redevoeringen over dit onderwerp van de Heeren VAN KARNEBEEK en TYDEMAN. Toch is er één punt te curieus om er niet een oogenblik bij stil te staan.

De Heer MARCHANT stelde „er prijs op om de aandacht er op te vestigen, dat onzerzijds — ik wil de Kamer niet met citaten ophouden — zoo dikwijls als hier dat volksleger is verdedigd, er altijd uitdrukkelijk bij is gezegd: Wij zijn overtuigd, dat zoo iets, zooals de technische term luidt, niet uit den grond te stampen is; wij zijn overtuigd, dat men een zeer langen termijn noodig heeft om tot dat ideaal te geraken”. En in dat verband wees deze afgevaardigde er op, dat wij, Nederlanders,

ten aanzien van de daartoe noodige eigenschappen in sommige opzichten bij de Zwitsers ten achter staan, in ander opzicht ons gerust met hen kunnen meten, terwijl wij misschien onze Nederlandsche nuchterheid op hen voor hebben.

„Mij, Mijnheer de President, wil het voorkomen”, voerde de Heer VAN KARNEBEEK hiertegen aan, „dat voor de invoering van dat doeltreffende Zwitsersche stelsel, overgroote nuchterheid niet bijzonder aanbevelenswaardig is. Ik geloof, dat voor het welslagen van het Zwitsersche stelsel integendeel noodig en aanbevelenswaardig is een sprankje militair enthousiasme, eenige ingenomenheid met het militaire. Ik teeken dit even aan, omdat ik meen, dat men ook van de nuchterheid te veel kan hebben...”

Maar het was niet deze, ongetwijfeld te behartigen tegenstelling, welke wij op den voorgrond willen stellen, het was de meening van den Heer MARCHANT, dat wij behalve de nuchterheid — die van betwistbare waarde schijnt te zijn — niets op de Zwitsers vóór hebben. Dat is meer verkondigd en bepaaldelijk de natuurlijke aanleg voor „het militaire” heeft men wel eens aangezien voor eene der oorzaken, welke de resultaten, door het Zwitsersche leger bij de vredesopleiding verkregen, konden verklaren. Doch de Heer THOMSON heeft hier een nieuw gezichtspunt geopend en daardoor menigeen uit den droom geholpen. Hij erkent: „de denkbeelden uit die staande legers (waarin zij vroeger dienden) zitten hen in het bloed en het is vooral deze trek, welke een ieder opvalt, die in het Zwitsersche leger een kijkje neemt”. Maar”, zegt hij verder, „het is zelfs de vraag, of een volk, voor wien het gevoel voor stramheid en regelmaat zooveel bekoring heeft, inderdaad niet daardoor voor de opleiding tot het moderne gevecht minder geschiktheid heeft dan een nuchter volk, dat parade en vertoon schuwt... Ook zijn wij als nuchter volk lang niet ongeschikt om tuchtelijk gevormd te worden, mits wij het voordeel van samenhang en van de ordebepalingen, welke dien mogelijk maken, begrijpen. Dat wij echter het nut van vele kazernebepalingen” (dit waren dus blijkbaar geen ordebepalingen of althans geen samenhang-mogelijk-makende-ordebepalingen) „nimmer hebben kunnen inzien en dus tot op heden weinig gevoeld hebben voor onze militaire tucht, kan men ons volk niet zoo erg ten kwade duiden. En dat in moeilijke omstandigheden zoo weinig vrijwilligers zich aanmeldden mag men al evenmin onzen volksgeest ten laste leggen”; — het pleit zelfs voor de be- en erkende nuchterheid, want — „wie niet op eigen kracht kan vertrouwen door gemis aan voorbereiding — diens vrijwillige intree bij mobilisatie heeft ook een practischen kant”.

Het zal den lezer uit dit betoog van den Heer THOMSON duidelijk zijn, dat wij, veel meer dan de Zwitsers voor het volksleger de noodige geschiktheid bezitten en dat, zoo ergens, het hier bijzonder goed slagen moet. Verbazing moet het dan ook wekken, als wij dezen afgevaardigde hooren zeggen, dat wij met zes maanden *uitkomen*; wij moeten daaraan, volgens hem, immers veel te veel hebben? Nu is er echter een punt,

dat nog eens overwogen dient te worden, en wel dit, of de fouten, die men in het Zwitsersche leger nu en dan heeft meenen op te merken, met eenigen schijn van recht tot die overmaat van stramheid teruggebracht kunnen worden. En dit nu meenen wij, dat juist *niet* het geval is.

In een zeer waardeerend artikel over het goede, dat in het Zwitsersche leger valt waar te nemen, in de Revue du Cercle militaire van 1905, getiteld: Armée suisse. Les grandes manoeuvres de 1905, van de hand van den Luitenant CLÉMENT-GRANDCOURT van het 22ste Jagerbataljon, lezen wij o. a.

„Il semble bien qu'au point de vue des procédés de marche sous le feu, d'attaque, de sûreté, l'infanterie suisse soit tout à fait en retard. Les procédés de combat actuels nécessitent de la part de la troupe une souplesse, un entraînement, une endurance, une *communio*n entre l'officier et sa troupe, qu'un dressage initial insuffisant, qu'un service trop court, ne permettent en aucune façon.”

„Le cheminement en utilisant les ravins, les plis de terrain, les bois, est peu, ou mal, pratiqué. C'est qu'il faut du temps, encore une fois, pour apprendre au tirailleur à se servir du terrain.”

„En général les hausses sont bien données, le but correctement visé, le tir arrêté et repris suffisamment vite. Mais on abuse du feu dans l'armée suisse”.

„Et quant à l'offensive... elle paraît pouvoir s'adopter difficilement, par les qualités manoeuvrières qu'elle exige, aux aptitudes des troupes fédérales. Il nous semble en effet que seul le combat défensif et son corrolaire la contre-attaque sont bien exécutés par elles, et que leur infériorité s'affirme dès qu'il s'agit d'offensive et de poursuite.”

„En revanche, ce qui paraît manquer aux officiers miliciens, c'est la routine, la pratique du métier. Leur intelligence, leur zèle, leur vigueur physique, leur confiance en eux-mêmes ne peuvent suppléer à ce qui leur manque comme maniement de la troupe, et la plupart des erreurs tactiques relevés au cours de ces manoeuvres sont attribuables à leur instruction professionnelle non confirmée par la pratique.”

„Il est vrai que ce chiffre un peu fort (van 5 offⁿ. per comp^{ie}. inf^{ie}.) s'explique par le manque d'autorité des sous-officiers surtout dans la Suisse romande”.

„Si malgré ce recrutement vigoureux, nombre de compagnies laissent du monde en arrièrre, surtout à cause de ces blessures au pied ignorées dans tout corps d'infanterie française bien tenu, c'est que là encore la brève durée des périodes ne permet pas de donner l'entraînement nécessaire aux militaires exerçant dans la vie civile des professions sédentaires.”

Men ziet het, geen enkele der opgemerkte tekortkomingen wordt toegeschreven aan de door den Heer THOMSON *ontdekte* oorzaak.

Ook de waarde van de vooroefening en de daaraan te stellen eischen worden nog niet algemeen begrepen. De Heer MARCHANT meende, dat

als hijzelf niet de laatste jaren in de gelegenheid geweest was, ter plaatse de oogen goed open te doen, hij „door de woorden van den Minister onder den indruk (zou) zijn gebracht, dat men, die Zwitsersche jongens ziende opkomen en militaire oefeningen doende, slechts kranige kerels, gymnasten zou zien van den eersten rang. Maar neen, Mijnheer de Voorzitter, het zijn grootendeels boerenpummels, net zoo goed als hier”. Deze laatste, meer democratische dan vrijzinnige, in elk geval bijzonder openhartige opmerking latende, voor hetgeen zij is, spreekt uit het voorafgaande deel zijner beschouwingen, een totaal gemis aan juist begrip van het doel, met de vooroefening beoogd.

De Heer TYDEMAN vatte dit begrip zeer juist op, toen hij vroeg: „of hij (de Heer MARCHANT) in de harten dier menschen kon lezen, want het is toch niet het uiterlijk, wat de zaak beheerscht, ook niet is het een atletendom of gymnastenvolk waarom het hier gaat, maar de geest en de ziel, die in dat, zij het dan ook pummelachtige omhulsel leeft. Daarom is het te doen Den geest kan hij (de Minister) wel verbeteren. Dat is het doel, dat zullen wij ten minste probeeren Wat kan men doen op onze school? Men kan de vrije en orde-oefeningen verplicht stellen, betere en overdekte speelplaatsen geven, zooveel mogelijk gymnastiek-onderwijs invoeren, maar men zal moeten beginnen met het onderwijzend personeel te doordringen van datgene dat men wenscht dat zij de jeugd zullen leeren Daarna zal evenwel ook op ander gebied van wetgeving moeten ingegrepen worden om het doel te bereiken. Ik noem b.v. de Leerplichtwet en de slechte uitvoering daarvan Dat zijn alle punten, die hierbij in overweging moeten genomen worden. Maar wanneer wij terugkomen op de meer direct hierbij betrokken zaken, dan noem ik nog de schietoefeningen; dat alles behoort er bij, en wanneer men dat alles bestudeert en tot een geheel maakt, is er inderdaad kans — dat zeg ik den Minister na —, dat meer en meer die betere geest onder de bevolking zal komen, dat men beseft evenals een goed Zwitser, dat men zich moet voorbereiden om in tijd van nood zijn vaderland te verdedigen Ik hoop dan ook, dat de geheele Regeering zich wel in dit zeer belangrijk en zeer moeilijk probleem zal mengen en de geheele Ministerraad zijn gedachte aan die zaak zal hebben te wijden. Indien men die zaak alleen op de schouders van den Minister van Oorlog wil leggen, geloof ik, dat wij tevergeefs op vruchtbare resultaten zouden wachten.”

Zoo is, o. i., de zaak in het ware licht gesteld en kunnen wij overigens verwijzen naar hetgeen wij reeds in voorgaande jaren omtrent dit hoogst belangrijke onderwerp mededeelden.

Wij moeten ten slotte nog een oogenblik stilstaan bij een zeer belangrijk punt: de tucht in het leger. In het Voorloopig Verslag las men ten aanzien daarvan o.a.: „De tucht in het leger moet komen uit den drang van de soldaten zelf om te gehoorzamen, omdat zij overtuigd zijn, dat wat van hen gevraagd wordt niet, als thans dikwijls, nutte-

loos, maar goed en in het belang van den dienst is. Naar deze leden meenden, moet het streven zijn het gezag te vervormen in democratische richting".

Daar de M. v. A. hieromtrent aantekende: „Aangezien ook de ondergeteekende de uitdrukking: „vervorming van het gezag in democratische richting” niet begrijpt, moet hij zich van beschouwingen omtrent die „vervorming” onthouden”, was bij het mondeling debat eene toelichting van dit punt te verwachten en gewenscht. Het kan toch de bedoeling van „sommige leden” niet zijn, om aan de Regeering raad-seltjes op te geven. Doch ook ditmaal bleven wij in het duister tasten. De Heer THOMSON bepaalde zich tot het volgende: „Waar de tijd zoo dringt, zal ik over den geest in het leger, over het gezag en over de krijgstucht thans niet spreken; later bestaat daartoe waarschijnlijk nog wel een gelegenheid. Maar toch mag ik mijn verbazing niet verheelen, dat de Minister, die optrad met zoo'n teekenende circulaire, waarin de tegenwoordig nog voor een deel geldende grondslagen van het gezag werden aangetast” (??), niet begrijpt, wat sommige leden met de uitdrukking „vervorming van het gezag in democratische richting” hebben bedoeld. Ik zou gaarne willen vragen, of de Minister de zoodanige leden zou verstaan, indien deze hem als hun meening deden kennen: In Rusland behoort het gezag ten bate van het gezag in democratische richting vervormd te worden? En nu is er natuurlijk tusschen de onbeperktheid van het gezag daar ginds en dat in ons leger een groot quantitatief verschil, ik geef het grif toe, maar men mag toch niet uit het oog verliezen, dat het meer dan eens is voorgekomen, dat in de meest bedachtzame onzer dagbladen bij de bespreking van onder meer de wantoestanden die er op het gebied der conduite-lijsten heerschen, van de befaamde Asser-quaestie en van andere onthullingen, waaruit een bijna totale afwezigheid van rechtstoestand in het leger kon blijken, bij herhaling gesproken is van „Russische toestanden”, of de vraag werd gedaan: „leven we in Rusland?”

Wij achten deze toelichting, die dan eens zeggen zou, wat „sommige leden” meenden, weinig gelukkig. Daaruit blijkt toch, het volgende:

1. In Rusland behoort het bijna onbeperkte Staatsgezag in democratische richting vervormd, d. i. aan vaste, door het volk langs wettelijken weg vastgestelde regels gebonden te worden. — Volkomen juist!

2. Er is tusschen de onbeperktheid van het Staatsgezag daarginds en het gezag in ons leger een groot quantitatief verschil. — Een groot verschil, zeker, maar quantitatief? Wij zouden eerder meenen qualitatief, want terwijl het Russische Staatsgezag nagenoeg onbeperkt is, is het gezag in ons leger aan duizend en eenige regels gebonden, welke niemand straffeloos zou kunnen schenden. Er bestaat dus tusschen beide niet „een groot quantitatief verschil”, neen, er is tusschen beide geen vergelijking mogelijk.

3. De meest bedachtzame couranten vragen, naar aanleiding van enkele feiten — „waaruit een bijna totale afwezigheid van rechtstoestand in

het leger kon blijken" — „leven we in Rusland", of spreken van „Russische toestanden".

4. Verstaat de Minister nu, wat bedoeld wordt met vervorming van het gezag in democratische richting?

Wij vermoeden, dat het antwoord ontkennend zal luiden, want, heusch, met den besten wil hebben ook wij er niets van begrepen. En waarom? Omdat bij den Heer THOMSON en „sommige leden" een deerniswekkend wanbegrip bestaat.

Wanneer zekere bedachtzame couranten, naar aanleiding van de — te recht of ten onrechte — door haar onderstelde afwezigheid van rechtstoestand, vragen, of wij in Rusland leven, dan bedoelen zij hiermede eenvoudig, dat de bevoegdheden van het uitvoerend gezag hier ten aanzien van eene bepaalde zaak zoo onvoldoende omschreven zouden zijn, dat de rechtstoestand van eene bepaalde categorie van individuen niet meer behoorlijk verzekerd is. Maar deze vraag beoogt allerminst beperking van de verplichting tot gehoorzamen van hen, die krachtens de aan dat gezag verleende bevoegdheden tot die gehoorzaamheid verplicht zijn. Nu is het intusschen duidelijk, dat de geheele tirade, waarop de „vervorming van het gezag" in het V. V. steunt, niet beoogde eene nauwere omschrijving, eene vermindering van bevoegdheid van het uitvoerend gezag te verkrijgen, doch uitsluitend bedoelde, dat de soldaat niet zou behoeven te gehoorzamen, wanneer van hem iets gevraagd werd, dat volgens zijn *subjectieve* opvatting nutteloos was. Want er is geen „vervorming van het gezag" noodig om den soldaat de overtuiging te geven, dat wat van hem gevergd wordt, goed en in het belang van den dienst en dus niet nutteloos is, daartoe moet men zorgen, dat de *draggers* van het gezag — het kader — uitstekend voor hun taak toegeruste mannen zijn, die, wetende, welke hunne bevoegdheden zijn, de grenzen daarvan niet overschrijden.

Maar aan de *subjectieve* opvatting van hen, die aan het gezag onderworpen zijn, kan bezwaarlijk eene plaats worden ingeruimd, al ware het alleen maar, omdat daardoor de hoog noodige eenheid onvermijdelijk verloren zou gaan. Want het spreekt immers vanzelf, dat hij, die van nature slordig is, alle maatregelen in het belang van orde en netheid nutteloos acht; dat hij, die weinig nauwgezet is, elke bepaling ten opzichte van plaats of tijd vastgesteld, zonder eenig nut zal vinden, enz., terwijl juist noodig is de *subjectieve* opvattingen, die voor de beoogde eenheid schadelijk zouden kunnen zijn, tot het handelen naar eenvormige regelen, in het algemeen belang gesteld, te brengen.

Met die *subjectieve* opvattingen kan trouwens bij de uitoefening van het gezag nergens rekenschap gehouden worden, zij mogen alleen — voor zooverre zij daartoe in staat zijn — hun invloed doen gelden, waar het gaat om de omschrijving van de bevoegdheden van dat gezag. Stel b.v., dat de Staat ten opzichte van het innen der belastingen rekening zou willen houden met de *subjectieve* opvattingen der aange-

slagenen, dan spreekt het immers vanzelf, dat geen 50% van het verschuldigde binnen kwam.

Dat de bedoeling van den Heer THOMSON geene andere is dan die, welke wij hierboven aangaven, kan b.v. blijken uit de toelichting, welke hij gaf tot de door hem gewenschte democratisering van het gezag, in een artikel, dat de strekking had onze „Legerevolutie in democratischen zin” (Mil. Spect., Mei 1905) te bestrijden — een artikel, dat wij overigens laten, voor hetgeen het is — en waarin men o.a. leest: „Langzamerhand kwam de erkenning, dat er omstandigheden konden zijn waarin de vraag moet worden gesteld, of gehoorzamen goed was, m. a. w. men overwoog de noodzakelijkheid van het bevel; ziehier een wijziging van het gezagsbegrip *in democratischen zin*”.

Dit nu, is juist, wat wij bestrijden en steeds bestreden hebben: het hooghouden van de gezagsidee tot elken prijs is: het onder alle omstandigheden hoog houden van het begrip, dat het gegeven bevel getrouwelijk opgevolgd moet worden, ook al wordt het „waarom” — zooals menigmaal het geval zal zijn — niet begrepen. Dat bij het eischen van deze gehoorzaamheid zoo min mogelijk op dwang gesteund moet worden, en men daarentegen, door het vertrouwen zijner ondergeschikten te winnen, zooveel doenlijk het vertrouwen moet vestigen, dat hetgeen geëischt wordt, noodig is in het algemeen belang, och, dat zijn waarheden ouder dan de weg naar Kralingen, al meent de Heer THOMSON hier eene haute nouveauté te plaatsen. Ook hier zijn toepasselijk de woorden van den Minister: „De geachte afgevaardigde uit Leeuwarden heeft in het begin zijner rede gezegd, dat hij vroeger reactionnair was, maar zich bekeerd heeft. Tegen die gulle bekentenis heb ik natuurlijk niets; welk mensch komt niet eens tot andere gedachten, maar toen de Heer THOMSON zoo'n nieuw mensch was geworden, dacht hij dat nog niemand dat nieuwe evangelie vóór hem had verdedigd, en toch, Mijnheer de Voorzitter, het klinkt een weinig als zelfverheffing, maar ik moet het wel zeggen te mijner verdediging, ik heb van af 1866 reeds gewerkt in de nieuwe richting en ik was waarlijk de eenige niet. Ik meen in gemoede, dat de Heer THOMSON, de zaak nieuw inziende, niet genoeg de menschen heeft gezien, die al eenigen tijd in de nieuwe richting hadden gewerkt”.

Dat voorts critiek gunstig kan werken en dus gewenscht is, hebben wij steeds beleden, verdedigd en in practijk gebracht; die het tegendeel beweert, maakt zich schuldig aan eene van die „vergissingen van de grofste soort”, waarvan de Minister sprak. Tegen het uitoefenen van critiek zullen wij ons dus nimmer keeren. Maar wat wij wel veroordeelen, wat wij niet scherp genoeg kunnen afkeuren, is:

dat men, onder den dekmantel der anonimiteit, — op grond van onjuist voorgestelde, of *in hunne algemeenheid* onjuiste feiten, of wel geheel onware voorstellingen — en dat is meer regel, dan „men” misschien wel denkt — het prestige van de dragers van het gezag aanrandt; dat men in openbare vergaderingen de hoogste dragers van het gezag

en daarmede het gezag zelf aan de risée van het publiek prijs geeft; dat men, zooals de Heer THOMSON doet, onbewezen — omdat het niet te bewijzen is — verklaart: „Het gevoel, dat de orders alleen gegeven worden om te plagen, een bewustzijn dat — we zullen het allen wel moeten erkennen — alleszins gerechtvaardigd is, werkt de blijmoedige opvolging natuurlijk niet in de hand”;

of dat men zooals, mede de Heer THOMSON doet, zonder eenig bewijs verkondigt, dat het „niets” is of een rapport (omtrent eene kaderoefening) *geheel gelogen of $\frac{3}{4}$ gefantaseerd is*”.

* * *

Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

Uittreksel uit het officieele bericht ¹⁾ over proeven met
7,62 cM. Veldgeschut, stelsel EHRHARDT
M/1903, in het najaar van 1904.

WAR DEPARTMENT.
OFFICE OF MR. CHIEF OF ORDNANCE.
WASHINGTON.

25 Februari 1905.

Den Heer H. TAUSCHER,
Vertegenwoordiger der Rheinische Metallwaaren-
und Maschinenfabrik.

New-York City.
Corn Exchange Bank Building.

Geachte Heer.

De Inspecteur-Generaal der Artillerie droeg mij op, U hierbij een uittreksel uit het bericht van den Ordnance Board d.d. 3 December 1904, betreffende de proeven met het 7,62 cM. veldgeschut, stelsel EHRHARDT met langen vuurmondterugloop N°. 6, Model 1903, te doen toekomen.

Hoogachtend,

C. B. WHEELER,
Capt. Ordnance Department.

THE ORDNANCE BOARD, U. S. A.

THE CHIEF OF ORDNANCE, U. S. A.

WASHINGTON, D. C.

New-York City, den 3. December 1904.

Geachte Heer.

1. De Ordnance Board heeft de eer hierbij beleefd aan te bieden het bericht over de proefneming met het 7,62 cM. veldgeschut, stelsel EHRHARDT met langen vuurmondterugloop N°. 6, Model 1903, met de affuit en met den completeen munitievoorwagen.

¹⁾ De tekst van dit bericht is hieronder geheel gevolgd; de door — — — aangegeven weglatingen zijn niet door den Chief of Ordnance medegedeeld. Het beproefde stuk is door den Chief of Ordnance aangekocht geworden.

3. De eenheidsmunitie was samengesteld uit gietijzeren oefeningsgranaten, stelsel EHRHARDT, half gevuld, met lood op een gewicht van 6,75 KG. gebracht, en uit EHRHARDT'sche messingen hulzen, voorzien van ontstekingsdoppen. De hulzen waren voor $\frac{2}{3}$ gevuld met DU PONT's rookzwak kruit voor veldgeschut, partij 5, 1900, en met eene initiaal-lading van $\frac{1}{4}$ ons (7 G.) zwart kruit. De ledige ruimte in de huls werd met een kurken prop aangevuld. De ontstekingsdoppen waren van 10 mM., stelsel EHRHARDT.

4. Gedurende de proefneming waren dadelijk de volgende onvolkomenheden op te merken:

Een, naar verhouding, zwaar sluitstuk.

De, naar verhouding, geringe afmetingen van het metaal om de sluitwig.

Draagvlak achter de spoor.

De zijdelingsche beweging van den kijker bij het op- en afdraaien daarvan, veroorzaakt door het drijfwerk.

Noodzaak den opzet af te nemen, om den kijkeropzet aan te brengen.

Eene afzonderlijke opklapbare schop schijnt overbodig te zijn.

Daarentegen traden de volgende groote voordeelen op den voorgrond: Eenvoudige constructie uit lichte stalen buizen en stalen onderdeelen. Groot weerstandsvermogen, mogelijkheid om den vuurmondterugloop en voorloop gemakkelijk en juist te kunnen regelen.

Lange affuitstaart.

Eenvoudigste en zekerste van alle bekende aftrekinrichtingen.

Eene verdeling van den opzet in $\frac{0}{\infty}$ van de richtas.

Goede monteering van den kijkeropzet.

Weinig kleine, losse deelen (zooals bouten, moeren, splitpennen, enz.).

In het algemeen werd afgevuurd, terwijl het stuk op een leembodem stond, en maakte men gebruik van het aftrektouw, de beide bedieningsmanschappen op de affuitzitplaatsen en de affuit geremd.

De gasafsluiting was onvoldoende, aangezien de hulzen niet volkomen in de kamer pasten.

De Heer KUENTZ (Vertegenwoordiger der firma EHRHARDT) was tegenwoordig en nam het richten en het juistheidsschieten op zich. Hij deelde mede, dat met dezen vuurmond met bijbehorende affuit reeds 110 schoten in Düsseldorf afgegeven waren. Onder de voor veldgeschut gewoonlijk voorgeschreven voorwaarden werden 187 schoten op de schietplaats Sandy Hook afgevuurd, waarbij vijf nader op te noemen kleine gebreken opgemerkt werden. De remcylinder was met een mengsel van gelijke deelen glycerine en water gevuld; nadat deze cylinder ter bezichtiging eenige malen uit elkaar genomen was, werd hij met ca. $\frac{1}{8}$ L. glycerine bijgevuld.

De affuitraden waren van hout; de raden van den voorwagen van stalen buizen vervaardigd.

7. Één man kon de volgende handelingen (met uitzondering van *i* en *j*) in den daarachter opgegeven tijd verrichten — de onder *a* tot *h* vermelde zelfs zonder gereedschappen:

<i>a.</i> Openen en uitnemen van het sluitstuk uit den vuurmond.....	7,2 sec.
<i>b.</i> Uit elkaar nemen van het sluitstuk.....	19 "
<i>c.</i> Samenstellen en inzetten van het sluitstuk.....	47 "
<i>d.</i> Verwisselen van de slagpin.....	11 "
<i>e.</i> Uit elkaar nemen van de aftrekinrichting, zonder het sluitstuk te openen.....	8 "
<i>f.</i> Het geven van de grootste elevatie, uitgaande van de grootste declinatie.....	20 "
<i>g.</i> Het geven van de grootste declinatie, uitgaande van de grootste elevatie.....	19,5 "
<i>h.</i> Het geven van de grootste zijdelingsche verplaatsing, uitgaande van een der uiterste standen.....	4 "
<i>i.</i> Uit elkaar nemen van den remcylinder (2 manschappen, 2 schroefsleutels).....	113 "
<i>j.</i> Uit elkaar nemen en in elkaar zetten van den remcylinder en het inzetten van nieuwe veeren, totdat het eerste schot kon worden afgegeven (2 manschappen, 2 schroefsleutels).....	300 "

8. Aanvangssnelheid en gasdruk waren buitengewoon gelijkmatig. De normaallading van ca. 650 G. DU PONT's rookzwak kruit, partij 5, 1900, gaf bij 73° F. (= ca. 40,5° C.) per seconde ca. 518,5 M. aanvangssnelheid en een gasdruk van ongeveer 1750 atm. per cm^2 . Bij de eerste schoten werd de gummi-buffer, welke dienst doet bij het weer naar voren loopen van het stuk, losgemaakt, aangezien deze aan de droog geworden verf van de bovenaffuit vastplakte. Na het weder bevestigen werd hij gedurende de geheele proef zonder stoornis gebruikt.

9. 6 Schoten werden met narichten afgegeven ter controleering van de trefkans, vervolgens zonder narichten met den panoramakijker seriën van 10 schoten op de, ca. 1830 M. verwijderde, schijf. De grootste afstand van een schot tot het centrum van de schijf bedroeg 2,135 M., de gemiddelde afstand ca. 0,7 M. Hierop volgden weer seriën van 10 schoten: de grootste lengtespreiding bedroeg 2,288 M., afwijking van het gemiddelde trefpunt 0,61 M.

10. Ten einde een onderzoek in te stellen naar de snelheid van het vuur zonder narichten, werden 10 schoten in 36 seconden door 4 bedieningsmanschappen afgegeven. Vervolgens werd het stuk op eene

betonbedding met behulp van een aftrektouw afgevuurd, waarbij tien schoten in $131\frac{1}{5}$ sec. afgegeven werden. In dezen tijd zijn de vijf pauzes begrepen, die veroorzaakt werden door het telkens vooruitbrengen van het stuk op de bedding. (Na twee schoten bedroeg de terugloop ongeveer 5,5 M.)

11. Ter beoordeeling van de trefkans bij snelvuur werden 10 schoten in eene minuut afgegeven. Alle schoten troffen de, op ongeveer 1830 M. verwijderde, schijf: 50% spreiding 0,95 M. Op macadam en bedding werden tien schoten (alle treffers) met een aftrektouw in 3 min. 32 sec. afgevuurd, in welken tijd het oponthoud begrepen is, veroorzaakt door het vier keer vooruitbrengen van het stuk (1 min. 7 sec.); 50% spreiding = 1,37 M.

12. Aanhoudend snelvuur met juistheidsschieten. Na vier contrôle-schoten werden in 5 min. 25 sec. 45 schoten afgegeven, waarvan 15 op eene 915 M., 15 op eene 1830 M. en 15 op eene 2745 M. verwijderde schijf. In dezen tijd is een oponthoud van 32 sec. begrepen, veroorzaakt doordat de affuitstaart twee keer verplaatst moest worden en door eene klemming der lading. Alle schoten, waaronder twee ricochetschoten, waren treffers. 50% breedtespreiding 0,73 M.

13. Mate van stilstaan onder het vuur. De raden van het stuk verplaatsten zich bij het vuren met de grootste elevatie, waarbij de affuit belet werd achteruit te loopen, door middel van een stevigen piketpaal, die achter den staart werd ingeslagen, slechts 3 mM. naar rechts. Te gelijker tijd week de vizierlijn van den kijker slechts $4\frac{0}{100}$ naar rechts af. Een geldstuk, dat op het rad gelegd was, bleef gedurende het vuren volkomen rustig liggen. Bij de negen verschillende standen, die de vuurmond kan innemen, n.l. bij de grootste elevatie, de grootste declinatie en in den horizontalen stand, zoowel in de uiterste standen links en rechts ($3\frac{1}{2}^{\circ}$ L. en $3\frac{1}{2}^{\circ}$ R.) als in den middelsten stand, teekende men bij het vuren de volgende veranderingen van den stand van den vuurmond en van de affuit op den rotsbodan aan:

Elevatie in graden.	Zij- waart- sche stand.	Terug- loop van den vuur- mond. mM.	Terug- loop van de affuit. mM.	Voor- loop van de affuit. mM.	Zij- waart- sche bewe- ging. mM.	Sprong van het rechter rad. mM.	Sprong van het linker rad. mM.	Zijde- ling- sche afwij- king. in $\frac{\circ}{\infty}$	Rechts of Links.
+ (10° 28/16)	midden	1356	6	6	0	0	0	6	Links
"	links	"	6	12,5	0	6	0	3	Rechts
"	rechts	"	12,5	12,5	6	0	0	3	Links
(0° 00)	midden	1340	45	25	38	0	38	10	Rechts
"	links	"	25	17	51	25	0	15	Links
"	rechts	"	25	25	19	0	6	3	Rechts
- (9° 58/16)	midden	1300	127	114	51	38	51	} Spoor tegen eene rots.	
"	links	"	152	139	51	114	38		
"	rechts	"	178	102	89	45	64		

De ongunstige gesteldheid van den rotsachtigen bodem gaf aanleiding tot de bovenstaande uitkomsten; werkte de schop zich in leembodem, dan werden de volgende cijfers genoteerd:

+ (11° 06/16)	links	1351	120	152	12,5	0	0	6	Rechts
"	rechts	1364	32	114	38	0	0	5,6	Links
- (10° 13/16)	links	1260	139	178	64	70	79	6	Rechts
"	rechts	1270	102	114	102	36	38	5,6	Links

14. Om den invloed van het vergrooten van den gasdruk na te gaan, werden negen schoten afgevuurd en werd telkens na twee schoten de lading vergroot. De gasdruk steeg van 2620—3200 atm., zonder tot storing aanleiding te geven. De laatste terugloop was met 1407 mM. bijna tot aan de grens. Eene uitgegloeide huls werd bij een gasdruk van ca. 2800 atm. nog naar behooren uitgeworpen; daarentegen weigerde de uitwerper, toen eene huls bij een gasdruk van 3100 atm. opgestuikt was tegen het sluitstuk.

15. Voor de stofproef werden vuurmond en affuit geheel met fijn zand overstoven, zooals dit bij gebruik te velde voorkomen kan. Daarna werd aan een man toegestaan gedurende eene minuut het stof met de hand en door blazen te verwijderen. Vervolgens werd de vuurmond van het nulpunt tot aan de uiterste grens zijwaarts verschoven, geladen, gericht, afgevuurd, alles in 12 seconden. Hierop werd de grootste elevatie gegeven en na 36 seconden afgevuurd, daarop werd de vuurmond zijwaarts tot aan de tegenovergestelde grensstelling gedraaid en na 13

seconden afgevuurd; ten slotte gaf men den vuurmond de grootste declinatie en vuurde na 50 seconden af.

16. Roestproef. Het sluitstuk werd gedurende 20 minuten in een 20% salmiak-oplossing gelegd, vervolgens in den vuurmond gebracht en gedurende 24 uren aan de inwerking der buitenlucht blootgesteld, zonder afdrogen. Daarna werd het sluitstuk geopend en 4 schoten in 1 min. 19,6 sec. afgegeven.

17 Proeven met opzettelijk beschadigde munitie. 5 hulzen werden onbruikbaar gemaakt door eene overlangsche snede, welke tot 51 mM. van de monding en den bodem der huls liep. De diepte der snede bedroeg $\frac{3}{4}$ der metaaldikte. Bij het schot scheurden de hulzen geheel open en konden slechts ca. 6 tot 225 mM. uitgetrokken worden door een krachtig openen van het sluitstuk, waarna zij gemakkelijk met de hand konden worden verwijderd.

18. Bij twee schoten met een door afdraaien verzwakten ontstekingsdop ontsnapte het gas vrij langs de slagpin, zonder het sluitmechanisme in het minst te beschadigen.

19. Rijproef. De volledig uitgeruste munitievoorwagen werd gedurende 24 uur in de lengterichting en gedurende 24 uur in de dwarsrichting zonder eenige beschadiging geschud. Bij 25, van de 36 in den voorwagen zich bevindende, patronen had de kurken schijf, om het kruit op te sluiten, ietwat losgelaten.

Opmerking. De hier bedoelde munitie was niet van de fabriek afkomstig, maar voor oefening ter plaatse klaargemaakt en was geen munitie, geschikt voor gebruik te velde.

20. De kijkeropzet had geen luchtbelwaterpas-inrichting tot het uitschakelen van den scheeven radstand. Een schot werd afgegeven, terwijl het linker rad hooger stond dan het rechter (hoek der affuitas met den horizon = 10°). Het schot trof de schijf op 6,71 M. meer rechts en iets hooger, dan wanneer geschoten was bij horizontalen stand der affuitas.

Bij een schuinen stand der affuitas, doordat het rechter rad hooger stond (hoek der affuitas met den horizon = 11°), trof het schot ca. 2,75 M. meer naar links en even veel hooger als het vorige schot.

21. Beschietsen van het schild. De projectielen van het Ordnancegeweer doorboorden het schild op ongeveer 91,5 M. afstand, doch niet op ca. 275 M. (Het schild was 3,5 mM. dik.)

22. Meting van den druk in den remcylinder. Om den druk in den

remcylinder gedurende den terugloop te meten, werd een meettoestel aan het achtereinde van de holle zuigerstang aangebracht. De stang, welke dient om den vuurmond weer naar voren te brengen, werd verkort en voorzorgsmaatregelen genomen om het zich vormen van luchtkussens tegen te gaan; echter was het eerste deel der grafische voorstelling van den druk — — — — Klaarblijkelijk werd dit veroorzaakt door de aanwezigheid van lucht in het gebogen oneffen kanaal, dat naar den indicator leidde, of door de trilling der affuit. Het laatste, $\frac{2}{3}$ deel der kromme was bevredigend.

23. Beproeving van de veer, die den vuurmond na het schot naar voren brengt. Nadat deze veeren door een druk van ca. 750 KG. volkomen waren samengedrukt, keerden zij weer tot hare oorspronkelijke lengte van ca. 660 mM. terug.

25. Gebreken.

1. Er is geen inrichting aanwezig, die het afvuren belet, wanneer de vuurmond door de voorbrengveer nog niet geheel naar voren is gebracht.

2. Het draagvlak van de spoor is aan de achterzijde van de schop aangebracht; dientengevolge wordt deze schop bij den terugloop eenigszins opgeheven, wanneer zij in klei of leemgrond grijpt, en vermindert daardoor het vermogen der schop om de affuit op hare plaats te houden. De afzonderlijke ijsspoor verhoogt het gewicht, vermindert de duurzaamheid wegens hare noodzakelijke verbinding en blijkt overbodig te zijn.

3. Het drijfwerk voor het op- en afdraaien van den kijker beweegt de vizierlijn iets naar rechts en links. Om den kijker te plaatsen moet de kop van den opzet verwijderd worden.

4. Om te kunnen oordeelen over de meerdere of mindere duurzaamheid van houten raden boven die, welke gemaakt zijn van stalen buizen, is eene langere rijproef op wegen noodig. Ook kan men dan eerst beoordeelen, of de metaalverbinding (speekschoenen) tusschen de speeken en de velgen voldoende is, om een lostrillen der speeken te vermijden.

Beide soorten raden werden door de Rheinische Metallwaaren- und Maschinenfabrik aangeboden.

5. Juister zou het zijn bij de laatste verdeling van den reflector in den panoramakijker het getal 62,83 te zetten, in plaats van 64.

6. Door de draaibare verbinding tusschen benedenaffuit en as blijft er slechts een naar verhouding kleinen afstand tusschen de affuit en den bodem, bovendien wordt daardoor eene zware constructie vereischt.

26. Voordeelen.

1. Het is nog de vraag, of de grootere eenvoudigheid van de wigsluiting niet opweegt tegen het gewicht daarvan en het nadeel van een wiggat. In vergelijking met de ingevoerde wentelsluiting eischt de EHRHARDT'sche wigsluiting minder zorg, om eene klemming, veroorzaakt door vuil of roest, te verhinderen; daarentegen kunnen de ladingen niet zoo gemakkelijk in den vuurmond gebracht worden. Klemmingen en oponthoud kunnen intreden, wanneer de lading niet geheel is ingebracht of wanneer het sluitstuk niet geheel geopend is.

Het sluitstuk werkte echter bij het 187te schot nog even goed en krachtig als bij het eerste. Het is duidelijk gebleken, dat de EHRHARDT'sche aftrekinrichting, die slechts bij eene wigsluiting toegepast kan worden, meer waarborg aanbiedt voor veiligheid dan eenige andere.

2. De geperste staaldeelen en de naadloos getrokken buizen maken de affuit buitengewoon stevig en licht. Houten deelen zijn, met uitzondering van de speeken en velgen bij twee affuitraden, niet gebruikt. Bij het uit elkaar nemen zijn slechts weinig bouten los te maken of te verwijderen.

3. De geheele terug- en voorloop-inrichting is sterk en schijnt duurzaam. De terugloop vermeerdert regelmatig met de elevatie. Nooit weigerde een kanon bij het vooruitgaan weer geheel in de schietstelling terug te keeren, behalve wanneer een stalen ei (toestel tot gasdrukmeting) uit het kanon op het geleivlak der bovenaffuit viel. Geen verandering viel waar te nemen in de aanvangsspanning der veeren. De geheele reminrichting kan door twee man met twee schroefsleutels in twee minuten uit elkander genomen worden. De veeren, bestemd om den vuurmond in zijn oorspronkelijken stand terug te brengen, kunnen in vijf minuten door nieuwe vervangen worden; deze veeren werden samengedrukt tot de opvolgende windingen elkander raakten en herkregen, na het doen ophouden van den druk, toch weer hare oorspronkelijke lengte. De mate van terugloop kan geregeld worden door wijziging te brengen in de verhouding van het water tot de glycerine der vloeistof in den remcylinder; de voorloop kan door het draaien aan eene moer veranderd worden.

4. De uitstekende uitkomsten bij het schieten waren een bewijs voor de goede monteering van den kijkeropzet. De bewegingen van den panoramakijker, zoowel van het objectief als van den reflector naar alle richtingen, en het aanbrenge van een luchtbelwaterpas, om de elevatie indirect te geven, maken het indirect richten mogelijk. De schaal voor de zijdelingsche richting (in $\frac{0}{\infty}$ der richtas) veroorlooft het snel corrigeren van een schot naar rechts of links.

5. De koker voor den opzet, welke door eene vleugelmoer, die zich aan de onderzijde bevindt, op en neer bewogen kan worden, draagt

eene indeeling van 6 verdeelingen, ieder van $2^{\circ}/_{\infty}$ der richtas. Hiermede kan het springpunt der granaatkartetsen naar boven of beneden verplaatst worden (bij eene verplaatsing over één onderdeel wordt de springhoogte der GKT. vermeerderd of verminderd met een bedrag gelijk aan $2^{\circ}/_{\infty}$ van den afstand, dus op 2500 yards met 5 yards = 4,58 M.), zonder dat de eenmaal opgegeven elevatie op den opzet veranderd behoeft te worden. De noodzakelijkheid van zulk eene inrichting bij het veldgeschut schijnt twijfelachtig en het weglaten daarvan zou de inrichting van den kijkeropzet zelfs nog iets solider maken.

6. De stelschroefinrichting is door hare ligging tusschen de zijwanden der affuit goed gedekt tegen vuil en stof. De indeeling in $\%_{\infty}$ van den straal is doelmatiger dan elke andere en de doorlopende nummering van rechts naar links zal in het gebruik minder tot fouten aanleiding geven, dan wanneer de getallen, zooals gewoonlijk, van het midden uit naar rechts en links geteld worden.

7. De lange, lage affuitstaart is zeer solide. De druk, veroorzaakt door een man, welke op het einde der schop springt, als deze met de punt op den bodem staat, is nauwelijks waarneembaar. De oppervlakte en de lengte der hoofdspoor verzekert een grooten tegenstand in den leembodem.

8. De velgrem is sterk en zeer werkzaam en kan door één man, van de aszitplaats uit, bediend worden. Toen de vuurmond, op een betonbedding staande, met aangelegde rem afgevuurd werd, gleed de affuit 2,75 M. achteruit, zonder dat de rem toegaf. Bij het losmaken kon eene speelruimte van ca. 64 mM. tusschen remblok en radband gegeven worden, tén einde het zich vasthechten van vuil te voorkomen.

9. De bedieningsmanschappen op de aszitplaatsen zijn door stalen schilden tegen verwonding door de raden beveiligd; eene inrichting, die bij het in gebruik zijnde geschut ook gemakkelijk kan worden aangebracht.

10. De koker, waarin de opzet gedurende het rijden eene plaats vindt, is door spiraalveeren aan de affuit bevestigd, om beschadigingen tijdens het rijden te voorkomen.

11. De voorwagen, welke 36 schoten en een vak met werktuigen bevat, is licht en sterk. De ladingen zijn verpakt in manden van vlechtwerk en daarin van elkaar gescheiden door kokosmatten. Deze manden bieden genoegzamen waarborg tegen ontijdige ontsteking der eenheidsmunitie.

12. Oliegaten zijn in alle wrijvende deelen aangebracht.

13. Geenerlei ernstige beschadiging kon worden aangetoond bij deze zoo streng mogelijk genomen proef met 187 schoten.

14. Het sluitmechanisme kan uit elkaar genomen worden, terwijl de vuurmond gesloten blijft.

(w. g.) CHAS. S. SMITH,

Lt. Col. Ord. Dept., U. S. A.

R. BIRNIE,

Major, Ord. Dep., U. S. A.

GEO. L. ANDERSON,

Major, Artil. Corps, U. S. A.

B. W. DUNN,

Captain, Ord. Dep., U. S. A.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

AMERIKA (Vereenigde Staten van Noord-).

Jahr. A. u. M., Dec., geeft nogmaals eenige beschouwingen over het nieuwe geweer M. 1903 (Springfield); ditmaal over de bajonet van dat wapen (was eerst degen-bajonet, veranderd in eene sabel-bajonet, op grond van de ervaringen van den oorlog in Z.-Afrika). Zie ook Mitth., Heft 11, in aansluiting met het vermelde op blz. 927, Heft 12, van de Mitth., 1903.

DENEMARKEN.

M. Woch., N°. 144, geeft een kort bericht over het onlangs verschenen Gymnastiekreglement (Turnvoorschrift); tevens over de op 16 Sept. l.l. gehouden afstandsrit. Jahr. A. u. M., Dec., bevat een kort bericht over het bij de ruitery ingevoerde „Rekylgeweer” van MADSEN. Ieder eskadron heeft eene sectie van 3 geweren, bestaande uit 1 onderoff., 3 z.g. geweer-ruiters en 1 ruiter, geleider van het munitie-paard. Het geweer weegt 8 KG., het magazijn bevat 25 patronen, welke in 2 sec. afgevuurd kunnen worden; het pakzadel bevat 96 magazijnen met 2400 patr., gewicht 122 KG.; de geweerruiters voeren nog 2—300 patronen in magazijnen mede. Eene geweer-sectie te paard is bijna niet te onderscheiden van eene cav.-patrouille. Voorts vermeldt dit bericht nog eenige schietuitkomsten.

DUITSCHLAND.

Een prijswedstrijd ter verkrijging van een model voor eene rijdende veldkeuken is uitgeschreven; Streffl., Dec., en Rev. mil., Dec., geven de voorwaarden en eischen, waaraan voldaan moet worden. In Streffl., Dec., vindt men tevens eene statistiek van het aantal voor den krijgsveld-dienst geschikte paarden in Europa; van de 80 mill., aanwezig op de geheele wereld, is de helft in Europa te vinden. Rev. mil., Dec., geeft een bericht over het nieuwe ontwerp-schietvoorschrift voor de inf. van 2 Nov. '05, samengesteld ten gevolge van de Kab.-order van 27 Jan. '05, inhoudende vereenvoudiging van de inf.-reglementen. (Zie onze mededeeling hierover in 1905.)

Ontleend aan Kr. Z., Nov. '05, nog eenige mededeelingen over de nieuwe patroon (kogel S.) voor het inf.-geweer.

Int. Rev., Dec., geeft de organisatie van de Deutsche „Schutztruppen”.

Ten vervolge bevat Jahr. A. u. M., Dec., eenige beschouwingen over

de veldart. in verband met de lessen uit O.-Azië; tevens eenige opmerkingen van Russische zijde over het te velde gebruikte zware geschut en van Duitsche zijde over den Russischen veldmortier.

Ten slotte in een kort bericht het oordeel van een Russisch officier, die gedurende den oorlog 9 maanden eene machinegeweer-afd. heeft gecommandeerd.

ENGELAND.

Mitth., Heft 11. geeft een artikel over het 37 mM. snelvuurgeschut MAXIM (Pom-pom), met cijfers en tabellen. Tevens eene tabel met de belangrijkste gegevens omtrent het belegeringsgeschut.

FRANKRIJK.

M. Woch., N°. 145, geeft nog een kort bericht over het bestuurbare luchtschip LEBAUDY; de proeven daarmede beschouwt men als afge-loopen. N°. 146 bevat eene mededeeling, vermeldende de meening van Genl. LANGLOIS over het oprichten van bataljons wielrijders, en N°. 151 een bericht over de invoering van eene veldmuts voor alle troepen (bonnet de police), óók voor officieren.

Streffl., Nov., en Int. Rev., Dec., bespreken het nieuwe schietvoorschrift van 31 Aug. '05.

Jahrb. A. u. M., Dec., bericht over de bewapening van den inf.-officier. Verder een uitvoerig artikel naar aanleiding van eenige nieuwe reglementen en voorschriften. Sedert het in werking treden van het veld-dienstvoorschrift van 28 Mei 1895 verschenen eenige nieuwe wetten en voorschriften, welke niet in overeenstemming zijn met het eerstgenoemde, n.l.:

1. Wet van 20 Juli '05 betr. de veranderingen der artt. 5 en 14 van de Wet van 16 Mrt. 1882, betr. de verpleging van het leger.
2. Decreet van 11 Febr. 1900, betr. de organisatie van de z.g. „Service de l'arrière”.
3. Idem van 21 Febr. 1900, betr. het strategisch spoorwegvervoer.
4. Idem van 3 Nov. 1904, betr. de exerc. der infanterie.
5. Reglt. van 8 Juni 1903 voor de veldartillerie.
6. Practische instructie velddienst cavalerie van 1 Aug. 1902.
7. Instructie van 20 Febr. 1900, betr. den dienst van den Gen. Staf.
8. Idem van 15 April 1900, betr. den etappendienst.
9. Idem van 14 Juni 1900, betr. de verpleging der troepen.
10. Idem van 30 Juni 1905, betr. de mil. telegrafie.

Niet minder dan 37 artt. van het velddienstvoorschrift zijn nu (7 Aug. '05) gewijzigd; de artt. worden nummersgewijze behandeld. (Zie ook Int. Rev., Dec.)

Tevens een kort bericht over het nieuwe schietvoorschrift voor de inf. van 31 Aug. '05 en over het samenstellen van eene commissie voor de omwerking van het voorschrift Inw. Dienst van 12 Oct. 1892, waarmede men 15 Jan. '06 gereed moet zijn.

Verder eenige beschouwingen over het onderoff.-vraagstuk (capitulanten), over disciplinaire bestraffingen, over nieuwe formatiën in het XIX. korps in Afrika en over de marine.

GRIEKENLAND.

Rev. mil., Dec., behelst de marinebegroting '05 en de effectieve sterkte volgens deze begroting, beide met toelichtenden staat. Totaal 6.743.958 Drachmen (1 Drachme = 1 Fr.), d. i. 1.843.752 Dr. minder dan in 1904.

ITALIË.

Een uitvoerig artikel over de artillerie en de technische troepen, de bewapening en de techn. uitrusting van het leger, ontleend aan Strefleur, Oct. '05, en andere bronnen (zie ook onze vroegere mededeeling in 1905 hieromtrent), vermeldt Mitth., Heft 11.

Int. Rev., Dec., geeft een kort bericht over de samensmelting van de bataljons vrijwillige wielrijders met de automobiel-afdeelingen. Eenige beschouwingen over de manoeuvres 1905 behelst Jahrb. A. u. M., Dec.

JAPAN.

Aan de bijzondere correspondentie van de „Daily Telegraph” ontleent Allg. Schw. M. Z., N°. 46, eenige mededeelingen over de wijze, waarop het legerbestuur zich de lessen van den laatsten oorlog ten nutte wil maken. In beginsel is reeds besloten tot:

- 1ste. Vermeerdering van het aantal divisiën van 13 tot 20.
- 2^e. Invoering van den 2-jarigen dienstdtijd.
- 3^e. Oprichting van een zelfstandig spoorweg- en ballon-korps.
- 4^e. Uitrusting van ieder regiment infanterie met machinegeweren.
- 5^e. Invoering van rijdende artillerie.
- 6^e. Oprichting van eene zelfst. cav. divisie.
- 7^e. Oprichting van een aantal paardenfokkerijen.

Ook de vloot zal belangrijk vermeerderd worden.

Strefleur, Nov., geeft een artikel over de nieuwe uniform voor het leger (met plaat); tevens eenige mededeelingen omtrent de ervaringen, opgedaan met de winterkleeding in O. Azië, en een zeer uitvoerig artikel met schema en tabellen, betreffende de organisatie van de marine.

In aansluiting met onze mededeeling in 1905 omtrent het draagbaar gereedschap meldt Rev. mil., Dec., dat in plaats van 1 stuk per 2 man, nu 1 stuk per man verstrekt zal worden.

Ook Int. Rev., Dec., geeft een kort bericht over de nieuwe uniform; de grondkleur is bruin voor de jas, mantel en veldmuts; de gouden biezen van de officierspet zijn afgeschaff (de vroegere uniformkleur was donkerblauw met roode uitmonstering); de distinctieven zijn aangebracht op de schouderbedekkingen.

MEXICO.

Jahrb. A. u. M., Dec., bevat een kort bericht over het bestellen van een aantal 7,5 cM. stukken snelvuurgeschut bij St. Chamond en Creusot.

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Een uitvoerig artikel met photo's over de uitvinding van den 1ste Luit^t. KLIMA, de z.g. koppelbare eetketels, en een bericht over hooikisten voor militair gebruik vindt men in Streffleur, Dec.

Jahrb. A. u. M., Dec., geeft een kort bericht over de nieuwe veldkanonnen in aansluiting aan het vermelde in de Juli- en in de Mei-afk. van de Int. Rev., naar aanleiding van de gegevens, verstrekt in Rev. d'Art., Sept. 1.1.

Ook Rev. mil., Dec., behelst eene uitvoerige mededeeling met terreinkaartje van de reeds vroeger door ons vermelde automobiel-oefening. Een vrij uitvoerig artikel over de reorganisatie van de bruggetreinen bevat Int. Rev., Dec., terwijl Mitth., H. 11, eene korte beschrijving geeft van een nieuw uitgevonden (door K. O. LANG), toevouwbaar scherm voor gezichtsdekking.

M. Woch., N°. 148, bevat een kort bericht over eene door de Neustädter Daimler-werken geconstrueerde gepantserde automobiel, bewapend met een snelvuurkanon (ontl. aan de Allg. Automob. Ztg. van 5 Nov. '05). Tevens een kort bericht over het ontwerp-schietvoorschrift voor de cavalerie, over het repeteer-pistool MANNLICHER (met magazijn voor 10 patronen) en het machinegeweer, stelsel SCHWARZLOSE.

PORTUGAL.

Eenige gegevens omtrent het nieuwe veldgeschut M. 1904, ontleend aan Rev. d. l'A. b., Juli/Aug. '05, vindt men in Jahrb. A. u. M., Dec.

RUMENIË.

Int Rev., Dec., geeft een bericht over het korps zee-officieren en het drijvende materieel der marine.

RUSLAND.

Streffleur, Dec., behelst, behalve een hoofdartikel, ook in de kleinere mededeelingen eenige „Nachträge" over den Russ.-Jap. oorlog. Eenige mededeelingen over munitie-aanvulling en munitie-verbruik van de Russische infanterie en artillerie in Oost-Azië geeft Int. Rev., Dec.

Mitth., Heft 11, geeft de voorloopige oorlogs- en vredessterkte van eene batterij veldartillerie met schilden en van eene mortier- (houwitsers-) batterij. Verder een uitvoerig artikel over de vuurleiding bij de Russische veldartillerie (vertaling van de bepalingen daaromtrent), een artikel over de „Spatenarbeit" bij den infanterie-aanval en over rivierovergangen bij Liao-yang; tevens, als voorbeeld van den aanval op versterkte veldstellingen, het nemen der Poetilof-hoogten en van het dorp Saxepoe in den slag bij Moekden.

ZWITSERLAND.

Einde 1906 zal men aan geschut beschikken over:

Veldartillerie: 288 Rohrr. stukken (7,5 cM.) bij de korpsen.
52 stukken, school- en aanvullingsmaterieel.

Totaal... 340 stukken veldgeschut.

Positie-art.... 96 stalen kanonnen. (8,4 cM.)

104 12 cM. kanonnen.

86 12 cM. Houwitsers.

Bergart..... 36 7,5 cM. kanonnen.

Hierbij komen de oude stukken veldgeschut (8,4 cM. staal), die gedeeltelijk in Rohrr. geschut veranderd zullen worden.

ALGEMEEN.

In verband met de door ons in 1905 medegedeelde gegevens en cijfers omtrent het veldgeschut van Denemarken, Zweden en Noorwegen, in vergelijking met het KRUPP'sche geschut op de tentoonstelling te Luik, berichten wij nu, dat in een hoofdartikel van het M. Woch., N°. 144, eene tabel met de zelfde gegevens en cijfers voorkomt, betreffende het geschut van de andere mogendheden, n.l. van Duitschland, Italië, Oost.-Hong., Frankrijk, Rusland, Engeland, Nederland, Zwitserland en Amerika.

BOEKAANKONDIGING.

Tandheelkunde in het Leger, door DR. D. ROMEYN, Arts,
Officier van Gezondheid te Venlo.

Eene voordracht over de tandheelkunde in het leger, door DR. ROMEYN op 9 Oct. 1904 in het Nederlandsch Tandheelkundig Genootschap te Utrecht gehouden, is eerst thans in druk verschenen.

In die voordracht kwam de S tot de volgende conclusiën:

„Beschikbaarstelling van rationeele tandheelkundige hulp in ons Leger is vooralsnog *niet* aan te bevelen, omdat het *eigenlijke* leger er weinig voordeel van zoude hebben, terwijl de er aan verbonden bezwaren, voor zoover deze te voren kunnen beoordeeld worden, vele en ten deele ernstig zijn.

„Bij invoering van goede tandheelkundige hulp zal die, in verband met de in ons leger ten opzichte van de vrije geneeskundige hulp geldende bepalingen, in de eerste plaats gezocht worden door en derhalve ten bate komen van vrouwen en kinderen.

„Uit een oogpunt van maatschappelijk belang is zij bovendien niet bepaald noodzakelijk, omdat in nagenoeg alle plaatsen, waar militaire vrouwen en kinderen wonen, burgertandmeesters praktizeeren.

„Ook, omdat bij vrije tandheelkundige behandeling wel nooit eene scherpe scheiding zal kunnen gemaakt worden tusschen eene conservatief-hygiënische en eene kosmetische therapie, zoude de maatregel zoo voor tandartsen als patiënten een bron zijn van onaangenaamheden, ondankbaarheid en ontevredenheid.”

Deze conclusiën berusten op de stelling, dat men in het leger alleen *recht* op genees- en heelkundige hulp heeft, *voor zoover die in het leger beschikbaar is.*

Deze stelling schijnt ons, in het algemeen genomen, niet geheel vrij van bedenking toe, waar het recht op de kostelooze genees- en heelkundige hulp, als het ware, een deel uitmaakt van de inkomsten der betrokken personen, en waar, bij de steeds verder gaande specialisering der medische wetenschap, de grens uiterst moeilijk te trekken zal zijn, waar de *verplichting* tot het beschikbaar stellen van deze hulp *in* het leger aanwezig zal zijn. Wij geven gaarne toe, dat het gebruik de geneeskunde van de tandheelkunde scheidt en dat er dus in dit opzicht van eene uitzondering sprake zou kunnen zijn. Toch mag o. i. niet uit het oog verloren worden, dat tand- of kiespijn ook den eigenlijken militair even goed tijdelijk voor de uitoefening van zijn beroep

ongeschikt maakt als eenige andere ziekte, zoodat behandeling van zijn lijden noodzakelijk is. Wanneer nu echter de eenige behandeling door militair-geneeskundigen, welke voor hem mogelijk is, in die met behulp van extractie-instrumenten bestaat, dan gelooven wij toch, dat er wel aanleiding kan bestaan voor het verschaffen van eene andere, meer conservatieve behandeling. Daarvoor eene goede oplossing te vinden, achten wij zeer in het belang van den militair.

Wettelijke waarborgen voor de positie van den Indischen Officier, door A. J. GOOSZEN. (Overdruk uit „Onze Eeuw”, 1905, afl. 11.) *Haarlem*, 1905. DE ERVEN F. BOHN.

In dit geschrift breekt de S. andermaal eene lans voor eene regeling bij de Wet van de positie der Indische officieren, die gelijke rechten op bescherming der wet hebben, als hunne kameraden in het vaderland.

Deze wensch is zóó natuurlijk, eigenlijk zóó vanzelf sprekend, en zou daarbij zoozeer zijn in het belang van ons Oost-Indisch leger, dat men zich verbazen moet over het feit, dat eene dergelijke regeling nog steeds niet werd ingevoerd.

Wij hopen van ganscher harte, dat het krachtig pleidooi, door den S ten gunste van de wettelijke regeling van de positie der Indische officieren geleverd, spoedig het daarvan gewenschte gevolg moge hebben.

Methodisch Commandeeren, ook als middel tot versterking van de stem door FR. DE WITT HUBERTS, Kapitein der Infanterie. Met een voorwoord van DR. W. POSTHUMUS MEYJES, 2^e gewijzigde druk, *Gorinchem*, 1906. J. NOORDUIJN EN ZOON.

Onder verwijzing naar onze aankondiging van den eersten druk van dit werkje (Zie Mil. Spect. 1903, blz. 158), vestigen wij gaarne de aandacht op den thans verschenen, gewijzigden herdruk.

Wij brengen hierbij onder de aandacht onzer lezers, dat bij den Uitgever Firma ROBIJNS & Co. te Nijmegen verschenen is eene overzichtskaart op de schaal 1 : 900.000, behoorende bij het werk: De tocht van Overste VAN DAALEN door de Gajo-, Alas- en Bataklanden door J. C. J. KEMPEES (Zie Mil. Spect. 1905, blz. 638.), voorstellende de route, door de colonne gevolgd.

Ter aankondiging ontvangen:

De stelling van Amsterdam, door W. E. VAN DAM VAN ISSELT, 1ste Luitenant-Adjutant der Veld-Artillerie. *Haarlem*, 1905. VINCENT LOOSJES.

Manuel pratique des tirs collectifs, par A. COLLON, Capitaine commandant d'artillerie, adjoint d'état-major. *Ixelles-Bruxelles*, 1905. A. BREUER.

De oorlog in Zuid-Afrika, door Dr. W. VAN EVERDINGEN. Tweede tijdvak. Eerste deel: Van Maart—Juli 1900. *Delft*, 1905. J. WALTMAN JR.

Viertalig Militair-Technisch Woordenboek. Hollandsch—Duitsch—Fransch—Engelsch. Bewerkt door K. W. BOUWENSCH, 1° Luitenant der Infanterie. 's-Gravenhage, 1906. DE GEBROEDERS VAN CLEEF.

Mijn Systeem. Dagelijks 15 minuten aan de gezondheid gewijd, door J. P. MÜLLER, Oud-Luitenant der Genie. Klampenborg, Denemarken. *Amsterdam*, 1906. SEYFFARDT'S BOEKHANDEL.

Handleiding bij de beoefening van het internationaal zeerecht, door J. F. NIJLAND, Luitenant ter zee der 1ste klasse, Officier-Instructeur aan het Koninklijk Instituut voor de Marine te Willemsoord. *Helder*, 1905. C. DE BOER JR.